

EPISTOLA INEDITA MATHILDIS SUEVÆ

SORORIS GISLÆ IMPERATRICIS ET AVIÆ MATHILDIS TOSCANÆ

DATA ANNO 1027 AUT 1028

AD

MISEGONEM II

POLONIÆ REGEM

{Præfationis loco ad codicem Liturgicum Carolino-Alcuineum}

ET COMMENTARIUS CRITICO-HISTORICO-EXEGETICUS

IN EAM EPISTOLAM

SIVE

VINDICIÆ QUATUOR PRIMORUM POLONIÆ LATINO-CHRISTIANÆ REGUM

AUCTORE

PHIL. ANT. DETHIERO

PHILOSOPH. DOCTORE ET SOC. ANTIQUITATUM THURING. SAXON. SODAL. AB. EPISI.

(Cum tab. ær. inc. et stemmatogr. Mathildina.)

[250 Exemplaribus impressa.]

(Berolini apud Behrium, 1842. — Typis Hænelianis.)

PRÆFATIO

Quem publici juris nunc facio codicem, is olim non parvi momenti fuisse videtur, quum inter Sæc. IIIinc, hinc Germanos; inter Christianos Græco-Slavonicos ab Oriente, ab Occidente Christianos Latinos, de imperio mundi certamen pervicacissimum atque asperrimum armis dubiis, modo secundis, modo adversis, sed semper luctuosus atque funestis pugnaretur.

Discrimen illud cruentissimum inter gentes ac religiones per tot sæcula raro dormiens sæclatemp. nostris temporibus in dies crescit; discordia jam jam eruptura, atque bellis futura genitrix, omnium ferè animos conflagratione sua rapit.

In edendo hoc apud Polonos monumento studii ritus latini in sæculo undecimo, quid facilius ac obtemperare vel adulari his illisve? Quid e contra difficilius ac servare eam animæ tranquillitatem, sine qua recti quid consistere nequit?

Verum enimvero id scribenti non soli præcavendum sed legenti non minus. Veritatem puram — aliis sine errore! — nihilque nisi veritatem historicam quæsivit libelli auctor. Quæ veritas rarissime ubique placere potest: attamen optimo cuique sæpissime. Quodsi minor paginarum numerus lectori displicet, scriptor quidem non « sublimi tanget sidera vertice, » sed uterque laude digni esse videntur.

Scribebam Berolini mense Januario anni MDCCCXLII.

CAP. I. — *Modus historiam tractandi.*

Inter omnes qui historiæ student, jam satis constat, quæ in priore mediæ ævi parte sit monumentorum coævorum raritas; neminem fugit eo obscuriorum esse historiam populorum tunc viventium, quo

longius hi abessent a lucè christianæ fidei, quæ quæ tanquam fax non corda modo sed et artes libérales illuminat et fallaces ignorantia tenebras fugat. Aurora quoque christiana, proh dolor! nubibus sanguine rubris obducta, non nisi raris radiis

scans, terras, viros, facinora non illustrat, sed omnia hic splendorum illuc horrentia vix oculis perspicacissimis dignoscenda præbet. Sæpissime harioli conjectura eget.

Adde tamen aliud maximum, mea quidem sententia, veritatis in historia cognoscendæ impedimentum: æmpe omnes fere, qui historias scripserunt, re ipsa volente volente, pro aris et focis sibi dimicandum esse censuerunt; qua re fit, ut idem facinus, prout hinc aut illinc tradatur, sibi dissimilius sit, quam color niger albo. Ἄλλο γλαυκῆ, ἄλλο κορώνη φθίγγεται. Tolle, rabula, manus profanas a Sanctuario historiæ, quam Deus ipse, ille omnium rerum moderator sapientissimus sic esse voluit; quam vel impune nemo inquam læsit, se Deo sapientiore putans; non imune dico, quippe quæ non in libris modo, sed in vita ipsa vindex gravis, acer, immo cruentus semper extitit; eo cruentior etiam quo tardior. Ne quis nihi obijciat, nostris temporibus eos qui rebus præint publicis hanc profanationem historiæ, hanc æstem fovere, neque cuiquam licere memori esse facti verbis « Sine ira et studio: » — « Nos, Nos, consules, desumus! » Eo magis etiam Historia indignatur, scriptores ea, quæ in sua manu sunt, falso tilio, aut ira sæpe ficta, deformare vel inquinare, egentiumque tempore et iudicio abuti.

Licet exempla nimime rara sint, tamen unum tibi feram in Miceslao II (vel Misegone) Polonorum rege, quem ab indigenis et germanis tam diversimodo descriptum invenies, ut nihil fere de eo proferri queat, cujus rei autorem non habeas.

Optimi quique nunc in historia investiganda ad monumenta ipsa recurrunt, diplomata cœva ex archivis publicis ac privatis formica seduliores ad rem producant; hos acervos monumentorum unice collatorum alii explorant, componunt cum broniciis et traditionibus, et quæ in his cum diplomatibus non consentiunt, tanquam suspecta, corrupta aut conficta respuunt. Cujus Rei optimum exemplum habemus in libro celeberrimo: Ranke, *ahrbücher der Sächsischen Kaiser*. Videant tamen, e ex Seylla in Charibdin abeant. Sæpe enim in traditione modicillum quoddam spurcum est et tale esse cile probatur; num ideo tota illa traditio abjicienda est? Si exempli gratia lex quædam Romulea esse dicitur, et celeberrimus Niebuhrus Romulum regem mythos abducit, an continuo eam legem non existisse demonstratum est?

Nos in hac dissertatione sæpe tentabimus, rejicientes quidem suspecta, conservare tamen eam partem traditionis quæ vera videtur. Cur periculum cerimus in primis regibus Christianæ Poloniæ, cærit sequens declarabit.

cap. II.— *Liber liturgicus manuscriptus Caroli Magni et Alcuini describitur:*

Cum ante hos aliquot annos, jussu venerabilis æpositi Fischeri, perlustrarem bibliothecam cæsariæ catholicæ Sanctæ Hedwigis Berolinensis, quæ maximam partem constat ex libris Monasterii S.

A Mariæ de Nova-Cella (Neuenzelle apud Francofurtum ad Viadrum), a rege defuncto Friderico Wilhelmo tertio sæcularisati; inveni librum manuscriptum membranaceum, foliorum octoginta trium, formæ quadratæ. Catalogus illorum librorum negligenter conscriptus hæc de hoc libro continet verba: « Ein lateinisches Manuscript auf Pergament, dem Ansehn nach sehr alt, ohne Titel, mit gothischer Schrift, nach der Meinung des Abts Optatus Paul ein Chorgebetbuch. »

Quum diligentius inspicerem, statim vidi codicem majoris esse pretii.

In folio, ut nunc se habet, primo, legitur manu recentissima a fronte: « Ex bibliotheca Dñi Abbatis Monasterii B. V. Mariæ de Nova-Cella. » Folio primo verso et folio secundo a fronte legitur hymnus in archangelos S. Michaellem, Gabrielem, et Raphaellem, et in margine hymni Alleluia cum notulis cantandis. Scriptus esse videtur hic hymnus a manu recentiori quam quæ in reliqua libri parte sunt. Nam litteræ paullo inclinatæ sunt, licet in notulis lineæ desint et Gregoriana *neumata*, quæ dicunt, esse videantur, cujus exemplum supra, in figura 2, habes ad versum: « *Per quem letabunda perornatur machina mundi tota.* »

Folium secundum versum et folium tertium a fronte, continent epistolam dedicatorem, quæ incipit cum verbis: « *Domno M.* » et de qua in hac dissertatione uberius agemus.

C Folium tertium versum implet (v. Fig. 1.) imago picta principis cujusdam coronati, purpurati, solio insidentis, sinistra sceptrum gestantis, dextera vero accipientis librum, quem manibus velatis femina quædam offert. Suprascriptos legimus minio pictos, litteris majusculis, hæc geminos versus Leoninos, i. e. Hexametros, quorum prius hemistichon eundem in fine sonum habet, quem posterior, id est, ut linguis vernaculis dicunt, rimam (*Reim*).

« *Hunc librum Regi Mahtihilt donat Misegoni;*

« *Quam genuit clarus Suævorum Dux Herimannus.* »

Folio tandem quarto recto verus est libri titulus, initio pictus, litteris majusculis: « In Christi nomine incipit liber officiorum quem *Romanum ordinem* appellant. » In margine minusculis rubrica additur: « *De natali Dñi.* »

Sequitur litteris majusculis cum initiali maxima ornatissimaque (v. Fig. 3.): « Sacratissima hujus diei Nativitas ideo dicitur! quod in ea natus est Christus. » et cet. Folio quinto verso exponitur dies festus: « *de circumcissione Domini*; » et sic in sequentibus omnes dies solemnnes anni Christiani a Nativitate Domini usque ad festivitatem omnium Sanctorum (fol. 42) recensentur et ritus explicantur.

Folio 42 verso incipit ordo ad visitandum infirmum; folio 43 verso ordo defunctorum; folio 46 de gradibus ecclesiasticis; folio 48 qualiter episcopus ordinetur in Romana ecclesia; folio 53 ad 74 incipit brevis expositio missæ; fol. 74 de Symbolo; fol. 76 verso ad fol. 85 ex alio quodam libro transcripta

de sacris ordinibus et de vestibus sacerdotalibus. A

Liber hic liturgicus maximam partem non ignotus est. Vulgo eum Pseudo-Alcuineum nominant. Typis jam exaratus est, licet mendose, in collectione Hit-torpiana, et alibi. At desunt tamen multa in editis quæ manuscriptus noster intacta offert. Quantum attinet ad autorem maximæ hujus libri liturgici partis, demonstrare posse mihi videor, Carolum magnum et Alcuinum alteris curis eum composuisse. Sed de hac re alio loco agemus.

Constat igitur huiusque librum nostrum manuscriptum esse exemplar ordinis liturgici ecclesie Romanæ, a Mathilde quadam, filia cujusdam Hermannii Ducis Suevorum, donatum regi cuidam Misegoni.

Releamus ad epistolam dedicatorem nostri exemplaris, quæ nunc fortasse melius intelligi poterit. Eam ipsam hic typis expressam, verbotenus, cum mendis orthographicis et interpunctione intacta:

CAP. III. — *Epistola dedicatoria Mathildis Suevæ ad Misegonem regem.*

1 Domno M. (1) virtutis veræ cultori verissimo . regique invictissimo .
 2 M. (1) supremum in Christo gaudium . ac felicem super hostie triumphum .
 3 Quoniam tibi divina gratiâ regium nomen pariter et honorem concessit .
 4 arteque regnandi ad id necessaria honestissime ditavit ! felici inceptu
 5 ut audivi . ipsi divinitati regni tui primitias devoto pectore consecrasti .
 6 Quis enim prædecessorum tuorum tantas erexit æclesias ? Quis in lau-
 7 dem dei totidem coadunavit linguas ? cum in propria et in latina
 8 Deum digne venerari posses . in hoc tibi non satis . grecam superaddere
 9 maluisti . Hæc et hujusmodi studia te si in finem perseveraveris . bea-
 10 tissimum prædicant . teque non adeo humano quam divino judicio
 11 electum . ad regendum populum sanctum Dei veracissime testantur .
 12 qui in judicio providus . in bonitate conspicuus . in universa morum
 13 honestate præclarus haberis . viduis ut vir . orphanis ut pater . egenis
 14 et pauperibus incorruptus defensor ab omnibus comprobaris . non
 15 considerando personam pauperis . vel venerando vultum potentis .
 16 sed libra justitiæ quæ proponuntur cuncta examinas . Christi
 17 procul dubio militem cum beato Sebastiano sub regalis vestitus cultu
 18 ducis absconditum . Deo tantum ut restituas animas diabolica frau-
 19 de deceptas . qui talentum tibi commissum reportare centuplica-
 20 tum vehementer anhelas . auditurus beatam vocem qua dicitur . Euge
 21 serve bone et fidelis . et cætera . Paternis nempe exemplis ammo-
 22 nitus totus pene versaris in cælestibus . qui in illa mundi parte
 23 quam regis . quasi quidam fons et origo sanctæ catholicæ et aposto-
 24 licæ extitit fidei . Nam quos sancti prædicatores corrigere non poterant
 25 verbo ! ille insecutus est ferro . compellens ad cænam dominicam barbaras
 26 ac ferocissimas nationes . Hunc autem librum ideo tibi direxi . nequid
 27 in divinis officiis incognitum fore tuæ regiæ dignitati . sciens te spi-
 28 rituali prærogativa preditum . procul dubio habere acceptum . In quo
 29 quid significant varietates quæ per diversa tempora in eisdem recoluntur
 30 officiis . curiosus lector facile reperiet . Deus omnipotens cujus con-
 31 stitutione regali diademate coronatus es . ipse tibi spacium vitæ
 32 palmanque victoriæ largiendo . cunctis efficiat hostibus fortioerem .
 33 Ad velle vale .

CAP. IV. — *De litterarum forma et interpunctione*
Msi.

Litterarum forma est nitidissima. In majusculis, quadratæ et rectilinéæ latinæ, mixtæ sunt cum rotundioribus gothicis — (exempla talium litterarum in tabulæ fig. 4. dedi.) — quod obtinet in litteris D, M, N, Q, A, C, U, L, R, E, H, I, T. et P. Rotundioris tantum formæ B, F, K, X, Y et Z.

B Minuscularum autem formas offert liber eas quæ
 fig. 5. incidendas curavi.

Signæ quam plurimæ occurrunt; formas aliquas earum in fig. 6 habes, de quibus agam capite XXXII. Ista litterarum mixtione, majuscularum formæ quadratæ, cum rotundis, præsertim utebantur sæculi undecimo post Christum natum; quamvis exemplis sæculi præcedentis et insequentis, ea tamen rariora.

(†) M. esse pro *Misegoni* ex versibus figure jam apparet.

occurrunt. Neque id mirum; sensim sensimque formæ mutantur, et veteris moris semper aliquid remanet et conservatur.

De interpunctione notandum, semper punctum inferiori loco positum nostram significare virgulam; virgulam vero directam paulo tamen ad dexteram inclinatam, suprapositam tali puncto (!) esse nostrum semicolon. Solo punctum superiori loco positum est colon nostrum. Quodsi infra hoc punctum virgula curvata additur (*) maximam indicat interpunctionem nostro puncto comparandum. Interrogandi signum fere vulgare est.

CAP. V.—*Syntaxis singularis exemplum.*

Jam colligenda esse videntur, quæ de Misegone hic dicuntur, ad personam ejus definiendam. Laus ejus tanta est, ut adulatoris quiddam perpluat. At ne sic quidem omnia conservari possunt pro Misegone, modo accuratius passus epistolæ inde a versu 21 ad 26 examinetur. Mira enim sed non inaudita vocum est Syntaxis; modo secunda verbi persona (regis), modo tertia occurrit (extitit), uno eodemque tenore. Neque tamen primo obtutu alia inesse videtur persona ac Misego. Dum ea volutarem, et nullo modo quadrare intelligerem, tandem mihi visus sum hujus singularis rei causam videre in audacissima structura quam grammatici Synesin nominant. Qua Synesi in versu 22° Pronomen relativum qui antecedens habet Patrem ex adjectivo. Paternis supplendum; qua sola ratione omnia optime intelliguntur et quadrant. Fortasse paternis pro patris positum est a correctore, qui non vidit post octo voces sequens relativum qui. Sic in Cicerone Brut. 29: ad senatoriam sententiam, cujus ille erat princeps in Liv. II. 53. Veiens bellum exortum, quibus in Cæs. bell. Gall. I. 40. servili tumultu, quos cf. ib. Herzog.

Habemus igitur Misegonem quendam regem, cujus pater in Misegonis regno quasi quidam fons Christianæ extitit fidei, et barbaras gentes ferro ad cœnam dominicam compulerit.

CAP. VI.—*De Misegone III, Polonorum duce.*

Reges Misegones non occurrunt, nisi apud gentem Lechiticam. Dominis orthographia variat; *Mieszko, Meszko, Miseco, Misego, Mesico, Misacho, Mieczes-*

(2) *Kadlubek* ed. ad calc. editionis Dlugosz Lips. vol. II. col. 640. *commentator ejusd.* ib. col. 641. *Dlugosz*, etc.

(3) *Ibid.*

(4) Dlugosz ed. Lips. vol. I. col. 89. A. (Rœpelli-
lius errat paginas pro columnis citans.)

(5) *Rœpelli* Gesch. Polens Hamb. 1840. I. pag. 622. talem opinionem ortam esse censet ex male intellecto loco Constantini Porphyrog. d. adm. imp. (op. ed. Menrs. p. 127); Dobnerum (et Dobrowskium) jam demonstrasse in hac re nulla fide dignos esse Hagecium Chron. Boh. p. 37. h. ed. 1541. fol. et Stredowskium in Moravia sacra (passim). Idem Rœpelli-
lius recte monet, servos (vel captivos) Christianos quosdam jam extitisse in Polonia. Attamen multi recentiores putant, jam Christianam fidem in Polonia notam et propagatam fuisse ante adventum Dam-
browka; inter quos celeberrimi Stransky, Piasezki,

A *laws, Miska* immo et *Miscio* invenitur. Tres fuerunt omnino in Polonia principes hujus nominis; quorum tertius, cognomine Senex, hic nullo modo intelligi posse vel inde apparet, quod neque unquam rex nominatus sit, cujus rei certissima testimonia apud omnes scriptores exstant; neque pater ejus fons Christianæ fidei in Polonia nuncupari possit; neque tandem ipse Misego III ulla laude dignus fuerit. Nam pater, antequam e vita discesserat, dividit regnum inter filios quinque, et Miesco secundogenitus Dux factus est a. 1139 regionis occidentalis (Gnesen, Posen, Kalisch et Pommeraniæ). Gubernacula quidem totius Poloniæ regenda accepit anno 1173, sed sub vero Ducis tantum titulo. Denique expulsus anno 1178, restitutus anno 1199, iterum ejectus anno 1200, ultimo loco restitutus anno 1202, tandem defunctus anno 1205, singulare imbecillitatis dedit exemplum.

CAP. VII.—*Misego I e fontibus Polonorum.*

Primus autem Misego, natus quidem anno 931, sed lumen terræ non vidisse, cæcus enim extitisse, ideoque causam nominis eoque inauditi fuisse, a gentis illius scriptoribus traditur. Proceres enim ratos principem, oculorum lumine privatum, rempublicam gubernare non posse, et sic fore causam turbationum, quæ polonice *Mieszko*, germanice *Mischung*, latine mixtio sonant, hoc ei indidisse nomen (2); Septimo vero ætatis anno divinitus per miraculum lumen oculorum nactum esse (3), Patri Zemomisla, mortuo anno 964, successisse Misegonem (4); jam tunc aliquot inter Polonos, eosque non humili loco natos, Deum verum Christianorum coluisse (5); nec tamen moram fuisse, quin omnes fere Slavorum gentes idolorum cultui renuntiarent, cui rei occasionem dedisse (ut alibi, sic apud Polonos,) feminam quandam Christianam; Misegonem enim ducem (quem sæpe regem nominant), ut tum, more gentis, licebat, uxoribus pluribus, (septem, numero diebus hebdomadæ æquato, nominantur) usum esse, et nocturnales variasse vices; posteritate tamen caruisse; Christianum igitur quendam principem autorem fuisse, ut, repudiatis pellicibus, unam, eamque Christianam duceret uxorem; quare fore ut Deus ejus vota non irrita redderet; placuisse consi-

D Dobrowsky, Naruscewicz, Lelewel, Bandtkie et Friese. Fugit Rœpelli illius ævi (immo et hodiernus) mos, quo Christiani Latini Græcos vel Slavos, Græci vero vel Slavi Latinos dominare solebant non Christianos sed paganos. Pugnabatur acerrime a mare Adriatico usque ad Balticum jam tum inter ecclesias latinam et græcam. Ibi florebat non modo mere græcæ et mere latinæ, sed etiam mixtæ, ut ita dicam, ecclesiæ; id est Slavonica ecclesia Constantinopolitano Patriarchæ obnoxia, et Slavonica papæ obnoxia. Quibus omnibus Christianis et Latini puri et Græci puri, prout tempus ferebat, nomen paganorum indiderunt, et quos novo baptismo ad Christi fidem convertendos arbitrabantur. Quæ de re optime egit Wenceslaus Alexander *Maciejowski* in libro: « Essai historique sur l'église chrétienne des deux Rites chez les Slaves, traduit du Polonais par Sauvé. Leipz. Hinrichs 1840. »

lium Principi; misisse procos ad Boleslaum fratri-
cidam, Bohemiæ ducem, qui ejus filiam, Dambrowkam
formosissimam et Christianæ fidei amantissimam,
nomine ipsorum Ducis peterent in matrimonium;
cui Dombrowkæ non collibuisse nuptias inire, prius-
quam Poloni cum Duce Christianam suscepissent
fidem; Misegonem igitur, annuentibus « baronis »
vix miraculo motis, « cum universa gente Lechitica »
antea baptizatum, dehinc anno 966 duxisse Dam-
browkam (6); omnia denique idela, jussu ducis
fracta templaque combusta esse in tota ejus ditione,
Deminico Lætare ante Nonas Martias anni inse-
quentis; ita ut, miro modo, primo ictu, primo, ut
ita dicam, oculorum principis nutu, ne minimo qui-
dem vestigio relicto evanuerit idololatria; ab ipso
Misegone (vel Dambrowka) illico post sacrum ejus
baptisma, omnes ecclesias et episcopatus Poloniæ esse
ordinatas, geminas metropoles Gneseniæ et Cracoviæ
institutas, et his jure Metropolitanico subjectos septem
episcopos tum constitutos, Posnaniensem, Smogor-
zoviensem (postea Wratislaviensem), Kruszwiczen-
sem (Wladislaviensem vel Leslaviensem), Plocen-
sem, Culmensensem, Lubucensem et Caminiencensem;
ut de ecclesiis et monasteriis taceam. Nominant
episcopos et Cardinalem Ægidium episcopum Tuscu-
lanum, legatum apostolicum Johannis XIII (7), qui
missus a summo Pontifice confirmasset episcopatus,
eisque terminos posuisset, (cujus rei privilegia
incendiis deleta esse.) decima jam omnium frugum
ecclesiis Misegonem assignasse, et Poloniæ « Baro-
nitatem » in ecclesiis construendis fundandisque (8)
mores Principum æmulatam.

CAP. VIII.— De eodem Misegone I secundum fontes
Germanos.

Hæc vel talia ab autoribus Polonis memorantur
de Misegone I; sed quum nemo eorum illis tempo-
ribus vixerit, et omnes sint saltem sæculis aliquot
recentiores, eos traditione vaga fultos vel cæco
patriæ et ritus Romani amore ductos, suo quemque
modo partem veritatis tacuisse, eamque deformasse,
vel etiam pannum adfuisse censuerim.

Scriptores Germani hujus temporis, vel certe non
ita multo post viventes, aliter depingunt Misegonem
primum, et eo majore dig. i fide videntur, quod cum

(6) *Gallus* p. 31; *Kadlubek* II. col. 740. et aucto-
res sæculi decimi quarti: *Chronica Polonor.* (Stenzel
script. rer. Siles. I. p. 9.) *Brev. chron. Siles.* (ib.
p. 53.) *Chron. princ. Polon.* p. 47. Eadem
nitro modo ornata *Dlugosz* ed. Lips. I. col. 89 sq. et
qui cum secuti sunt: *Michow* p. 22. *Kromer*, cet.
tandem *Stredowsky* Moravia sacra p. 156 (t *Balbinus*
in epit. I. c. 7.

(7) Male *Ræpelli* Joh. III. pro decimo tertio habet,
Lipsiense exemplar *Dlugoszii* secutus.

(8) *Chronica Polon.* (I. I.) p. 9; *commentator* Kad-
lubekii (I. I.) col. 641, qui nihilominus col. 644 eadem
de Boleslao narrat; *Dlugosz* ipse col. 95 sq. *Math.* a
Mechovia chron. p. 22 et 23; *Cromer*, *Bielski* (et.

(9) *Widukind* III. c. 66 et 69. ap. *Meibom* I. p.
660.

(10) *Thietmar* ed. *Wagner* p. 27.

(11) *Ræpelti* *Gesch. Polens* 1840. vol. I. p. 95.

A iis unus alterve Polonorum antiquissimus Annalista
consentiunt.

Narrant igitur *Regem* Miskam duabus vicibus
prælio superatum fuisse a Wichmanno quodam,
(Ottonis Magni propinquo quidem, sed, ob jurgia
cum eodem, e Germania exule,) copias barbaras
(Pomeranas vel alias) tum ducente (9). Ab ipso
Gerone, orientalium Marchione Lusizi et Selpoi,
Miseconem cum sibi subjectis, imperiali subditum
esse ditioni anno 963, *Thietmarus* memorat (10).
Sagacissimus *Ræpelli* recte monet tunc temporis
debellatam esse Slavorum gentem a Germanis, non
finium modo imperii promovendorum causa sed et
religionis Christianæ propagandæ (11). Secundo igitur
post devictum *Miseconem* anno iidem ferunt, Da-
browkam, Boleslai, fratris S. Wenceslai, filiam, (ant
hujus Martyris sororem, ut habet *Boguphalus* (12),
ei nupsisse anno 965; neque prius *Miseconem* cum
parte Polonorum aqua baptismatis ablutum fuisse,
quam anno insequenti; *Jordanum* quoque, primum
Christianorum in hac regione antistitem, multum
cum Polonis sudasse, dum eos ad supernæ cultum
vineæ sedulus verbo et opere invitaret (13); eundem
Jordanum anno 968 esse ordinatum Posnaniensem,
sive omnium Polonorum episcopum, et suffraganeum
sedis archiepiscopalis Magdeburgicæ, ab Otone
Magno eo ipso tempore erectæ et fundatæ (14), qua
ecclesiastica et politica cum Ottonibus sociatæ,
supradictum inimicum Ottonis *Wichmannum*, et
quibus præset barbaris paganis, hostes nactum esse
Miseconem; acriter pugnatum, barbaros fugatos et
Wichmannum cecidisse (15). Degente autem Otone
Magno in Italia, inter *Marclionem* Udonem et *Mise-
conem* bellum ortum esse; superbiam enim victoris
Udonis ne humilissimis quidem *Miseconis* artibus
vinci potuisse (16); prælio igitur cruentissimo ger-
manos devictos pœnam superbiæ fuisse, et *Marchio-
nem* cum patre *Ditmari* solos vix fuga evasisse
justam vindictam (17); insequenti anno in *Queda-
burgensi* conventu adfuisse *Ottonem*, eoque constar-
isse imperatoris edicto Polonorum *Miseconem* et
Bohemorum *Bolizlavum* (II) duces (18), compositam
litem, et ditatos muneribus reversos esse ad sua
lætantes; mox, defuncto Otone magno, eosdem

D (12) *Chronica Batzkanis*; *Paprocki* catalogus ar-
chiep. Gnesni.; *Wostokow* vita S. Wenceslai. et
Thietmar p. 97. et *Maciejowski* p. 135 et 257.

(13) *Thietmar* (ib.) p. 97. cum quo consentiant
Poloni: *Boguphalus* (*Sommersberg* script. rer. Sile-
siae. p. 27. *Brevis Chronica Cracoviae* (ib.) p. 79;
Annal. Posnaniens. (I. I.) p. 81. aliæ *Annales* (II.)
p. 94. et *Annal. Cracov. majores* (in edit. *Dantiska*
Kadlubekii) p. 54. quos omnes laudat *Ræpelt*. I. c.

(14) *Buguphal* (*Sommersb.* p. 27.) *Annal. Hildesh.*;
Annal. Weissemb.; *Lamb. Schaffn.*; *Annal. Altheker-*
ses.

(15) *Widukind* p. 660.

(16) *Thietmar* p. 116.

(17) *Vita S. Adalberti* (*Canisii* lection. antiq. ed.
Bisnaga.)

(18) *Thietmar* v. 37.

Da es ex partibus stetisse Henrici Rixosi, ducis A Bavariæ (19), qui, ut frater patruelis novi regis Ottonis secundi, secutus patris exemplum, quem constat cum fratre Ottone Magno sæpe conflixisse, bellum civile movit, regnum affectans, et cognomine Rixosi dignus (20), affinitatem enim quandam intercessisse inter hos tres duces conjiunt quidam, efficientes Boleslaum II. (fratrem Dambrowkæ) uxorem habuisse Emmam Burgundicam, sororem Giselaë uxoris Henrici Rixosi (21); Henricum autem devictum ab Ottone secundo, custodiæ episcopi Ultrajectini esse natus datum; mortuo tamen Ottone II. ad arma rursus secunda vice, patruelis filio parvulo, Ottoni tertio, imperium erepturum; ad eum Quedlinburgi degentem, Misecnem et Mistni et Bolizlavum duces cum ceteris ineffabilibus confluisse, auxilium sibi deinceps ut regi et domino juramentis affirmantes (22). Henricum tamen paulo post armis spretis in pacem elisisse cum Ottone, secutos esse duces, et Misegonem se regi Ottoni dedisse (23); defuncta vero jam uni Dubrawka (a. 977) (24) Misecnem aliam duxisse uxorem, Olam filiam marchionis Dietrici, monialem. Idcirco non sine maxima cleri nota (25), sed Deo ac affinitate volente; quum enim interim pagani ubi et Viadrum habitantes Christianos e sua regione xpullissent, sæpius eum socium exitisse Imperatoris et Marchionum, et contra paganos pugnasse (26), lenique senem mortuum esse anno 992, octavo kalendas Junias (25 Mai) (27).

CAP. IX. — Num Miseco primus rex potuerit nominari, C et nunquid sit Misego noster.

Neque Polodi neque Germani veritatem puram ixisse videntur; illi nullo modo, neque unquam Poloniam imperio Romanorum Germanico obstrictam fuisse; hi eam feudali ligamine obnoxiam ubique standunt (28).

Certe constat, Misecnem unum tantummodo Ponorum Poseniensem instituisse episcopum; Polos plerumque invitos, neque omnes Christianam dem cum Duce accepisse; finitimos barbaros et aganos paratos fuisse ad pugnandum pro idolis et d Christianis bellum inferendum. Egebat igitur Misego non minus auxilio Imperatoris, quam hic lius. Quid multa? Societas quedam inita est majoris um minore, vaga quidem sed intima, quam Ottones D

minus superbia imperatoris dignitatis turbare gestabant, quam Udo, aut alii marchiones (29).

Quam ob rem Widukindo simpliciter anticus Imperatoris nominatur (III. c. 69). Cæterum de dignitate Misegonis utrum, Rexne fuerit, an Dux, multa dicuntur. Plerumque Germani fontes enim ducem, sed quidam etiam regem nominant (30). Principes barbarorum sæpe in medio ævo admodum negligenter vel duces vel reguli vel reges nominantur, sæpiissime tamen cum quadam hinc deprimentij illinc extolendi arrogantia. Optima latinitate Dux etiam male sonaret; nam sensus feudalis, quo Dux Domini jussu hereditario modo feudo præest, omnino latinis alienus est, et in undecimo nostræ ævæ seculo nondum tota sua vi invaluit. Mibi ea disputatio de lana caprina esse videtur. Hic eam rem tetigisse sufficiat; quippe quam infra (Cap. XXXIV) uberius tractabimus. Ut cunque erit, nemo in istas ibit, hunc Misegonem fuisse primum in Polonia principem Christianum, sensu ecclesiæ latinæ, neque igitur patrem ejus fontem Christianæ fidei nominari posse a femina ecclesiæ latinæ faulrice.

Sequitur, id quod in codice nostro de patre Misecnis dicitur, nullo modo de Zemomislao intelligi posse; neque igitur filium ejus Misecnem. I esse nostri manuscripti Misegonem.

Superest Misego secundus, cujus Patrem Bolizlavum revera fontem quandam fidei Christianæ in hac regione fuisse, ordine docebimus.

CAP. X. — De Bolizlavo I patre Misecnis II. Totius Poloniæ imperium obtinet; imperatori auxilia subministrat.

De Bolizlavo I et apud Polonos et apud Germanos scriptores, nãgis inter se convenientia traduntur, neque omnino discrepantia habent Ruthenorum scriptores. Qua re, quæ constant, duce potissimum Ræpellio (31), carptim narranda, neque tamen ea in quibus discrepant autores, prætereunda censemus.

Dambrowka Bohema Misegoni anno 967 filium pepererat, cui avunculi (avique?) materni nomen impositum est Bolizlavus, quod significat plurimum, famosus (32). Hic patre adhuc vivente et septemdecim tantum annos natus, derelicta prima uxore,

(19) Lambert. Schaffnab. ad a. 974. *Annal. Altahens.* ad a. 974. (Staindel. *Aventin* p. 477.

(20) Nescio quo errore Joh. Dav. Kælerus in *Stemmatographia Augusta Saxonica patri non filio cognomen apposuerit Rixosi*. Certe ille tam multus in testibus afferendis et sedulis scriptor, nullum adjectit hujus rei autorem, licet et pater et filius hoc cognomine dignissimi esse videantur.

(21) Palacky *Gesch. v. Böhmen* I. S. 250. *Rævell* p. 93.

(22) Thietmar p. 65.

(23) Id. p. 69.

(24) *Annal. Saxo* ad a. 977; *Cosmas Chronic.*, *Dambrowsky et Pelzel* scr. rer. Bohem. I. p. 55.

(25) Thietmar p. 93; *Annal. Sax.* ad a. 987. *Dobner* vero ad Hæge. III. p. 297 annum 983 ponit.

(26) *Annal. Hildesh.* ad a. 985. (Leibn. scr. r.

Brunsw. I. 720.) « Miseco ad supplementum cum magno exercitu venit. » Id. ad a. 986. « Otto Rex adhuc puerulus cum magno exercitu Saxonum venit in Slaviam, ibique venit ad eum Miseco cum multitudine nimia, obtulitque ei camelum et alia xenia multa, et seipsum etiam subdidit potestati illius. » Id. ad a. 991. Otto... cum supplemento Misecnis Brannaburg obsedit, et vicit.

(27) *Annal. Hildesh.* ad a. 992; Thietmar p. 99.

(28) Precisissimis verbis *Chronic. Polonico Silesiæ* (Stenzel I. I.) p. 9. Iste Miseco Posnani recognovit ipse se imperii feudalem.

(29) Thietmar p. 416.

(30) Widukind (ap. Meibom I.) p. 660; III. c. 66. in ed. Pertz. *Mon.* p. 465.

(31) *Ræpell* *Gesch. Polens* I. n. 105. sqq.

(32) *Dlugosz* (I. I.) col. 97.

filia Marchionis Misicæ Rigdagi (33), consobrinam Juditham, filiam Geisæ regis Hungariæ et Adelheidæ materteræ ipsius, duxit uxorem (34). Notum est Adelheidam illam simul cum fratre (Misegone I.) baptizatam fuisse, et nubendo Geisæ Hungarorum principi anno 968 primam Christianæ (latinæ?) fidei semina si non in eam regionem, saltem ad stirpem Magiaticum attulisse (35). Tandem ex Juditha Bolizlavo natus erat filius anno 990, cui Bezprim vel Ottonis nomen inditum est (36); alii vero eum fuisse Misegonem (II) narrant, avo exultante quod et nepotem vidisset, antequam e vita cederet (37).

Mortuum patrem anno 992 excepit Bolizlavus I, cujus regnum quatuor et triginta annorum vel gloriosissimum in Polonorum Annalibus extitit (38).

Tenellas et fidei et potestatis primitias, a patre acceptas, auxit Bolizlavus, fines regni a Sala flumine usque ad Borysthenem; a Danubio usque ad mare Balticum promovendo; monasteria, ecclesias et episcopatus fundando, atque gladio contenteres evangelii (ritusque latini?) adeundo. Nomen ejus tantum inter Polonos, quantum Caroli Magni in Occidente, ut maxima quæque ab eo incepta, facta, perfecta finxerint (39). Virtutibus quoque et vitiis illi simillimus erat. Pater Misego moriens autor fuisse dicitur regni inter filios dividendi, Bolizlavum primogenitem et quos Oda perpererat, Mieceslaum Suantopoleum et Bolizlavum alterum, quæ patris voluntas vana fuit. Certe non ultra tertium annum fratribus germanis Bolizlavi contigit, ut regno fruerentur, quippe quos cum noverca, vel tum, vel antea, expulit (40). Quo tempore Ottoni III Imperatori auxilios tantum misit milites, ut pugnarent contra gentiles Slavos Havellanos, necdum ad imperium nec ad Christum reversos (41), seu quod ipsi immeret bellum a Wladimiro Russorum principe (42), seu quod nondum imperium totius Poloniæ obtinisset. Anno vero 995 domi nullum amplius timens bellum civile, ipse cum magno aderat exercitu; neque dubitari potest, quin Bolizlavo magna pars victoriæ debeatur (43).

CAP. XI. — *Bolizlavus I Pommeranos et fortasse Porussos superat.*

In qua rebellionem Slavi gentiles Havellani, etsi fontes et monumenta tacent, quin proximis Pome-

ranis et aliis barbaris, si non sociis aut foederatis, auxiliariis tamen usi sint, nullus dubito. Nam Normanni quoque tunc temporis (a. 994.) non modo Saxoniae et Frisiæ depopulati sunt, sed etiam Albim et Weseram fluvios navibus ascendentes, hinc Marte infenso, pugnaverunt (44).

Non mirum igitur a Bolizlavo illico post subactos Havellanos hostes et imperii et fidei, in ipsorum sedibus ferro esse petitos. Pommeranos certe continuo in suam redegit potestatem, et Reimbernam quandam Colbergi episcopum constituit (45). De Porussis proximis — Gedaniam (Danzig) nominat — non satis liquet. Porussos vero trans Visulam colentes, etiam tum victos esse multo minus caesat, ut securius hic suspendeatur sententia. Si Hel-

mus, cujus testimonium in hac re maximi pretii est, de Porussis tantum dixisset, crediderim tunc Porussos (omnes) esse subactos; at quum et Russos adjungat, quibus notum est, Wladimiro magno secescente tantummodo (i. e. viginti fere annos post hæc) a Polonis esse bellum illatum; id non concesserim. Adde quod in vita S. Adalberti urbs Gedania regna Boleslai dirimere dicitur, quod, quæso, quomodo intelligi potest, si ea urbs in ditioe Poloniarum fuisset. Ipsum S. Adalberti martyrium dicit vel minimam Bolizlavi apud eosdem fuisse auctoritatem. Nam si jam devicti fuissent Porussi vel in potestatem Polonorum redacti; episcopum quandam Porussorum constituisset Bolizlavus, eodem quo Pommeranorum modo.

CAP. XII. — *S. Adalberti vita et mors.*

Res ipsa monere videtur, ut de S. Adalberto uberior agamus. Texte Dlugosz, Bolizlavus Bohemus jam anno 973 aut 974, sorore Dambrowka id succedente, in arce Pragensi, cathedram latinam episcopalem fundaverat. Ad quam primus episcopus Diemar, vir religiosus et monasticam vitam ducens, natione Saxo, in Slavonica tamen lingua aliquantulum eruditus, eadem Ducissa Poloniæ dirigente, promotus erat (46). Anno autem 981 Diemar, gravi morbo afflictus, se damnatum fore, quod et ipse dissolutius vixisset, et populus Bohemus ultra in desideriis et voluptatibus suis immersus esset, omnibus assistentibus inter moriendum declaraverat. Aduit et Adalbertus, Bohemus natione et lingua

(35) Thietmar p. 99. de qua apud Dlugosium et ceteros nullum verbum.

(34) Dlugosz (l. l.) col. 107.

(35) Ib. col. 98. Clodowicus non erat primus in Gallia Christianus. cf. (Schwartz) Gabriel de Juxta Hornada, initia religionis inter Hungaros, Francofurti et Lipsiæ 1748. et Maciejowski l. c. p. 194.

(36) Thietmar ib. p. 99.

(37) Dlugosz col. 110.

(38) Thietmar et Annal. Hildesh. ut supra vidimus. Contra Dlugosz et qui eum secuti sunt, Mieczow. Cramer cet. mortis Misesonis annum 999 esse tradunt.

(39) Gallus l. c. Dlugosz.

(40) Thietmar p. 99. Manuscriptus liber vetus ap. Dobnerum ad Hagecium IV. p. 409.

(41) Annal. Hildesh. (Pertz V. p. 69).

(42) Annal. Hildesh. ad a. 992.

(43) Annal. Hildesh. ad a. 995. (Pertz V. p. 91).

(44) Masov. de Ottone III. p. 158.

(45) Helmold l. l. c. 15 : « Eodem quoque tempore Boleslaus, Polonorum Christianissimus Rex, confederatus cum Ottone III, omnem Slaviam, quæ est ultra Oderam, tributis subjecti; sed et Russiam et Prussos. »

Reppellius J. p. 106. Nota 3 laudat autorem vite S. Adalberti (Canisii lect. ant. ed. Basnage III. p. 56), ubi hæc leguntur : « Ipse vero (S. Adalbertus) adiit urbem Gedanie, quam ducis latissima regna dirimentem maris confinia tangunt. »

Kannegiesser Gesch. v. Pommern I. p. 295-300.

(46) Dlugosz l. col. 102.

de nobilibus parentibus orsus, qui, paulo post Pragensis episcopus acclamatione cleri et populi electus est (47). Verbis prædecessoris correptus, omnibus deliciosis cibis et vestibus abjectis, noctu cilicio carnem amiciens, caput vero cinere aspergens, in alium hominem ex milite « delicia » mutatus, omnia quæ habebat, in egenos, pupillos et viduas erogavit (48). Sed in populo tam barbaro ritus Slavonico-græci amantissimo, nil verbis nil exemplis proficiebat Adalbertus, principiis Occidentis imbutus; pluribus nempe, ut aiunt, uxoribus Bohemi Christiani abutebantur; gentiles et sacrilegos ritus practicabant; subditos proprios, filios filiasque Christi charactere insignitos, Judæis in servitutum vendebant; fora diebus Dominicis frequentabant; sepulturas in profanis eligebant locis, et in contemptu habebant omnem correctionem ab episcopo adhibitam. Qua re ductus cathedram anno 989 deseruit vir sanctus, et Hierosolymam invisurus, Romam petiit. Qua tamen in urbe mansit cum fratre — in Christo ut quidam volunt (49) — Gaudentio monasticam vitam colens (50). Bohemi propter Adalberti discesum in rabiem versi, in quinque fratres ejus, et germanis et latinis faventes, genusque et patriam, Lubic oppidum, se vertunt, inccelas trucidant, et oppidum exurunt (51). Instante Moguntino archiepiscopo, cujus suffraganeus tunc erat Pragensis, et monente Pontifice maximo, Pragam cum Gaudentio et aliis viris piis anno 994 revertitur; sed iterum eadem relinquit et Hungariam petit, verbum Dei (id est ritum latinum) ibi promoturus. Anno insequenti in Poloniam meare se accingit ad Bolizlavum I, apud quem jam alius, qui supererat, frater debebat; magno honore affectus (52), et Cracoviæ aliquandiu moratus, lingua Bohemica, quam in eadem ejusdem originis et Bohemis tum subditi, satis intelligebant, verbum Dei, id est liturgiam latinam, docebat et officium exsolvebat. Dehinc Gnesnienam pergens, ibi fratrem reliquit Gaudentium, ut quidam volunt (53); alii enim Gaudentium fidelem in omnibus rebus socium fuisse S. Adalberti tradunt (54).

Porussis veram fidem prædicaturus, nave a Bolizlavo donatus et 30 militibus stipatus, primum urbem Gedanie (Danzig) petiit, ubi magnus numerus barbarorum sacra baptismatis unda ab eo lavatus est. Deinde, eadem quidem nave sed relicto præsi-

dio, orientalem adiit Porussiam, ubi post repulsas plurimas, sacrum Germanorum lucum profanans, ab idolorum sacerdote septem vulneribus affectus tandem diem obiit supremum prope Tenki ten, quod inter urbes Fischhausen et Pillau situm est, decimo Calendas Maias anni 997. Socii capti quidem, sed remissi (55). Corpus vero S. Martyris Bolizlavus I a Porussis emisse traditur. Addunt barbaros tantum argenti (56) pondus postulasse, quanti esset Sancti corpus, et miraculo perleve id inventum (57). Corpus in Poloniam ingenti ecclesiasticorum et seculariorum multitudine stipatum relatum est, atque in urbe Gnesnensi maxime pompa depositum et honorificentissime sepultum. Ibi mox miraculorum operatione reliquæ martyris apud omnes Christianos celebratæ sunt (58).

CAP. XIII. — *Chrobatia a Bolizlavo I suavia.*

Bolizlavo Pio, Bohemorum duce, mortuo anno 999, filius Bolizlavus, cognomine Rufus, consobrinus (59) nostri Bolizlavi Polonici ei succedit. Bolizlavus noster maternæ forsitan in regno Bohemico hæreditatis vindicandæ causa et capturus fructum seminis a Sancto Adalberto ibi sparsi, invadit Chrobatiam, capit Cracoviam regionis caput; in potestatem suam redigit Silesiæ maximam partem, Moraviam, denique Slowakiam, Cracoviam novam regni sedem in medio finium constituturus suarum (60).

Fama Polonorum principis mox totam pervolat terram. Ejus affinitatem maximi tunc temporis petunt reges. Sororem Sigridam in matrimonium dat Sueno, Danorum regi, qui Britanniam cepit, et cui genuit filium, Canutum Magnum, Danorum, Normannorum et Anglo-Saxonum regem (61).

Filia Bolizlavi, cujus nomen non memoratur, nubit Suatopluko, privigno Wladimiri Magni, regis Russorum nuperrime primi Normannorum in Russia ad fidem Christianam ritu Græco conversi (62).

CAP. XIV. — *Otto III Gnesenam venit. Archiepiscopi et episcopi ordinantur.*

Otto III Imperator ea tempestate in Italia degens, miratus tantam et Sancti Adalberti et Bolizlavi famam gloriamque, cupiditate flagrat vel Adalberti (63), vel Bolizlavi (64) vel utriusque invivendi (65).

Sub finem anni 999 Roma profectus (66) media ut videtur, sensu, quo nostrum « nevou » et « nièce » latinitate medii ævi nepos et nepitis dicebantur. Nam Boleslaus Sævus (fratricida) erat utriusque Boleslavi avus; Poloni per matrem Dambrowkam, Bohemi per patrem Boleslaum Podicium.

(60) *Kudtubek* l. p. 99. — *Chron. Polon.* (l. 1.) l. p. 40. — *Cosmas* p. 66. — *Dobner* ad *Itagec.* IV. p. 456.

(61) *Vel. Schol.* Adami Brem. 22. — *Thietmar* l. VIII. *Dahlmann* *Gesch.* v. *Dänem.* l. S. 89 et 190. *Ræpell.* l. p. 110.

(62) *Gallus* etc. *Thietmar* p. 259. 244. 265.

(63) *Boguchwal* (Sommersburg scr. rer. Silcs. II. p. 25.) et Germani fontes.

(64) Poloni quidam scriptores.

(65) *Gallus* p. 58. *Kudtubek* l. p. 95, *Dlugosz* etc.

(66) *Ræpell.* l. p. 110.

(47) *Ibid.* col. 105. sq.

(48) *Ibid.* col. 106.

(49) *Vogt* *Gesch.* Preussens.

(50) *Dlugosz* col. 110.

(51) *Ibid.* col. 113. sq.

(52) *Ibid.* col. 113. sq.

(53) *Vita S. Adalberti* in *Act. Sanctor.* 23. Apr. p. 185. — *Dlugosz* col. 118. (qui jam Adalbertum et Gaudentium archiepiscopos Gnesnenses facit).

(54) *Vogt* l. 1.

(55) *Ræpell.* l. c. p. 108. *Dlugosz* col. 119. sq.

(56) *Dlugosz* col. 125. seq. *Ræpell.* aurum habet, nescio ex quo loco effoderit. — *Chron. Saxo.* ad a. 996: « duce e niente. »

(57) *Dlugosz* col. 128. sq.

(58) *Ibid.* col. 127.

(59) *Adelboldus* p. 440. qui « nepos » habet, eo,

hieme in Poloniam advenit. Summis honoribus a Bolizlavo afficitur, et donis pretiosissimis honoratur (67). Cum Bolizlavo ille, aut cum illo Bolizlavus, aut tandem per utrosque Summus Pontifex, rem ecclesie asticam Poloniæ sic ordinat, ut, invitis Magdeburgensi et Posnaniensi episcopis (68), nova sedes archiepiscopalis constitueretur Gnesenæ (69), cum suffraganeis novis Cracoviensi (70), Breslaviensi (71) atque nuperrime constituto Colbergiano (72). De episcopis Mazoviensi (Plocensi) et Lubuczensi non satis constat, utrum a Bolizlavo, an eo mortuo constituti sint (73).

Neque contempserim, ut Rœpelliis aliique fecerunt (74), eos, qui Bolizlavum tunc etiam ab imperatore regio nomine (75), regis insignibus, id est corona, lancea et gladio, esse honoratum (76) ferunt, et ab eodem imperatore Rixam, filiam sororis Mathildæ et Henrici, comitis Palatini Rheni, licet parvulam non in matrimonium ductam, sed desponsatam fuisse conjiciunt (77) Misegoni, Bolizlavi filio.

CAP. XV. — *Bolizlavus I Bohemiam occupat, Misniæque Marcam.*

Quibus rebus peractis, longa pace trui non valens, nova bella minus honesta Bolizlavus I parat. Mense Januario anni 1002 e vita decessit Imperator Otto III, qui Bolizlavo et Polonis, dum regnaret, amicissimus videbatur, nulla prole relicta; et Henricus Sanctus, Dux Bavarix, ultimus e mascula stirpe Henrici Rixosi et Giselæ Burgundicæ a magna parte principum ecclesiasticorum et secularium rex Germaniæ electus est; adversantibus tamen potentissimis æmulis, Hermanno, Duce Suevorum, de quo infra, et Eccardo Misniæ Marchione, qui in itinere faciendo Poledæ 2do Calendas Maias interfectus est (78). Nec mora; motibus civilibus turbatam Germaniam Bolizlavus cum exercitu ingenti adit, urbem Budissin capit, invadit Misniæ marcã,

a marchione privatam; transit Allim, capit oppidum Strehlen, Misniam ipsam; omnem denique regionem ad Elsteram usque (79). Nihilominus Nono Calendas Augustas Merseburgum venit (80), ibique cum Henrico II in comitis imperii pacem hoc lege componit, ut Guncelinus quidem, frater Eccardi interfecti Bolizlavoque fide et nescio qua propinquitate conjunctus (81), Misniæ fieret Marchio; omnes vero terras Transalbinas, Liutizi et Mielzini regiones, quorum caput Budissin quodammodo erat, Bolizlavo cederet (82). Neque tamen hoc federe belli portæ satis arctis compagibus clausæ erant. Nam insidiis petitus, quum se domum reciperet Bolizlavus, iratus illico cum Henrico, Schweinfurtensi Marggravio, inivit societatem. Is electionem Henrici regis omnibus modis curaverat, spe ducatum Bavarix per novum regem acquirendū ductus. Quum vero Rex Henrico Luemburgensi, uxoris fratri, Bavariam traderet; spe frustratus Henricus Schweinfurtensis ad arma ruit, ut bellum civile movendo vi eriperet id quod sibi denegatum fuisset. Socius ejus et eam rebellionem fovens Bolizlavus, non tam regem debellaturus quam Germaniæ sibi provinciam rapturus, totam Bohemiam in suam potestatem redigere parat. Neque in ea re minus astutia quam vi et crudelitate usus est. Dux enim ejus regionis Bolizlavus III, cognomine Rufus, tyrannidis superbia, Bohemos, tribus, quos regnavit, annis, sibi tam infensos reddiderat, ut anno 1002 ducatu ejiceretur. Frater ejus Wladiwoj (83) Bohemis magis acceptus, dux creatur Ratisbonæ a rege Henrico (84).

Qui dux quum ineunti anno insequenti e vita cederet, Udalricus et Jaromirus, qui fratris Bolizlavi Rufi iram fuga in Germaniam vitaverant, a Bohemis vocantur, sed frustra. Ipse Bolizlavus I Chobry jam mense Januario cum ingenti Polonorum exercitu aderat Pragæ; ibi restituit consobrinum Bo-

(67) Thietmar p. 90. sq. — Chron. Quedl. (Pertz V. p. 77.) ad a. 1000. Gallus p. 41—45. — Dlugosz I. col. 129. 150. 151.

(68) Annal. Saxo ad a. — Chron. Saxo ad a. 996. Masov. de Ottone III. p. 175. sq. et adn. 12. 40. — Thietmar I. IV. p. 357.

(69) Thietmar p. 92. Chron. Saxo (Leibn. access. hist. p. 205). Chron. princ. Poloniæ (Sienzel ser. Siles. I) Vita S. Stanislai (Banikie M. Galli chronicon) p. 322

(70) Thietmar p. 92. — Chron. Saxo. — Annal. Saxo vita S. Stanislai ib. Chron. Princ. Pol. ib.

(71) Thietmar p. 92. Vita S. Stanislai ib. — Chron. princ. Polon. ib.

(72) ibid.

(73) Boqophthalmus I. l. II. p. 25. — Litteræ papæ Gregorii Magni a. 1075. — Friese Poln. Kirchengesch. I. p. 130—132. Chronogr. Saxo ad a. 996. — Thietmar I. IV. p. 357. Annal. Altahenses ad. a. 1000; et Otto Imperator causa orationis ad Adalbertum episcopum et Martyrem Sclaviam intravit, ibique synodo coadunata Episcopia VII. disposuit, et Gaudentium Monachum, fratrem Adalberti, archiepiscopum ordinari jussit. Annal. Hildesh. et Lamb. Schafn. ad. a. 1000.

(74) Rœpell. I. p. 115.

(75) Dlugosz I. col. 151. c. — Dnbra. — Krazzius. Neugebauer hist. Polon. I. III. c. 53. — Ledewig de auspicio regio cap. II. p. 77.

(76) Comment. Kadlubek. et Dlugosz I. col. 151. sq. et 154. Neugebauer I. c. cf. Ademar, Caban. p. Lab. II. 169.

(77) Dlugosz I. col. 153.

(78) Masov. de rebus Henrici II. p. 192. sq.

(79) Thietmar p. 115. sq. Rœpell. p. 144.

(80) Annal. Quedl. (Pertz V.) p. 78. — Adelboldi episcopi vita Henrici. (Leibn. ser. rer. Brustr. I.) p. 435.

(81) Thietmar p. 120. Kreyzig Beiträge zur Sächsischen Gesch.

(82) Thietmar p. 120.

(83) Thietmar p. 122. 123. Hunc Rœpelliis l. c. I. p. 116, Polonum quemdam, nescio quo, factus testimonio, facit. — Adelboldus c. XIV. p. 434. eum Sclavum quemdam Blademarium nominat. Habens certe in tabulis genealogicis T. I. No. 105. Wladiwojum recenset inter quinque filios Boleslai Puncti, cum quo sentire videtur Palacky hist. Boh. p. 252. Ipsum non insexi; sed mendam inesse videtur in verbis Rœpelliis qui illum affectū dicentem Wladiwojum esse fratrem Boleslai Chobry

(84) Adelbold I. c.

lzlavum Rufum, prorsus nihili faciens Bohemos, A regemve Germanicæ. Sub specie se id tantum voluisse, in patriam revertitur Polonus. Interea recuperata dignitate abutebatur Bolizlavus Rufus; plus justo sæviebat in sui infortunii autores. Quod Bohemi ægre ferentes eundem Polonum vocant, qui excecato consobrino, sibimet ipsi eum ducatum, sub finem jam Februarii, capit, et Pragam secundam sui regni sedem constituere gëstit (85). At Deo aliter placuit.

CAP. XVI. *Bolizlavus I e Bohemia ejicitur. Lusatia amissa, sed recuperata. Pax facta.*

Germaniæ imminēbat maxima a Polonis perniciēs. Superbia elatus, Bolizlavus Chobri, quas Rex Henricus sibi cessurus erat, captas provincias spernit, majora desiderans. Auxilia mittit Schweinfurtensi Henrico, et, Guncelinum sibi favere ratus, ipse Misniæ Marchionatum mense Maio invadit; spe tamen sua frustratus, devastat eas regiones, et incolarum ingentem multitudinem in captivitatem rapit (86).

Tandem Henricus rex, devicto interea Schweinfurtensi marchione, et capto ejus castello Crusna (Creussen infra urbem Baireuth), sub finem hiemis (mense Februarii) anni 1004 Thuringos et Saxones ducit contra Polonos; sed frigore et nive impeditus exercitus, terris Mizlavicæ hinc inde vastatis, ipso mense Februarii revertitur, et Marchionibus Albinis custodia finium mandatur a Rege (87). Vix ex Italia rediit Henricus, ipsa illius anni æstate renovat bellum. Simul ac in fines Bohemice exercitus Germanorum venerat, Bohemi a Polonis deficient, et, recepto ipsorum Duce Jaromiro, mense Augusto Bolizlavum fugant. Henricus Rex, Praga relicta, mense Septembri Budissin occupat (88). Hiems interceptit quidem bellum; et anno tamen insequenti Rex Henricus ira permanente contra Bolizlavum, reparato agmine, Poloniam ipsam accelerans, fugientem insequitur, suam quasi injuriam defensurus (89). Viadrum transit prope Crossen oppidum;

(85) *Thietmar* p. 125. *Adelbold* l. c. p. 435 et 440. *Gallus* p. 36. *Kadlubek* l. p. 99. *Brevis Chronica Cracov.* ad. a. 1001. — *Chronic. Polon.* (Stenzel) p. 10. *Chron. princ. Polon.* (ib.) p. 48. — *Dlugosz.* — *Dobner* ad Hagec. IV. p. 482. sq. p. 499 sq. — *Palacky* hist. Boh. l. 256.

(86) *Thietmar* p. 125. 128 sq. — *Adelbold* p. 436. — *Dobner* ad Hagec. IV. pag. 507.

(87) *Thietmar* p. 130. 136 sq. *Adelbold* p. 437.

(88) *Thietmar* p. 142—145. *Annal. Quæd.* (Pertz V.) 79. a. 1004. — *Dobner* ad Hagec. V. p. 8.

(89) *Chronogr. Sazo* a. 1005.

(90) *Chronic. Quæd.* (Pertz V.) p. 79 : « Rex quævis dolens assumpta non bona pace cum I. crymis revertitur. »

(91) *Thietmar* p. 148—53. expeditionem uberius describens, nullas tamen pacis condiciones afferit. Qua ex re Rœpellius (p. 122.) bonas eas fuisse conjicit. Male. Nam si Bolizlavus ipse pacem petivisset et in conspectum regis venisset, ut se traderet, id crediderim. Contrarium autem factum est. Henricus enim Taginonem, episcopum Magdeburgensem, misit ad Bolizlavum, qui pacem proponeret. Consulto Bolizlavus certamen hucusque nullum commiserat,

et, quum ab urbe Posca abesset non amplius quam decem millia passuum, pax quædam inita esse dicitur, cujus condiciones non bonas (90) fuisse, vel ex eo conjici potest quod Thietmarus, secretarius Henrici, nullas posteritati reliquit (91). Fortasse induciæ tantummodo factæ sunt. Certe Rex Henricus cum exercitu reversus est in Germaniam; et Bolizlavus per aliquot annos cum finitumis Slavis fœdus contra Germanos inire nisus est. Quibus de rebus a Luticiis et a Bohemorum duce Jaromiro certior factus Henricus, pacem vel inducias ruptum ad Bolizlavum misisse dicitur comitem Hermannum; idque inconsideratius quam promptius. Nam trans Rhenum eodem tempore Balduinus Barbatus, comes Flandriæ debellandus erat. Quare factum est, ut utrobique regi res male cederent. Bolizlavus enim anno 1007, multitudine armorum stipatus, Albim adit, omnem eam regionem Lusizi, Zara (Sorau) et Selpuli (Fürstenwalde) in suam redegit potestatem, urbemque Budissin aliquantisper obsessam recuperavit (92). Simul in Germania bellum civile urit, non modo inter regem et proceres, sed et inter singulos marchiones. Guncelinus enim Misniæ marchio et socius Bolizlavi, armis petit Hermannum, Lusatia marchionem (93). Tandem anno 1010 in solemnium principum Germaniæ conventu, Merseburgi habito, Guncelinum Marchionatu privat Henricus Rex, et coadunatis Misniæ et Lusatia marchionibus, unum Hermannum, adversarium Guncelini, præfecit (94). At rem miram! Bolizlavus astutus, de filia eidem Hermannò tunc, vel paulo post in matrimonium danda egisse videtur.

Duobus annis insequentibus, bellum quidem renovatum; sed in priori Rex morbo afflictus est, et exercitus ejus oppidum Glogau frustra obsedit, pagos Diedesi (Crossen et Glogau) et Cilenzi (in Silesiæ parte ad montem Zobtenberg) populatus, reversus est (95). In posteriori multò minus etiam perfecit, nam exercitus Germanus vix Albim transiit: e contra Bolizlavus Dalmantiæ (Meissen et

ut alibi; et novus Fabius Cunctator exercitum Germanorum fame et asperitate locorum ad dimidiam partem jam reductum (Thietmar teste), nunc forte aggredi se accingebat. Cæterum Thietmari verba hæc sunt: (Henricus) « non longius quam duo miliaria ab urbe Posnani, rogatus a suis primatibus, « consedit. Exercitus autem in colligendis frugibus « cæterisque rebus necessariis divisus, magnum ab « insidiaribus inimicis sustinuit damnum. Interim « per fidos intercessores regis gratiam Bolizlavus « petiit, et exaudiri mox promeruit. Tagino archiepiscopus cum aliis familiaribus regis ad civitatem predictam a Bolizlavo rogatus venit, et cum « juramentis ac emendationibus condignis firma « pacis fœderis apud eundem pepigit. Lacti tunc re- « vertuntur nostri, quia itineris longitudine et nimia « fame cum intermixta belli asperitate magnum « sufferebant laborem. » lib. VI. c. 20. Pertz V. p. 813. lin. 19—27.

(92) *Chron. Quæd.* ad a. 1007. *Thietmar* p. 157. *Rœpell* l. p. 123.

(93) *Rœpell* l. p. 124.

(94) *Thietmar* p. 170—171. *Rœpell* p. 125.

(95) *Thietmar* p. 179. *Chron. Quæd.* ad. a. 1010.

Strehlen) terminos occupavit; oppidum Libusnam expugnavit, et cum ingenti numero captivorum domum reversus est (96).

Tandem Bolizlavus ipse pacem a rege Henrico sibi expetivit. Bellum enim contra Wladimirum, principem Russorum, parabat; satis caute nunquam Bolizlavus una plures hostes debellavit. Misegonem igitur filium mittit Magdeburgum, ad regem, pacis incundæ causa (97). Si Dlugoszius nullum aliam habuit in hac re fontem, hæc Misegonis legatio eum haud dubie movit, ut matrimonium Misegonis cum Rixa Palatina eo anno celebratum esse narraret (98). Bolizlavus ipse, postquam obsides sibi dati fuerant a rege Henrico, ad eum venit Merseburgum, et terris subactis sibi a Rege concessis teste Thietmaro: « *eidem se dedit* » (99) (Num ob has terras, ut Reges Angliæ ob Normanniæ ducatum se Francorum regibus quodammodo dederunt?) Qua re ad fidem perducta, Henricus Rex in Italiam secundo profectus est (100), et licet a rege jussus, nullos tamen Bolizlavus ei dedit aut misit auxilios (101).

CAP. XVII. — *Bellum contra Wladimirum, Russorum principem magnum.*

Parabat enim ipse Bolizlavus, ut diximus, bellum contra Wladimirum (102), cupidus liberandi filiam generumque Suatopulkonem et episcopum (latinum) Reinberum. Wladimirus enim vitricus, patruusque ac pater Suatopulkonis, eundem adoptaverat quidem, sed, quum hic non unus filiorum magni principis, sed ipse et solus princeps esse jure hæreditatis paternæ niteretur, et fortasse ecclesiæ quoque latinæ studeret, a Wladimiro victus atque in vincla coniectus est. Bolizlavus igitur cum agmine Germanorum, Polonorum et Petzenegorum Russiam invadit, terras vastat; sed, lite exorta inter suos et Petzenegos, his trucidatis, domum se recepit cum suis (103).

Naruszewicz expeditionem contra Porussos factam esse putat anno 1014 (104). Equidem censeo, id omnino alienum esse a rebus, quæ a Bolizlavo hoc anno actæ sunt. Namque parasse magnam confederationem omnium Slavonicæ gentis nationum contra imperium traditur. Misego enim a patre eam ob rem missus est ad Udalicum, Bohemiæ ducem, qui Jaromirum fratrem in ducatu exceperat. Bohemus vero, imperio fidelis, Misegonem dolo cepit, atque Henrico, qui tum in Italia imperator coronabatur, tradidit (105). Bellum igitur simul Porussis infe-

rendo sibi tertium parasset Bolizlavus inimicum uno eodemque tempore; et Porussi insequenti anno, quum et Germani et Russi confederati, Poloniam invaderent, occasione certe usi forent, libertatis sibi vindicandæ, Polonos debellando. Neque anno 1015, quo Dlugoszius (106) Porussos a Bolizlavo petiam esse censet, eadem de causa id fieri potuisse affirmaverim.

CAP. XVIII. — *Bolizlavi bellum contra Imperatorem et Russos, fœdere junctos. Pax cum Imperatore facta.*

Quatuor sequentibus annis imminenti maxima pericula suam in rem feliciter vertit Bolizlavus, magna patrando facinora.

Etenim, Ardoino in Italia mortuo, Imperator omnibus copiis Bolizlavum adire poterat; ut de morte Wladimiri taceam, qua in Russia Suatopulkoni, generi Bolizlavi, a fratre Germano minore Jaroslo bellum instabat. Bolizlavus, licet Paschali tempore vocatus ab Imperatore Merseburgum, maluit securus domi nuptias celebrare filix cum Hermanno, Misæ Marchione Lusitiæque, emis principum germanæ Merseburgi convocatorum calculis. Revera Misego, captivus Bolizlavi filius, patri redditus est, postquam multa, nescimus quæ, pollicitus erat (107). Imperator vero, tardius sibi eo litum esse intelligens, et omnia quæ speraverat irrita esse videns (108), alio exercitum conscribit; Saxones, Bohemi, Barani, sed omnes singuli, contra Polonos ducti; octavo Idus Julius Viadrus quidem transmeatur (109), sed imperator cum suo agmine a ceteris copiis seclusus, suorum de salute formidans, terga dedit, atque a Polonis in itinere misere lacessitus est (110). Anno igitur proximo (1016) Imperator Burgundicis et aliis rebus se dedit, ut hæc omnia composita essent, atqueam contra Bolizlavum, hostem et virtute et artibus et locorum situ potentissimum, novam, eamque magnam expeditionem susciperet. Interim Bolizlavum confugit gener Suatopluko, victus anno 1016 a fratre Jaroslo prope Liubitsch in ripa Byrysthenis (111).

Ineunte anno 1017, tametsi hinc Imperator, illic Jaroslaus, fœdere conjuncti Poloniæ imminebant, tamen Bolizlavus omnes pacis propositiones rejectæ seque loco, Scicciani (Scitzch prope Glogau) manebat — cessurum pacis faciendæ causa nequivit (112). Imperator igitur exercitum ducit per Leticiam, et accersitis Bohemis, oppidum Glogau ad-

(96) Thietmar p. 184. *Chronogr. Saxo.* (Leibn. acc. hist., *Chron. Quedl.* ad. a. 1012.

(97) Thietmar p. 190. *Chron. Quedl.* ad. a. 1013.

(98) Dlugosz l. col. 161.

(99) Thietmar p. 191. « *manibus applicatis miles efficitur.* » *Chron. Quedl.* ad. a. 1013.

(100) Thietmar p. 192.

(101) Id. ibid.

(102) Certe hoc anno (1013) Porussis bellum illatum esse a Bolizlavo pessima est conjectura Luc. *Davidis* l. p. 96—98.

(103) *Ræpell.* p. 146. secutus Thietmarum p. 192 et 245.

(104) *Naruszewics* T. IV.

(105) *Annal. Quedl.* ad. a. 1014. Thietmar p. 206.

(106) Dlugosz col. 161 sq.

(107) Thietmar p. 207. *Annal. Quedl.* ad. a. 1014. *Annal. Hildesh.* (Leibn. scr. rer. Brunsw. l.) p. 725.

(108) *Annal. Quedl.* ad. a. 1015. *Annal. Hildesh.* (Pertz monum. V.) p. 91. ad. a. 1015.

(109) Thietmar p. 210.

(110) Thietmar p. 211—216. *Annal. Quedl.* ad. a. 1015.

(111) Nestor (versio Germanica Schereri) p. 120.

(112) Thietmar p. 251.

pridie Nonas Augusti. Qua re fieri poterat, ut, patris jussu, Misego Bohemiam, præsidiis privatam, devastaret, et incolarum multitudinem in servitutem raperet. Frustra Germani oppidum Nemzi (Nimmitsch juxta fluvium Lobe inter Reichenbach et Ohlau) obsidunt, cujus præsidia inter obsidendum a Polonis augentur. Tandem Imperator misere diminutum exercitum domum reducit, confessus, Bolizlavum nec arte nec virtute vinci posse. Poloni victoria clati, Albim transmeant, et omnia usque Muldam populantur (113).

CAP. XIX. — *Kiovia capta a Bolizlavo et urbes Tschervenica occupatae.*

Neque Jaroslaus, Russorum princeps, facta in Poloniam incursione quidquam profecit aliud, nisi quod proximo anno, pace inter Imperatorem et Bolizlavum Budissini (in Polonia ipsa) composita, et Oda, filia Eccardi I, Misniæ marchionis, in matrimonium ducta, a victore cum ingenti agmine peteretur. Russi, ad Bugum flumen, clade accepta, terga dant. Poloni victores Suatopulkonem reducunt Kioviã, atque in solium collocant (114). Bolizlavum ipsum gladio, quem ab Otione III acceperat, portam aream percussisse tradunt (115), sic, jactantem, se in eadem nocte sororem « regis » Jaroslai, Peredslavam, sibi dari prohibitam, corrupturum (116). Id « veteri fornicatori » (117) licuit. Cepit enim decem e regia stirpe fœminas, Jaroslai novercam — (Annam fortasse Constantinopolitanam?) — uxorem, et octo sorores (118). Ensis ab incisione illa nomen *Sczzerbca* accepisse dicitur, et sancte a Polonis ad coronandos reges Cracoviæ conservatus est (119). Quum vero Poloni Kioviæ victis nullo modo parcerent (120), mox et Suatopulko et Russi, id ægre ferentes, mucrone singulos perimunt. Bolizlavus igitur, sibi et suis consulens, ut sicariis se extraheret, domum iter vertit (121), spoliis onustus, duas sorores Jaroslai et multos captivos secum trahens. In itinere urbes, quas nominant Tschervenicas — Chelm, Przenysl cet. — capit, Poloniæque adjungit (122).

CAP. XX. — *Bolizlavi I coronatio secundum quosdam, et mors. Posse Bolizlavum I quendam fontem etc. nominari.*

Fuit hoc bellum ultimum sed gloriosissimum armis Polonorum sub Bolizlavo I. Septimo anno post (1025) e vita decessit decimo quinto ante Calendas Julias (123), postquam, ut quidam volunt (124), Rex coronatus et unctus fuerat. Nuntius de ea re ad summum Pontificem antea missus, captus esse dicitur ab excubiis vel speculatoribus imperatoris Henrici, sed per miraculum liberatus (125). Addere tantum lubet Bolizlavum fundasse Abbatias in Meseritz, in Tiniec aliasque; et monasterium in Ostrow (126).

Uberius autem de Bolizlavo egimus, non modo ut luce clarius sit, eum fuisse patrem Misegonis nostri libri manuscripti, et posse revera fontem quendam fidei Christianæ in Polonia nuncupari tot pontificatus Latinos fundando (127), sed quo facilius possit disquisitio fieri de emolumento, quod ex nostra Mathildis epistola, obscurior pars ejus vitæ capere possit.

CAP. XXI. — *Misego II e Polonorum fontibus.*

De Bolizlavi filio, Misegone II, ex diametro opposita apud scriptores feruntur.

Poloni ipsi inter se dissident. Omnes narrant, eum unicum Bolizlavi filium fuisse. *Gallus*, « eum militem, » ait, « probum fuisse, multa que gesta militaria, quæ longum esset dicere, perpetrasse; » hunc etiam propter patris invidiam vicinis omnibus extitisse odiosum, nec, sicut pater ejus, vita « vel moribus vel divitiis copiosum; dici etiam a Bohemicis in colloquio per tradicionem captum, » et gentilia, ne gignere posset, corrigiis astrictum, « quia Rex Boleslaus pater ejus similem eis injuriam fecisset, quando eorum ducem suumque avunculum excæcasset. De captione quidem eum exivisse, sed uxorem ulterius non cognovisse (128). » Alii eum pacis amante neque tamen ignavum fuisse (129); alii, eum, nimium verbis uxoris credulum, per desidiam amisisse provincias a patre occupa-

(113) Thietmar p. 235—39. *Annal. Quedl.* ad a. 1017. *Annal. Hildesh.* ad a. 1017.

(114) Nestor l. c.

(115) Gallus p. 46. *Kadlubek* p. 99. *Boguphal* II. p. 25. *Chronic. Polon.* p. 10. *Chronic. princ. Polon.* D p. 50.

(116) Thietmar p. 265. *Gallus* p. 46.

(117) Thietmar p. 265.

(118) *Id.* ibid.

(119) *Nacuszewicz hist. narod. polsk.* IV. p. 138.

(120) Thietmar p. 265. Pertz V. p. 871. 7; *Adam. Bremens.* c. 66. Licet Kiovia, caput Rusiæ, quodammodo opulenta esset, tamen cum Thietmario Rœpelliis errare videtur quadringentas ibi tunc fuisse ecclesias narrans. (l. c. l. p. 148). Nam anno 980 Wladimirus fidem christianam confessus, primus — Normannorum certe — ecclesiam ibi fundavit, vel etiam templa aliquot in ecclesias christianas transformavit; at, qui, quæso, in viginti octo annorum spatio quadringentæ ibi ecclesiæ edificatæ esse possunt? Neque is numerus attingi ullo modo poterit, etiamsi antea privatim ibi edificatas esse quasdam Christianorum ecclesias concederem.

(121) *Strahl. Gesch. d. russ. Staats.* I. p. 156 et 157.

(122) *Rœpell.* I. p. 149.

(123) *Annal. Polon. vetustiss.* (Sommersb. II.) p. 81. — *Chron. brev. Siles.* (Stenzel l. c. p. 34. — *Annal. Cracov. maj.* (l. l.) ad a. — *Boguphal* (l. l.) p. 25. *Cosmas — Dombrowsky* (scr. rer. Boh. l.) p. 85. — Solus *Dlugosz* habet tertio Nonas Aprilis).

(124) *Annal. (orbej.* (Pertz Mon. V. p. 5) ad a. 1025. *Annal. Quedl.* (ib. p. 90.) *Wippo* vita Conradi (Struve rer. Germ. scr. III. p. 470. *Brevis Chronicon* l. c. *Rœpell.* l. 162. *Otto Friesing* (Gottfr. Viterbiens. anno 1020. id factum esse vult; et *Lambert Schaffnab.* a. 1077. Boleslaus II Andacem primum regem Poloniæ constitutum esse vult).

(125) *Vita S. Roqualdi* (Acta Sanctor. 7. Febr.) p. 114.

(126) *Annal. Alahenses.* ad a. 1010.

(127) Thietmar p. 152.

(128) *Gallus* p. 84. quem secutum est *Chronicon. princ. Polon.* (Stenzel l. l.).

(129) *Kadlubek* col. 651. quo usi sunt autor *Chron. Polonorum.* (Stenzel l. l.), et *Dlugozsius* col. 187. B

tas (130); alii tandem uberius narrant, eum in magnatum conventu electum, et illico cum uxore unctum et coronatum fuisse: (131) « filium suum, « jam ætatis annum septimum agentem, litteris applicasse et viros graves doctores adolescenti adhibuisse; *hunc* autem ex principum Poloniae sanguine primum deprehendi, qui doctrinam litterarum dolabro amplius nobilitaverit. Cæteros enim constare principes Poloniae in discenda litterarum scientia nusquam exercitatos fuisse (132). » Unus Dlugosz, peiori fonte (vel male intellecto) usus, subjungit: « in ipso autem regnandi initio apparuisse eum tandem ingenio, hebetem animo, moribus quoque incultum, consilio ineptum, actione levem, ad res graves parum idoneum; eundem abjectis prudentibus, ævo et natura grandævus consiliariis juvenum se, et levium hominum permississe consiliis (133). » Quo magis mirabitur lector eundem Dlugoszum narrantem cum aliis: « Misegonem primo regni anno, Russos, Præsidia Polonorum in arcibus obsidione prementes adiresc, et eorum insolentiam depressisse, principaliter etiam Russorum cepisse, et captivos Cracoviam misisse tanquam obsides (134). » Interim Bretislaum, filium ducis Bohemorum Udalrici ex agresti fœmina Bozena, adolescentem ferocem et impigrum (135). Moraviam anno 1028 invasisse, arces præsidii Polonicis instructas obsidione cinxisse et cepisse (136), tandem a Misegone ductum quidem esse exercitum in Moraviam; sed alienatos Moravos subigere non valentem, ultum tantummodo esse defectionem, suburbanas comburendo civitates, omnia vastando, et prædam multam pecoris aliorumque spoliolum secum domum vehendo (137). Malum exemplum defectionis imitatos esse præfectos provinciarum ad Albim a Bohemice finibus usque ad mare sitarum (138). Pomeranos vero, idem tentantes, a magno Misegonis exercitu petitos esse atque superatos, socias vires jungentibus tribus filiis Regis Hungariæ Sancti Stephani, Andrea, Bela Leventaque; filiam quoque dedisse in matrimonium huic B. Misegonem, universumque censum Pommera-

nicum ad tenendum statum ducalem sibi assignatum (139); cuius rei, secundum alios, certamen singulare inter Belam tyrannumque Pommeranum causatum fuisse (140). Anno insequente (1033) Misegone otio et quiete marcessere, quam armis occupari voluisse, in luxum insuper et carnales illecebras, cui aliquorum haberet assertio, diffuens, jus matrimoniale, regiumque nomen, pellicum contagione sedasse (141), « famam fuscam, et truncam sibi fecisse apud proprios et externos tenacitatis et suapte natae, et a consorte regina Rikschæ nutritæ obsecritatem (142). » — « Grave itaque præcibus visum esse pondus, Misegonem regia quidem dignitate splendere, sed inorum et virtutum regium non habere « *lampadem* » et ex muliebri pendere arbitrio (143); » tandem in dementia incidisse (144), atque post tres menses mortuum esse, sepultumque Posnanice anno 1034 (145).

CAP. XXII. — *Quid Rœpellius de Misegone ex Polonorum fontibus censet.*

Rœpellius ea omnia, quæ Poloni de Misegone II narrant, spernit, eosque nil veri de hoc rege scire censet (146). Qua in re iudex nimis severus est. Si Misegonem plurimis Polonorum, neque dum vivere, neque post obitum, placuisse dixisset; idcirco Polonos scriptores alia tacuisse, alia addidisse, parum vero alio traxisse; veritati proximum fore concederem Rœpellium. At sibi non sufficit, omnem fidem Polonis in hoc rege negasse, addit quoque Germanos fontes, præsertim Thietmarum, nunquam peccare, neque errore, neque culpa; immo nullam rem unquam tacere (147). Nemo certe inficias dabit, Thietmarum facile primum locum inter hystorici scriptores sui ævi obtinere; at infra vilebimus, eum non « *sine ira et studio* » narrasse. Germani fere idem accidit, quod Polonis; sed, ut fit, a rebus secundis verbosiores sumus, quam in rebus adversis. Rœpellius igitur ex Germanis potissimum fontibus, monumentis atque autoribus licet de Misegone II tradit (148):

CAP. XXIII. — *Misego II e Germanorum fontibus Bolizlavum Chrobry tres filios habuisse, Bezpriz,*

quid facilis est, quam silentio transire, quæ non facta sunt?

(136) *Dlugosz* l. I. col. 183. B. C. D. (a. 1028); *Sarnicius* col. 1051. B.

(137) *Dlugosz* col. 184. A. B. (a. 1029).

(138) *Id.* ibid. B. G. D. et col. 185. (a. 1030 et 31); *Sarnicius* col. 1051. C.

(139) *Dlugosz* col. 186. (a. 1032); *Sarnicius* col. 1051. D.

(140) *Dlugosz* col. 186. D. sq., qui addit: « *non placet.* »

(141) *Dlugosz* col. 187. B.

(142) *Id.* ibid. D. — *Miechow* II. p. 35.

(143) *Dlugosz* ibid.

(144) *Annal. Cracov. Majores* (l. I.) ad. a. 1025, quas secuti *Dlugosz* col. 188. C. et *Miechow* II. p. 36.

(145) *Dlugosz* ib. C. D.

(146) *Rœpell. Gesch. von Polen* I. p. 122.

(147) *Id.* p. 122. annot. 53.

(148) *Id.* p. 164—173.

(130) *Boguphal* (Sommersb. II.) p. 25. quem verbotenus transcripsit *commentator* Kadlubekii col. 653. cf. *vitam sancti Stanislai* (Bandkie M. Galli. chron. p. 323.

(131) *Dlugosz* col. 180. *Miechow. Stanisl. Sarnicius* *Annal. Polon.* (ed. *Dlugosz* Lips. II.) col. 1050 D.

(132) Sic *Dlugosz* col. 181. D. sq. — similia *Miechow* II. c. 13. p. 37. eadem *Cromer* habet, sed negat *Sarnicius* (col. 1054. C.), sic tamen ut magis de Casimiro, quam de Misegone id intellexisse videantur.

(133) *Dlugosz* col. 182. A; *Miechow* II. p. 35.

(134) *Dlugosz* col. 181. B et C; *Sarnicius* col. 1051. A.

(135) *Sarnicius* l. I., *Dlugosz* 182. C. qui addit: Bretislaum eos, qui Polonis in Bohemia faverent, persecutum esse, et tributum negasse; eamque rem Misegonem silentio transisse; qua re factum esse, ut Bohemus altiora ausus sit. (col. 183. A. B.) at

(qui et Otto), Misegonem et Dobremium (149); A Misegonem privasse fratres regni parte, et regium nomen forte arripuisse (150) anno 1025; exulasse Ottonem ad avunculum S^m Stephanum, Hungariæ regem (151); quem sibi, non sororis filio, Slovakiæ et partem Moraviæ occupasse; quæ nihili fecisse « tyrannum » Poloniæ, sed potius cum magno suorum exercitu marcas devastasse (152), a novo Germanorum imperatore Courado « verbis et minis » forte regiam ob dignitatem usurpatam lacescitum (153). Proximo anno (1029) imperatorem ingenti cum Germanorum agmine, ultum Polonorum devastaciones, eorum fines invasisse, sed oppido Budissin frustra obsessio, copias domum re-luxisse (154), dum Bretislaus, filius Ducis Bohemorum, totam Moraviæ, et Poloniæ et Hungariæ, eriperet (155), ejusque defectionem inde ab anno 1029 curæ daret castellano cuidam Bohemo, in castello Gradez (prope Troppau) (156). Neque hanc provinciam amissam flocci fecisse Misegonem; sed anno 1030, mortuo Ditmaro, Lusatiæ Marchione, tunc Imperator Hungariæ bellum inferret, Regem Polonorum cum ingenti exercitu, duce Udone, filio Marchionis defuncti, Albim transisse, totamque regionem ferro atque igne devastasse, et 10,000 captivorum in Poloniæ abduxisse (157).

Quibus rebus adductum Imperatorem, ut, pace cum Hungariis iuncta, bellum pararet, et marcas ulturus, et Poloniæ Ottoni Polono restitutus; Ottonem cum copiis suis hinc, illinc Imperatorem cum Saxonibus adiisse Poloniæ; neque Russos Poloniæ prædandæ defuisse; Misegonem et bellum civile et contra Germanos Russosque sustinere non valentem, præoptavisse pacem ab Imperatore emere, Lusatiam atque omnem prædam reddendo (158), nihil tamen ea re lucratum esse; Jaroslauum enim regem Russorum, Bugum flumen transmeasse, urbes Tschervenicas et oppidum Belz cepisse; Misegonem ipsum a fratre superatum ad Udalricum Bohemum confugisse (159), Ottonem autem Imperatoris gratiam emisse reddendo, regiam coronam et insignia (160). Anno autem insequenti (1032) Ottonem a Polonis interfectum esse ob tyrannidem, et Misegonem revocatum, se Nonis Juliis Merseburgi dedisse Imperatori (161). Quæ tum sibi reddita fuerint vel non reddita, obscurius a scriptoribus narratur (162). E fontibus Polonis Rœpeltius addit, Pommeranos rebellantes, superatos esse, Belzque generi Pommeraniæ tributum concessum esse a Misegone (163); sed ea omnia suspecta esse, Rœpeltius monet (164), defunctum denique esse Misegonem anno 1034.

(149) Thietmar p. 99. p. 247. *Annal. Hildesh.* ad l. 1031.

(150) *Annal. Saxo* ad a. 1030. — *Monumenta regniæ Richzæ ap. Tölnerum* cod. diplomat. Palat. p. 25—52.

(151) Wippo et alii, sed in *Ruzziam*, vel *Rukhiam* cum fugisse dicunt, quod *Palacky* hist. Boh. l. 269. n. Hungariam trahit, quia in *Annal. Hildesh.* a. 031. (Pertz mon. V.) p. 98. Emmericus fil. S. Steph. dux Ruizorum nominetur, neque insula Ruzia hoc nomine indicari posset. (cf. cap. XXXIX.)

(152) *Annal. Hildesh.* ad a. 1028. — *Vita Meinwerchi* cap. 100. (Leihn. scr. rer. Brunsw. l. p. 558).

(153) Wippo p. 470.

(154) *Annal. Hildesh.* ad a. 1029. *Annal. Saxo* Eccard. corp. hist. med. ævi l. p. 460; *Chronogr. Saxo* ad a. 1029. (Leihn. acc. hist. l. 241.)

(155) *Dobner* ad Hagec. V. p. 156 sq.; *Palacky* l. 271. Moraviæ a. 1028. captam esse e diplomate quodam conjiciendum censet, quod Rœpeltius negat. — Anno 1029 Dux quidam de Polonia aderat Hunuziæ testis in diplomate Bretislavi, v. *Roczek* od. dipl. Moraviæ l. p. III. — Num Otto an Dobrenir? (v. Rœpelt).

(156) Rœpeltius adnot. 8. p. 107. diplomata quælam affert.

(157) *Annal. Saxo* et *Chronogr. Saxo* ad a. 1030.

(158) *Annal. Altahens.* ad a. 1031; *Annal. Hildesh.* Wippo 458.

(159) *Nestoris* *Annal.* Schareri p. 125 ad a. 1031; *Karamsin* hist. de Russie II. p. 19. *Annal. Altah.* d. a. 1031.

(160) *Annal. Hildesh.* ad a. 1034; *Vita Meinwerchi* l. 108. p. 568; Wippo l. l. p. 477; *Annal. Saxo* et *Chronogr. Saxo* ad a. 1031.

(161) *Annal. Hildesh.* ad a. 1032; Wippo l. l. p. 477; *Annal. Altah.* ad a. 1032.

(162) Wippo l. l. narrat in tres partes divisam esse Poloniæ. — *Annal. Hildesh.* tradunt Imperatorem possessiones Misegonis divisisse inter eum et atruelum Theodoricum (Wettineasem); Misegonem tamen postea solum iterum sibi recuperasse

omnia. — *Annal. Saxo* omnino eadem habet, ut *Chronograph. Saxo*, qui de recuperatione tacet. — *Hahn* deutsche Reichs- und Kaisershistorie II. p. 212. hanc divisionem intelligendam esse de Marcis Slavo-Germanicis, inter Viadrum atque Albim sitis, (patrualem dici Theodoricum, quia ejus pater fortasse frater esset Odoæ, uxoris Boleslai I.) — *Dobner* ad Hagec. V. p. 190 sq. et Moraviam cum Silesia ibi intelligi vult. — *Joh. Schulz* (Polon. nunq. tributaria) et qui eum secuti sunt *Naruszewicz* IV. p. 156. 164-69. et *Bandtkie* l. p. 174. arbitrantur annalistas Germanorum confudisse Misegonem Polonicum cum æquali, Misegone Obotritorum; Ottonemque Polonum, cum Udone, filio Mistewoi et patre Godeschalci. Quod negat Rœpeltius, quia nullus Chronographus illius temporis de Misegone quodam Slavorum Septentrionalium mentionem faciat, et Udonis res gestæ ab Adamo Bremensi et Helmoldo traditæ nullo modo convenient cum iis, quæ de Otone Polono dicuntur.

(165) *Naruszewicz* IV. p. 173. Rœpeltius in nota 43 (pag. 171) monet *Dlugoszium* primum p. 186. ad a. 1032 eam de Pommeranis habere mentionem. — *Throwz*, *chron. Hungar.* II. c. 38. (*Schwandiner* scr. rer. Hungar. l. p. 126 sq.), ex antiquo Chronico, non post annum 1358 scripto, eadem fere narrare, in singulare tamen prælium a Pommeraniæ tyranno vocatum esse Misegonem ejusque filios; Belam vero inisse id certamen, et victoriam reportasse. — *Cromerus* eum usufructum Pommeraniæ in administrationem mutavit, et *Bandtkie* dzjele l. p. 186. eandem in sententiam it.

(164) Primo enim loco *Throwz* filios expeditioni interfuisse narrat, et notum esse, Casimirum vel post patris mortem immaturum fuisse, et secundo loco fugam filiorum patris S. Stephani ob conjugationem eorum contra regem paulo ante ejus obitum factam esse tradit. Rœpeltius autem, « Stephanum, » ait mortuum esse 17mo Calendis Septembris anni 1033. (*Engel* hist. Hungar. l. p. 135. sq.) Misegonem vero jam anno 1031 e vita migrasse;

CAP. XXIV. — De Rixa et Casimiro, et quæ de aliis A
Misegonis II filiiis narrantur.

Res ipsa monere videtur, ut, quæ ab iisdem de uxore Misegonis II et de ejus prole tradantur, obiter tangamus, ne quid desit in judicio vero de hoc scriptorum chameleonte.

Est vetus quædam traditio de pellice vel alia Misegonis uxore cum Rixa non confundenda (165). Duo quoque nomina conservantur, alterum Julithæ (166), alterum Rixæ (167); ut missa facia u, quæ errore quorundam, vel ex u-u illorum temporum, de sorore Ottonis III (168), pro sororis vel fratris Elia (169), narrantur: desponsatam esse unam alteramve jam ab Ottone III, cum Gnesenæ esset anno 1000 (170), ductam vero anno 1013, et genuisse Casimirum anno 1015 (171).

Misegonis primogenito, seu e Rixa, seu ex alia femina, avi Bolizlavi nomen datum esse (172), secundo autem Casimiri; filiam quamdam Misegonis nupsisse Belæ, jam supra nonnuimus.

neque igitur eos Hungaros posse videri auxilio fuisse Misegoni.

(*Not Dlugoszium* I. col. 198. c. consultavimus qui eos jam exulasse dicit antequam S. Stephanus moriretur.) v. infra.

(165) Apud *Kadlubekium* ipsum I. l. col. 651 mira ea est narratio, et, si veritas subest, ut suspicor, eam, qui narravit, non satis intellexit. Nam ibi plura de pellice, matre (Casimiri ut male vult Kadlubek) in pariundo mortua; de noverca ejusdem filii, de hujus novercæ consiliis eam prolem necandi, et *ne non sua soboles Regni tandem successione potiatur*, leguntur. Quæ, mea quidem sententia, nullo modo intelligi possunt, nisi illum filium, de quo agitur, alium esse status, quam Casimirum, filium Rixæ, fortasse Boleslaum, quem primogenitum Misegonis alii nominant. Certe in eam sententiam facit ipsa hæc, ut a Kadlubekii narratur, traditio; subjungit enim: *« noverca proscibitur »* quod de Rixa intelligi debere quisque videt.

Monach. Brunwilerensis paullo diversa narrat (Leibn. Script. rer. Brunsw. I. p. 313 sq.) ob talem pellicem vivente adhuc Misegone Rixam cum filio Casimiro e Polonia aufugisse. — Quam traditionem confirmare videtur diploma Richzæ apud *Miramum* I, p. 1131: *« Richeza, regina Poloniae, regno extorris, se ipsam tradit in ancillam ecclesie S. Ursulæ c. a. 1030. »* Eadem Rœpelliis laudat, potius spernit, quia in textu diplomatæ sola vox *Richeza* sine titulo: *« regina quondam Poloniae, »* quod alibi in omnibus ejus diplomatibus invenitur. At non vidit Rœpelliis, ea ipsa re veritatem diplomatæ ostendi: *« Regina quondam Poloniae »* dicendum erat post mortem mariti, non dum viveret, licet exul; solum enim recuperare poterat, ut quoque factum est. E contra talis regina recte *regno ex orris* dicitur. Eadem *Gelenius* habet de Col... magnitudine p. 354, qui *« consilio, ait, piisque monitis Piligrimi Præsulis, Richezam se sanctis undecim milibus Virginitibus mancipasse et obligasse, ita, ut vectigalis carum annua 20 librarum ceræ pensatone se redimere teneretur. »*

(166) *Vita S. Stanislai* p. 323; *Annal. Cracov.* a. 1025; *Chron. Polon.* (Stenzel) I. p. 9; *Chron. Polon.* ibid. p. 36.

(167) *Gallus* p. 84; *Kadlubek* I. p. 106; *Boguphal* (Sommerh.) II. p. 25.

(168) *Gallus* p. 84; *Kadlubek* I. p. 106; *Boguphal* ibid.; *Vita S. Stanislai* p. 323; *Annal. Cracov.* ad a. 1025; *Chron. Polon.* (Stenzel) I. p. 9; *Chron.*

Vix patre mortuo, inter fratres de regno licet exortam esse (173); matrem Rixam regnasse pro Casimiro, ut multi volunt, parvulo (174), vel iam maturo (175), ut alii tamen volunt, viginti jam annis nato (176); sed nimis favisse Germanis (177), quos secum duxerat, certe Polonis displicuisse (178). hinc eam expulsam esse (179), mox quoque filium (180); hunc primo Hungariam petisse (181), ut alii vero volunt, filium simul cum matre anno 1036 exulasse (182), utrosque in Germaniam confugisse (183); matrem geminas Poloniae coronas abstulisse et thesaurum regum exhausisse (184); prædia in Germania enisse (185), filium jam in patriæ monasteriis litteris, idque primum inter Poloniarum principes (186), imbutum (187), ibi eam vitam monasticam coluisse (188), et, ut quibusdam placet, in Galliam, primo Parisios, annis 1038 — 41 ivisse, dehinc ad *Stum Romualdum* in Italia, tota monastica in monasterio Clugnacensi professurus (189); interea fratrem Boleslaum regnasse, sed

Princ. Pol. p. 36; *Annal. Attahenses*, ad a. 1033 (Stenzel).

(169) Germani tantum, sed, quod ad Rixam attinet, certissimi. *Thietmar* p. 100; *Chronogr. Saxo* ad a. 1034; *Narratio Monachi Brunwiler* (Leibn.) p. 313 sq.; diplomata apud *Tölnernum* cod. dipl. Palatin. pag. 27 — 29.

(170) *Boguphal* p. 25; *Vita S. Stanislai* p. 323 (iam tum lapsus) — *Dlugosz* col. 161; *Cronica Wippo*, et *Crantz* Vandal. II. 36.

(171) *Chron. princ. Polon.* p. 36; — *Dlugosz* *Tölnern* hist. Palat. p. 260. A.

(172) *Dlugosz* col. 187 C. qui eum tamen ab ipsa Rixa genitum, post aliquot menses, patre adhuc vivente, mortuum esse narrat.

(173) *Commentator Kadlubekii* col. 653.

(174) *Kadlubek* c. 651.

(175) *Id.* ibid.

(176) *Chron. princ. Polon.* p. 57.

(177) *Dlugosz* col. 189. C.; — *Miechow* II. cap. 15 p. 36.

(178) *Kadlubek* c. 650; *Dlugosz* col. 159 D.; 190 A.; et 191 A.; — *Miechow* II. c. 15. p. 37.

(179) *Gallus* p. 80; *Kadlubek* col. 651; *Chron. Saxo* ad a. 1034.

(180) *Gallus* p. 87 — 88; *Kadlubek* col. 650.

(181) *Gallus* ib.; — *Dlugosz* col. 192: *« ut perurdam opinio. »*

(182) *Vita S. Stanislai* p. 323. — *Boguphal* p. 25 *Narratio* etc. *Chronogr. Saxo* ad a. 1034; *Commentator Kadlubekii* col. 653; *Dlugosz* col. 191 B. 0

192 A; *Miechow* II. c. 15. p. 37; *Sarmicus* c. 1052 C; *Annal. Attahenses* ad a. 1035: *« per Nobilitate »*

(183) *Commentator Kadlubekii* col. 653. *Miechow* II. c. 15. p. 37.

(184) *Dlugosz* 192 A; *Miechow* ib.; *Sarmicus* B. D.; *Manuscript. Brunwilerense* ap. *Tölnern* hist. palat. p. 261 A.; ibid. B. *Miechow* ib.

(185) *Dlugosz*.

(186) *Miechow* I. l.

(187) *Kadlubek* col. 652; sed hoc fortasse de Beate Maria intelligendum est (cf. annot. 1.)

(188) *Commentator Kadlubekii* col. 653.

(189) *Boguphal* p. 25; *Vita S. Stanislai* p. 323 sq.; *Gallus* I. c.; *Chron. Polon.* I. c.; *Chron. princ. Polon. commentator Kadlubekii* I. c.; *Dlugosz* 192 C; *Miechow* I. c.; *Sarmicus* col. 1053 B. *Gallus* c. Gnesinensis sæc. 14ta vel 15ta, quo *Benedictus* est, pannum Clugnacensem non habere monet *Id.*

propter sevritiam male vitam terminasse, ideoque non inter Poloniarum principes relatum esse (190). Sic non modo bella civilia anno 1057 orta esse (191), quippe a Christianis gentiles (192), rustici a magnatibus, a liberis servi (195), a gente gens deficeret (194), divina ac humana omnia miscerentur, et, juxta vulgo tritum sermonem, gamma betam persequeretur; sed etiam ab hostibus externis Poloniam misere vastatam esse (193); Breslaviam enim, qui patri in ducatu Bohemiarum anno 1057 successerat, Wratislaviam et Posnaniam cepisse anno 1038 — 1039, omnia vastando, immo vel templum Gnesenae despoliasset atque abstulisset cum multis aliis rebus ingentem crucem auream trecentarum librarum, corpora quoque Sanctorum Adalberti, Gaudentii et quinque sociorum transportasse Pragam, cum multitudine captivorum (196); Jaroslavam similia anno 1038 ab Oriente fecisse (197); denique anno 1057 Maslavam quendam, subpincernam Misegonis (198), Solum Porussis, Jaczwingis (Lithuanicis), Pomeranis (199), gentili et servorum in Polonia factione (200) regem vel principem Mazoviarum extitisse (201).

A Sic infortunium patriae anno 1040 meliora docuisse Polonos, eosque per legatos a summo Pontifice Benedicto IX (202) veniam impetrasse Casimiri e monasterio Clugnacensi in solium Poloniarum reducendi (203), atque ob eam gratiam denarium pro unoquoque capite in annum S^{to} Petro promissum esse (204), seu, ut singularis traditio a Kadlubekio servata vult, Casimirum e monasterio Polono vocatum esse (205). Plurimi tamen narrat, eum auxiliariis Germanis stipatum jussu Imperatoris, qui et coronas reddidisset (206), in patriam reductum (207), ibique anno 1041 coronatum (208). Deinde, pace cum Jaroslavo composita, ejus sororem Mariam (vel Dobrognivam) a Casimiro in matrimonium ductam esse eodem anno (209), postquam haec ritum Graecum ablicasset (210); Casimirum autem anno 1042 et 1043 duobus cruentissimis praeliis devixisse Mazlavam (211), auxiliantibus Russis (212); victum quoque non sine derisione a Getis (Perussis) patibulo affixum esse (213), et Getas se Polonis dedisse. Neque aliter nisi per gratiam et expeditiones ter repetitas Imperatoris Henrici III. provincias recuperatas esse, quas Breslavia occupaverat (214).

pellius, tamen ex Heilbergensi codice, qui est anni 1426, Lengnichium id in editione principi edidisse; neque in vetustioribus codicibus hanc interpolationem defuisse censet: *Chronicam* enim *Princ. Polon.*, quae in his rebus Gallum maximam partem exscriberet, et jam anno 1383 scripta esset, hanc habere narrationem, sicut *Chron. Polon.* scriptam initio saeculi 14^{ti} quae tamen ex alio fonte hausisset, quam Gallus vel *vita S^{ti} Stanislai* vel *Boguphalus*; ceterum non modo alium papam a his nominari, sed etiam alias condiciones dispensationis afferri, quam historiam forte natam esse e verbis *Galli* p. 98: « qui (Casimirus) monasterio parvulus a parentibus est oblati, ibi sacris litteris liberaliter eruditus, » cujus rei et Kadlubekium mentionem facere. Denique omnem eam rem fictam esse, vidisse jam *Ma-billon. Annal. Benedict.* tom. IV. ad a. 1034 et 1039 et fusius demonstasse *Naruszewicz* l. I. IV. p. 193—310. *Repell.* I. p. 180. Nota 7.

(203) *Commentator* Kadl. ib.; *Dlugosz* 211; *Miechow* p. 38. sq.

(204) *Commentator* Kadl. ib.; *Dlugosz* 211 C.; *Miechow* p. 30.

(205) *Kadlubek* col. 652 B.

(206) *Dlugosz* 214 D., 215 A.; *Miechow* p. 39; *Sarnicius* 1053 B.

C *Chronica Polon.* p. 10, et *Chron. princ. Polon.* p. 58, cum ab Imperatore ipso coronatum fuisse volunt; cf. *Wippo* p. 27; *Gallus* p. 91. sq.; *Vita S. Stanislai* p. 336; *Tolner hist. palatin.* p. 261 G.

(207) *Gallus* p. 92; *Vita S. Stanislai* p. 336; *Boguphal.* p. 26; *Commentator* Kadl. col. 653; *Dlugosz* 214 C., 215 A.; *Miechow* p. 39; *Sarnicius* 1053 B.

Chronic. Pol. et *Chron. princ. Polon.* « cum matre » dicunt, cui rei obesse narrationem *Brunwil. Repellius* monet. I. p. 181. (annot.) 8.

(208) *Dlugosz* 216 D.; *Miechow* p. 40.

(209) *Nestor* et alii fontes Russorum ap. *Karamsin.* II. p. 23; *Dlugosz* 218 A.; *Miechow* p. 40; *Sarnicius* 1053 D.; *Annal. Saxo* ad a. 1039 omnes: « filium principis Russiarum. »

Gallus p. 92: « nobilem de Russia. » *Vita S. Stanislai* p. 336: « de Russiarum principibus nobiliorem. »

Boguphalus p. 26: « fil. principis Russiarum Romani. »

D *Annal. Cracov. Maj.* ad a. 1023: « uxor de Russia. »

Chron. Pol. p. 11. simpliciter: « Dobrogniva »; addit tamen: « de Russia. » *Chron. Princ. Polon.* p. 58.

(210) *Dlugosz* 218 B.; *Miechow* p. 40. (*Sarnicius* non habet.)

(211) *Chron. Polon.* p. 11. (cf. *Chron. Princ. Polon.* p. 59) *Dlugosz* 221 B., 223 C. — 223; *Miechow* p. 40—41.

(212) *Nestor* ad a. 1047; alii.

(213) *Boguphal.* l. c.; *Chron. Polon.* ib.; *Chron. princ. Polon.* ib.; *Commentat.* Kadl. l. c.; *Dlugosz* 226 D.; *Miechow* p. 41; *Sarnicius* 1054 A.

(214) *Annal. Saxo* ad a. 1040; *Cosmas* l. I. ad a. 1054; *Dlugosz* 221 sq., *Miechow* p. 39. — *Sienzd* *Gech.* d. *Iraddk.* Kaiser I. p. 78 sq.

(190) *Boguphalus* ib.; *Commentator* Kadlubek. 653.

(191) *Gallus* p. 89—91; *Vita S^{ti} Stanislai* l. I. p. 325—24; *Annal. Hildesh.* ad a. 1034; *Chronogr. Sax.* ad a. 1034; *Kadlubek.* col. 652; *Miechow* II. c. 13. p. 37.

(192) *Dlugosz* c. 194 A.; *Sarnicius* col. 1052 D.

(193) *Dlugosz* c. 193 D.; *Sarnicius* ib.

(194) *Dlugosz* c. 193 C.; et 194 A.

(195) *Commentator* Kadlubekii l. c.; *Dlugosz* col. 195 A.

(196) *Chronogr. Saxo* ad a. 1034; *Gallus* p. 90; *Brev. Chronic. Cracov.* (Sommerberg. II) p. 79. a. 1. 1038; *Cosmas* (l. I.) p. 106 sq.; *Dlugosz* col. 195 A. B. D. et 196 C. D. (qui tamen Gaudentium pro Adalberto allatum esse vult, cum quo, qui eum secuti sunt:) *Miechow* II. c. 13, p. 37 et 38, aliique.

(197) *Dlugosz* col. 200 B.; *Miechow* ib. p. 38.

(198) *Dlugosz.* col. 194 C; *Miechow* ib. p. 37.

(199) *Gallus* 92—96; *Boguphal.* p. 26; *Chron. princ. Pol.* p. 58; *Chron. Pol.* p. 11; *Kadlubek:* Maritimi, Getarum Daci (Dani?), Rutheni (Lithuanici?)

(200) *Dlugosz* 220 B.; *Miechow* p. 40.

(201) *Dlugosz* col. 194 D., 264 C.

(202) *Commentator* Kadlubekii col. 653; *Dlugosz* 205 sq. et 213; *Sarnicius* 1053 B.

sed tributarias Bohemis mansisse (215). Rixam fundasse monasteria S^{ti} Kiliani in Saalfeld (216), et a fundamentis noviter extruxisse Brunwilerense S^{ti} Petri et Nicolai, erexisse etiam capellam in Clotten (217), defunctam tandem esse anno 1063 Saalfeldiæ (218), et sepultam Coloniæ (219). Finem regni Casimiri felicem fuisse, fundasse vel restituisse monasteria Tiniee (220) et Lubusense (Leubus) ad Oderam in Silesia (221). Hungaros anno 1048 rebellantes revocasse duos fratres Andream et Leventham (222), hos promisisse paganismum (ritum Slavonico-græcum?) se toleraturos (223), Andream quidem catholicum extitisse, Leventham vero idololatram (Græcum?) (224); Belam eodem vocatum esse a fratre anno 1050 (225). Casimirum, quod Andream regis novi Hungariæ partes enixius promovisset, Imperatorem hostem nacturum fuisse, ni per legatos ejus indignationem deprecando sedasset (226), donique translate vel reducto (227) episcopatu Byczynensi (v. Smogorzoniensi) Wratislaviam anno 1052 (228), defunctum esse Casimirum anno 1058, et sepultum in Posnaniensi cathedrali ecclesia (229).

CAP. XXV. — *Ad Misegonem II revera scriptum esse nostrum librum anno, ut videtur, 1027.*

Licet ea, quæ de Misegone II attuli, diversissima et inter se pugnantia sint, tamen lectori suspicionem injecisse gloriæ, posse illa maximam partem inter se conciliari. Id tentare operæ pretium quidem est; ut melius infra fiet, postquam et nostram epistolam illuc pertinere demonstravimus investigando et a quo scripta sit. Satis tamen perspicuum est, huncce Misegonem secundum dici posse, ut habet nostra epistola linea 4^a, *initio regni felicem fuisse*. Nam, etiam si de magno ecclesiarum fundata: um numero proprio illic agi videtur, absurdum foret, si eum tanquam felicem prædicaret Mathildis, post cladem acceptam vel provinciam ab hostibus captam, vel tandem post marcas Germanicas devastatas et Germanos in servitutem abductos. Majus ostaculum in illo magno ecclesiarum numero inesse videtur, si initio regni epistolam scriptam esse statuimus. Fuge

tamen credere illud tanti esse. Patre vivente et rebus bellicis occupato, poterat Misego et pia ejus uxor *beata* Rixa, cujus frater Hermannus cognomine Pius archiepiscopus Coloniensis fuit, et cojus sex sorores monasticam amp'exte erant vitam (230), plurimas jam erexisse. Cæterum id ipsum, probe et pietate Christiana, studium in Misegone et in Rixa præcipua videtur causa eorum infortunii. Sed de hac re infra.

Nihil igitur obstat, quo minus hunc librum initio regni Misegonis II circiter anno 1027 post Christum natum, conscriptum esse statuamus.

CAP. XXVI. — *De Mathildis patre Hermanno. Numquid Hermannus primus, tertiusve, an quartus?*

Superest ut de Mathildi, filia Hermanni ducis Suevorum, videamus.

Talem nullibi in monumentis occurrere satis certam et expressam libri genealogici demonstrat. Quamvis hæc quæstio jam a duobus celeberrimis Kælero et Plesero tractata est, eam tamen, quia multa obscurius ibi exponuntur vel etiam missa relinquuntur, hic repetendam censeo.

Ut tres apud Polonos Misegones, sic quatuor Hermanni, Suevorum duces, celebrantur. Liber noster manuscriptus nil adlit præter cum *derus* fuisse. Videamus igitur, de quo hoc potissimum dici possit.

Hermannum primum, quem quidam generis indagatores e stirpe Franconica esse conjiciunt (sed nullo satis certo testimonio), patrualem fuisse affirmant regis Conradi primi. Is igitur, Burchardoprince, duce Suevorum a. 925 defuncto, Thietbergam ejus viduam, in matrimonium ducendo, Ducatus Suevorum ab anno 926 ad annum 949 præfuit. Ex Thietberga tres genuit filias, quarum una, nomine Ida, nubendo Luitholfo, filio primogenito Ottonis Magni et Editæ Anglicanæ, causa fuit ducatus in maritimum transferendi. De duabus ejus sororibus monumenta tacent. Cæterum filias natas circiter anno 930 post sæculum adhuc vixisse et libri nostri conscribentibus autores extitisse nemo sanus efficiet (231).

(215) *Boehmer* Regesta ad a. 1158. — *Cosmas* ad a. 1054 Nota 5. (cf. ad a. 1093. p. 198, ad a. 1099, ad a. 1100.

(216) *Długosz* 214 B.; *Miechow* p. 37.

(217) *idem* *ibid.* *Tölner* *hist. palat.* p. 262 D., et p. 161 A.

(218) 12 Cal. Apr. *Narratio* p. 323. *Gelenius* de admiranda sacra Colonia 1645 p. 677 et p. 313. *Miechow* p. 37.

(219) *idem.*

Testament. ej. ap. Martene et Durand vet. Monum. I. p. 424—30.

Gelenii vita ac vindiciæ Richezæ, et a. adm. Col. p. 315.

(220) *Gallus* p. 98; *Chron. Pol.* 11; *Chron. princ. Pol.* 58; *Długosz* 228 sq. *Sarnicius* 1054 C.

(221) *Chronie. princ. Pol.* p. 99 (quod peccare errore sæculi [1154] suspicatur *Ræpell.* p. 186 not.)

Długosz 228 sq.

(222) *Długosz* 233 D. *Engel* *Gesch. d. Ungar. Reichs* I. 148 sq. *Stenzel* *Gesch. d. fränk. Kaiser* I.

(223) *Długosz* 234 B.; *Engel* I. I. *Stenzel* I. I.

(224) *Długosz* 235 A.; *Engel* I. I. *Stenzel* I. I.

(225) *Długosz* 236 B.; *Engel* I. I. *Stenzel* I. I.

(226) *Hermann Contr.* ad a. 1050. cf. ad a. 1052 *Długosz* 237 C.

(227) *Stenzel* *scr. rer. Siles.* I. p. 157.

(228) *Długosz* 239 D.

(229) *Boguphalus* p. 26. *Gallus* I. I. *Chron. Pol.* 11. *Chron. princ. Polon.* 58. *Długosz* 247 A.

In *Annal. Cracov. maj.* I. I. an ius mortis 1058 ponitur, haud dubie errore scribentis.

In *Vita S. Stanislai* p. 336 legitur 1057; sed in col. Heilbergensi Galli passus ille ex *Vita S. Stanislai* sumptus hab. 1058. v. *Ræpell.* I. p. 187. Nr. 20.

(230) *Tölner* *his. or. Palatina* cap. IX. p. 249. Ferant ex 1 *Theophania*, abbatissa Essensis; 2 *Adelheidis*, abbatissa Nivellensis; 3 *Heilewigis*, abbatissa in Nuss; 4 *Mathildis*, abbatissa in Dedikirchen et Vileca; 5 *Beata Ida*, abbatissa Coloniensis; *Sophia*, abbatissa Moguntinensis et Gandersheimensis.

(231) Jo Dav. *Kæleri* *Fata Ducatus Alemannicæ et Sueviæ.* Lips. 1557. 4to.

Hermannus autem secundus pater fuit Hermanni A tertii (232), et per filiam Gisela(m) imperatricem) avus Hermanni quarti. De quibus agemus *ἱστορίαν, ἀναρκεῖς*.

Hermannus igitur quartus, ab Ernesto I, e gente Austriaca-Babenbergensi satus (233) dux erat Suevorum ab anno 1030 (234), et peste absumptus est in Italia anno 1038 (235), vix 24 annos natus (236), et matrimonio cum filia Maginfredi, Italiae Marchionis, aliquot ante annos initus (a. 1036) (237). Is neque clarus dici potest, neque filiam habere potuit, quae jam anno 1027 nostrum librum scripsisset. Praeterea nulli ejus liberi memorantur, et post ejus mortem, ducis Suevorum honor ad Franconiam transiit stirpem, et Henricus (III), Conradi (II) Imperatoris et ejusdem Gisela filius, anno 1038 dux creatus est Suevorum.

Hermannus vero tertius multo etiam minus pater nostrae Mathildis fuisse potest. Regnavit ille filius Hermanni II ab anno 1004 (238) ad annum 1012 (239), quo anno defunctus est, idque nullo matrimonio inito et *ἄναξ*.

Cap. XXVII. — De Hermanno II Suevorum duce ejusque uxore Gerberga.

Apparet jam ex his, nullum relinqui Hermannum, Suevorum Ducem, patrem nostrae Mathildis, nisi Hermannum secundum.

Qui septem per annos Dux Saevis praefuit ab anno 997 (240) ad annum 1004 (241). De genere ejus sub judice lis est, aliis affirmantibus, eum filium esse Ottonis, Suaevis et Bavariae Ducis, nepotem Luitholfi Saevis Ducis, atque Ottonis Magni pronepotem (242); aliis vero eum nepotem esse Udonis comitis Francorum et fratris Hermanni I, Suevorum Ducis (243); aliis tandem obscuri eum generis esse (244).

(232) *Herm. Contr.* ad a. 997. (Pistor I. p. 269 241.)

(233) *Chron. Austr.* ap. Freher I.

(234) *Chron. vet. Duc. Brunswicensium*; *Wippo* p. 436; *Otto Frising.* chron. I. VI. c. 28; *Hepidanus* ad a. 1030.

(235) *Wippo* p. 442; *Herm. Contr.* ad a. 1038; *Chron. Austr.* ap. Freher I.; *Otto Frising.* chron. VI. c. 31. p. 134. *Annal. Hildesh.* ad a. 1038; *Annal. Altahens.* ad a. 1038.

(236) Nam nuptiae Gisela cum Ernesto factae initae sunt circiter anno 1012, et Hermannus secundus ex hoc matrimonio originem duxit.

(237) *Herm. Contr.* ad a. 1036.

(238) Quo anno pater defunctus est (cf. c. XXVII. n. 2.)

(239) *Herm. Contr.* ad a. 1012.

(240) *Hermann. Contr.* ad a. 997.

(241) *Herm. Contr.* ad a. 1004. *Annal. Saxo* ad a. 1004. *Thietmar* I. VI. p. 378.

(242) *Id.* vulgo sit.

(243) *Conrad. Ursperg.* ad a. 937. (p. 136.)

(244) *Continuator Reginonis* ad a. 949. (Pistor I. p. 405.)

Eccard. hist. geneal. vet. Landr. Thuring.

(244) *Adelboldi* vit. S. Henr. (v. No. 16.)

Mascov. comm. d. reb. Imperatorum Rom. Germ. a Conr. I. ad obit. Henr. III. lib. IV. p. 108; Jo. Dav. *Kæler.* Fata ducatus Alemanniae et Suaevis p. 14.

(245) *Herm. Contr.* ad a. 997.

Genus igitur ipsius non satis liquet, at uxoris tamen Gerbergae eo magis celebratur (245). Illis vero temporibus, quo in dignitatibus apud viros jus hereditarium nondum satis firmum erat, eo major erat foeminarum et potentia et ambitio et hereditaria arrogantia; ita, ut per uxores sere saepius ac per patrem dignitates et honores assequerentur viri vel generosissimi.

Gerberga igitur gloriabatur se originem trahere a Carolo Magno atque ab Henrico Aucupe. Etenim non modo pater Conradus, Burgundiae rex, et Caroline sanguine oriundus erat (246), sed mater Mathildis patre usa est Carolo IV, cognomine Ultramarino, Francorum rege et stirpe Carolingica, cujus uxor Gerberga (247) filia erat Henrici Aucupis ex Mathilde (248). Hinc consanguinitate ac propinquitate conjuncti erant Hermannus II ejusque uxor Gerberga cum inclitissimis tunc temporis principibus. Frater Gerbergae erat Rotholphus III, ultimus Burgundiae ex hac stirpe Rex (249); per Gisela(m) sororem, matertera erat imperatoris Henrici (quem nominant secundum) (250), ut taceam de tribus aliis sororibus non minus celebratis, Bertha, uxore regis Francorum beati Roberti (251), Emma uxore Bolizlavi II, Bohemiae ducis (252) et Mathilde, uxore Balduini III, Flandriae comitis (253).

Licet Suaevis Ducatus, ut tunc erat, magnitudine facile superabat regnum Bavariae hodiernum, lacum enim Bregentinum undique pari latitudine circumdabat, et Ducatus Alsaciae huic junctus erat; caput vero omnium terrarum Hermanni erat urbs Argentina (254); tamen ambitione ad majora ferebatur Hermannus, Ottone tertio defuncto, spe inflammatus, in imperio Romano succedendi (255). Misere Germaniam per octo menses turbavit, et, licet avuncu-

(246) *Wippo* p. 428. versus ejus a *Chiffatio* vindic. *Histor. c. 3.*, a *Blondello* in pleniori assert. genealog. Francon. T. II. p. 230; ab *Eccardo* I. c. cap. I. § 3. aliter, sed optime a *Kælero* in *fam. Francon.* p. 26 sqq. explicantur.

V. *Heineccii* diatribe genealogica de Domus Prusso-Brandenburgica p. 8.; *Berno* in dedicatione opp.

(247) *Auctor vitae Adalberonis II Metensis episcopi* (in *Lahbei* bibl. MS. T. I. sect. V. p. 674.)

(248) *Kæler* de familia Augusta Saxonica; id. de familia Aug. Franconica.

(249) *Kæler* de *fam. Aug. Franconica.*

Cod. antiq. membranaceus ap. *Heineccium* diatribe genealogica de Domus Prussico-Brandenburg. e stirpe Carolingica originibus p. 8.

(250) *Mascov* de pactis Henrici II imperatoris cum Rudolpho rege super successione in regno Burgundiae.

(251) *Id.*

(252) *Rœpell*; alii.

(253) *Kæler* I. I.

(254) *Thietmar* p. 369 et 339; *Spruner* Atlas histor. geogr.

(255) *Adelboldus* vita Henr. II. c. 5. « Remanet contentio inter Henricum, Ducem gloriosissimum, et Hermannum, virum potentissimum, sed brevis et cito finem habitura. Erat namque alter alteri dissimilis auctoritate et sapientia, facultate et corporis elegantia. »

Thietmar I. V. p. 367 et 359.

his, Henrico Bavarō regnum negavit (256). Ultimus A
gladium deposuit, et secundo post pacem composi-
tam (257) anno defunctus est.

CAP. XXVIII. — De Hermanni II filibus. De Gisela Imperatrice, et de N. uxore Adalberonis.

Poterat itaque haud dubie clārus nominari Her-
mannus II, et potissimum a filia, de qua nunc
inquiramus.

Præter filium, Hermannum tertium, de quo jam
diximus, tres habuit filias (258).

Unam monumenta aperte nominant, eaque fuit
celeberrima Gisela, quæ primo nupsisse putatur
Brunoni, Saxonix marchioni (259), qui fortasse ex
alia uxore (Gisela Werlensi?) procreavit Ludolphum
(260); secundo loco nupsit Gisela Ernesto I., fratri
Alberti victoriosi, Austriæ marchionis (261), quem
anno 1012 post fratris mortem, ducem constituit
Suevorum (262), et qui in venando cæsus est anno
1015 (263) atque Wirceburgi sepultus (264). Reliquit
filios parvulos geminos Ernestum II. post patrem ab
anno 1015 (265) ad annum 1030 (266) Suevorum
ducem, sæpe rebellem et in prælio occisum; atque
Hermannum IV. Ducem ab anno 1030 ad a. 1038,
quem peste corruptum esse jam supra memoravimus.
— Ernestus I. vix erat defunctus, quum Gisela novas
nuptias et ob propinquitatem illicitas (267) texeret
eum Conrado Salico (268), cui genuit duas filias
immatura morte abreptas (269) atque Henricum III.
Denique e vita cessit anno 1043 quarto post mariti
Conradi mortem (270), atque apud Spiram sepulta C
est.

Secunda filia Hermanni II et Gerbergæ, cujus
nomen non extat, Adalberoni de Murzthal nupsit,
cui Ducatum Carinthix attulit (271).

(256) *Mascov.* de reb. Henrici II. p. 192 sq.

(257) 1 Oct. 1002; *Mascov.* ibid.

(258) *Herm. Contr.* ad a. 997.

(259) *Chron. vet. Duc. Brunswic.* (Mader ant
Brunsw. p. 6. 7. Leibn. II. p. 15.) quod tamen
tempora confundit Brunoni eam post Ernestum nu-
psisse tradens.

Chron. rhyth. Brunsw. Duc. (Leibn. III. p. 27.
28.)

Botho in Chronico pictorato (ib.) p. 320.

Chron. Francon. MS. Mahillonii ad a. 1024 (in
Felleri monum. varior trimestr. II. p. 82).

(260) Ex *Eccardi* conjectura, cui *Kælerus* assentit
chron. vat. Duc. Brunsw. ib. — *Donatio* anni 1051
ap. *Eccard.* p. 279 « frater Henrici III. » nominatur
in *confirmatione* Henrici IV, « patruus » in *diplomate*
Conradi II (anni 1028) ap. *Schaten Annal. Pader-*
born. « privignus » — idem confirmant *Annal. Hil-*
desl. (I.) 729. *Annal. Saxo* ad a. 1038.

(261) *Chron. vet. Duc. Brunsw.* ib. *Otto Frising.*
I. IV. c. 28.

(262) *Herm. Contr.* ad a. 1012.

(263) *Id.* ad a. 1015.

(264) *Thietmar VII.* p. 405.

(265) *Herm. C.* ad a. 1015; *Otto Frising VI.* c. 28.

(266) *Wippo* p. 431, 434, 436, 457; *Hepidanus* ad
a. 1030.

(267) *Thietmar* p. 415. a. 1016; *Glaber chron. IV.*
in exordio.

(268) *Herm. Contr.* ad a. 1015; *Chron. vet. Duc.*
Brunsw. I. c.

CAP. XXIX. — De Mathilde Gerbergæ (et Hermanni II) filia

Tertix tandem filix Mathildis nostræ nomen et
fatum occultum mansit, et nisi per conjecturam,
quamvis certissimam *Kæleri* Pesterique (272) in-
trem prodiit. At, mirabile dictu! Hæc, hæc ea est
Mathildis, per quam altodia Mathildis marchionis
Thuscix hæreditatis jure ad imperatores Germanos
pe tenere dicebantur (273).

Prenomina in familiis vel hodie ita conservari
solent, ut avi vel avix paternæ vel maternæ nomen
in nepotè vel nepte repetatur. Is mos in medio ævo
tam certa regula fuit, ut, avo vel avia superstitibus,
si quando non obtinet, ejus rei causa singularis
quædam sit. Sic Mathildis uxor Henrici Aucapis
filiam genuit Gerbergam; hæc Mathildem Burgun-
dicam; hæc Gerbergam Suevam; et mirum foret,
ni inter tres Gerbergæ filias una nomen Mathildis
haberet. Quod et testimonio auctoris vite Adalber-
onis II. Metensium præsulis confirmatur (274). Hæc
Mathildis nostra nomen matris non in filia Beatrice
conservavit, quod Gerberga Sueva haud dubie jam
defuncta erat, quum Beatrix nasceretur; at ipsius
Mathildis nomen a nepte Mathilde Thuscix quidem
acceptum sed nulla prole relicta evanuit.

CAP. XXX. — Mathildis prior maritus Conradus, Carinthix Dux; ejus filii.

Bis Mathildis nupsit: primum Conrado, qui in
secundo gradu sibi consanguineus erat (275), et
post patris mortem per aliquot annos Carinthix dux
et Veronæ marchio, defunctus est anno 1012 (276).
Is Conradus, sepultus Wormatix (277) erat e fami-
lia ducali Franconica Wormatiensi (278). Frater
ejus natu major Henricus, Dux Franconix ab anno
982 ad 989, pater fuit Conradi Salici (279); Secun-

(269) (*Beatricem et Mathildam*) *Chron. Quedl.* ad
a. 1025 et *Wippo* p. 459.

(270) *Herm. Contr.* ad a. 1043. (Urstis. p. 524).

(271) *Pester Series Ducum Carinthix.* Intra in
Mathilde docebimus, ejus marito Conrado, Duce
Carinthix, mortuo, sororem Mathildis Adalberoni
nubendo, occasionem dedisse in hunc ducatum illum
transferendi.

(272) *Kæler* de fam. Aug. franconica.

Pester Series ducum Carinthix p. 16—22.

(273) *Origines Guelphicæ I.* p. 443 sq.

(274) *Labbei bibl. MS. Tom. I. sect. V. p. 674.*

D « Dominus Otto Dux, pater ipsius venerabilis Con-
radi (Carinthix) ducis, nobis consensentis, natus
ex filia magni Ottonis est (Luitgarda); cujus (Luit-
gardæ) soror Gerbirga (uxor Ludovici IV.) dedit
filiam suam (Mathildem) Conrado Burgundicorum
regi. Ex Conrado autem filia (Gerberga Sæva)
nata est domina Mathildis, hujus Conradi assiden-
tes uxor. » Adde *Thietmar V.* p. 367 et *Adelbold.*
p. 452, qui illum Conradum « generum Hermanni
II. » nominant.

(275) *Auct. vitæ Adalberonis II.* (v. annot. 3. ce-
pitis præcæ.)

(276) *Herm. Contr.* ad a. 1012; *Chron. Quedl.* ad
a. 1012; *Guillmannus* de vera origine et stemmate
Conr. II. p. 21; — *Diploma* anni 1034 ap. eundem et
apud *Shannat. hist. episc. Wormat. probat. n. 56.*

(277) *Diploma* a. 1034 (ibid.).

(278) *Diploma* a. 1034; *Kæler. d. fam. Francon.*

(279) *Diploma* a. 1051; *Wippo* p. 425.

dum habuit fratrem papam Brunonem (280), tiara apostolica ornatum inde ab anno 996 ad 999. Tertius tandem frater natus minor erat Wilhelmus, qui sedem episcopalem Argenteratensem occupavit ab anno 1028 ad annum 1057 (281). Patre usus est Ottone, Carinthiae Duce atque Marchione Veronae anno 995 (282), matre vero Juditha Wormaliae sepulta (283); avo Conrado sapiente, Duce Lotharingiae Carinthiaeque, defuncto anno 955. et Wormaliae sepulto (284), qui nepos esse putatur Conradi I, Franconici Germanorum regis (285); avia denique ejus erat Luitgardis, quae soror Ludolfi, Saevorum Ducis, ab Ottone Magno sata erat (286).

Huius ergo Conrado Carentano nati sunt e nostra Mathilde duo filii, Conradus (287) et Bruno, uterque parvuli, cum pater e vita cederet. Qua re factum est, ut avunculus eorum Adalbero (288) Dux Carinthiae crearetur. Bruno junior sedem episcopalem Wurzburgensem occupavit duodecim per annos (1033—45) (289). Qui in Hungaria aedificio corrue[n]te fataliter laesus, paulo post mortuus est (290). Conradus vero vi nisus patris dignitatem adipisci, Adalberino saepe (291) bellum intulit. Neque tamen prius Ducatu Carentanorum potitus est, quam avunculus ejus ab Imperatore Conrado II depositus erat anno 1035 vel 1036 (292). Abreptus est regio, quem dicunt, morbo anno 1039, quarto post ducatum adeptam (293), nulla prole relicta (294).

Qui minor Conradus, mortuo imperatore Henrico II. regnum in Germania, simili, quo ejus avus Hermannus II, modo adunus erat (295).

- (280) *Herm. Contr.* ad a. 1012; *Wippo* ibi.
 (281) *Wippo* ibid.
 (282) *Diploma* Ottonis III ap. Lazium de migratione gentium VI. p. 205. — *Megiser Annal. Carinthiae* VII. c. 1. ad a. 987. — *Anonymus Leobicens. chron.* I. ad a. 987 (Pezii *Script. Austr.* I. 760). — *Adelbold.* c. 17 (Leibn. I. p. 434). *Thietmar* I. V. p. 370. *Annal. Saxo* ad a. 1002.
 Annum mortis non constare, monet *Pesler* I. I.
 (283) *Diploma* a. 1034 l. I.; *Auctor. vit. Adalberonis* II. l. I. *Wippo* p. 425.
 (284) *Thietmar* ib. (I. V.). *Annal. Saxo* ad a. 1002. *Diploma* a. 1034 l. I.
 (285) Nullo certo testimonio (cf. *Kæler* de fam. Francon.) *Hübner* tab. geneal.
 (286) *Thietmar* I. I. *Annal. Saxo* ad a. 1002; *auct. vit. Adalberonis* II, l. c. p. 674.
 (287) *Herm. Contr.* ad a. 1012; *Wippo* p. 425.
 (288) *Herm. Contr.* ad a. 1012; *Wippo* p. 463.
 (289) *Herm. Contr.* ad a. 1034; *Annal. Hildesh.* ad a. 1034; *Pesler* I. l. p. 19.
 (290) *Herm. Contr.* ad a. 1045; *Chronicon Würzburg.* Baluzian. ad a. 1045; *Epitaph.* in Reinhardi Chron. Vurceburg.
 (291) *Herm. Contr.* ad a. 1019.
 (292) *Wippo* p. 402, 424, 435; *Herm. Contr.* ad a. 1035 et 1036. *Annal. Hildesh.* ad a. 1036; *Annal. Alahenses* ad a. 1035.
 (293) *Herm. Contr.* ad a. 1039; *Otto Frising.* VI. c. 51. p. 134; *Annal. Hildesh.* ad a. 1039; *Annal. Alah.* ad a. 1039.
 (294) Quod *Peslerus* I. I. p. 19. ad liquidum perduxit; nam vulgo (etiam Stenzel *Geach. d. fränk. Kaiser*) Bruno episcopus Würzburgensis non ejus frater sed filius fuisse putatur. In *Hermann*o Co-

A CAP. XXXI. — *Mathildis secundus maritus Fridericus II. Lotharing, Dux, ejus filia Beatrix et neptis Mathildis marchionissa.*

Hinc Mathildem auctorem esse M¹¹. nostri

Mathildis secundas inivit nuptias cum Friderico II, Lotharingiae superioris Duce, qui defunctus est circiter anno 1027 (296), et cui genuit filiam Beatricem. E cujus matrimonio cum Bonifacio marchione Thusciae (297) nata est Mathildis, Marchionissa celeberrima. Multa extant exempla pietatis, quae inter Mathildem nostram et Conradum Salicum intercedebat (298). Annus, quo mortua sit, non liquet; at ultra annum 1034 non vixisse posse videtur, ut apparet e diplomate Conradi II Imperatoris (299). Sepulta est Wormaliae, in aede S. Petri, ante altare S. Crucis, in familiae monumento, una cum priore marito (300). Vidua igitur fuisse videtur, cum hunc librum aut scriberet, aut conscribi juberet; cujus rei testis quodammodo ejus habitus est in nostra figura picta. Caput enim velatum est sanctimonialium more; fortasse tum ipsa in monasterio vixit. Dixi quodammodo; quod temporibus antiquissimis habitus ille in feminis, dum maritus viveret, etiam reperitur; cf. *Bilder* (anni 1230?) zum *Zacchs. Land- und Lehn-Recht in Teutsche Denkmaeler v. Batt, Babo, Eitenbenz, Mone u. Weber. Lief. I. Heidelberg 1820. tab. I. fig. 3. et Farbentafel fig. 19.* Facile nos fallit usus posterior, quo status quidam indicatur; ita ut antiquioribus temporibus, quo inter omnes nulla distinctione obtinebat, idem falso locum habere censeamus.

tracto ad a. 1034 Conradus aequae ac Bruno *patruelis* Imperatoris Conradi II. nominantur.

(295) *Wippo* p. 425; *Herm. Contr.* ad a. 1024.

(296) *Wippo* p. 434: « Chuno Dux Wormatiensis, patruelis Imperatoris, nec fidus imperatori, nec tamen multum noxius illi, interim quietus manebat. Fridericus, Dux Lotharingorum *vitricus* praedicti Chunonis, imperatori inimicando morte propria praeventus est. »

(297) *Origines Guelphicae* I. p. 461 et 431 — 434. Jo. Dav. *Kæler* dissert. de donatione Mathildina Pontifici Romano facta Altorf. 1715. — Joan. Friedr. *Jouchim* jus aug. magn. Brit. regis Brunsw. Luneb. Electoris in terram Mathildinam. Lips. 1735. *idem* de spatio Mathildino dono. Hal. 1756. 4.

(298) *Diploma* a. 1034 l. c. alia.

D (299) Hoc enim anno Imperator Conradus eam inter defunctos suae familiae recenset in diplomate saepe laudato, quod tamen ad omnibus fere editoribus in his rebus vario modo sonat. Nescio quae ea sit celeberrimorum virorum in his transcribendis vel agendis levitas.

Shannat. (in prob. hist. ep. Wormat. No. 56) hæc habet; « Pro remedio parentum nostrorum defunctorum (defunctorum omittit *Peslerus*) *patru* nostri (nostri omittit *Peslerus* et pro *patru* *Kælerus* in fam. francon. *avunculi* habet, secutus, ut videtur, *Guillimannum*) Ducis Chunradi (Chunradi *Pesler*), ejusque conjugis dignæ memorie Mathildis. » Annus, quo datum sit abest ap. *Shannatum*; sed is finis diplomatis integer legitur apud *Kælerum* de fam. Franconica. p. 35; et apud *Guillimannum* de vera orig. et stemm. *Contr.* II.

(300) *Guillimannus* I. l. p. 21.

Hancce igitur Mathildem, filiam Hermanni II et Gerbergæ, uxorem Conradi Carentani et aviam Mathildis marchionissæ nostram esse debere Mathildem, nunc unusquisque videt, sed jam Peslerus hæc ita esse censebat anno 1740, quum libellum suum inscriptum « Series Ducum Carinthiæ » ederet. Eundem enim nostrum librum tunc inspexisse videtur (301). His omnibus absolutis Pertzii Monumentorum vol. V. quum percurrerem, tabulam antiquissimam ibi offendi genealogicam (p. 215) Steynveltensem secundam: quæ Gepæ Burgundicæ, (uxori Hermanni II Suevi) filias adseribit Mathildim et Gislam, ut Mathildis prima nominetur. Quæ ex re conficitur, Mathildim natum majorem fuisse; certe enim Gislam reginam imo Imperatricem, quam matrem regis Henrici jam nominat, non secundo loco posuisset. (cf. C. XXIX.)

CAP. XXXII. — *Librum nostrum non manu Mathildis propria scriptum, sed plurimum Franco-Galorum amanuensium opus videri.*

Non a re mihi visum est inquirere, utrum, ipsane Mathildis exemplar nostrum scripserit, an ejus jussu ab aliis exaratus sit liber et picta imago. Non desunt exempla in illius ævi fœminis magni litterarum studii. Plurima ejus rei exempla habebis infra in cap. XXXVIII. Quis ignorat Rhoswithæ in omni scribendi genere merita? Quis illud celeberrimum opus Mathildis Flandrensis reginæ Angliæ, Bajocensis in ecclesia cathedrali conservatum, aucta, quibus mariti sui Wilhelmi Normanni, egregia, quum Anglia potiretur, facinora posteritati et acu picta et acu descripta restituit (302)?

Diligentius igitur inquirenti mihi, quædam in litteris formandis diversitas inesse visa est, ita, ut non ab una persona sed a pluribus liber descriptus esse videretur. Præterea folio XI, verso in media pagina finit proposito abrupta, quæ folio insequenti continuatur. A folio secundo usque ad folium undecimum litteræ sunt nitidiores et magis ad formam circuli pictæ, item pinguiore in medio, quam folio duodecimo et sequentibus, ubi litteras offendimus longiores et in superiori parte pinguiore. Dein post folium XI versus siglæ quamplurimæ occurrunt, quorum pars raro, pars alter, pars nunquam antea invenitur. Exempla in tabula fig. 6, apponam, quod lector facilius de eâ re judicet. Quæ sub lit. A. dedi, sunt ant. fol. XI verso; sub B. vero post.

Ni vereretur, ne nimis sagacitatis accusatum iri a lectore; Amannenses, natione Franco-Gallos, descripsisse hoc Carolinum exemplar liturgicum affir-

(301) Christ. Pesler prof. in acad. Viadrina (Francfurti ad Viadrum). Series ducum Carinthiæ Sec. IX — XIV. Witeberg. 1740. in-4° p. 18 : « Ipsa, ait, Mathildis, originem prodit in versu epistolæ ad Miesconem Poloniæ regem adjecto, in quo se filiam Hermanni, clari Suevorum ducis appellat. » Et in annotatione leguntur hæc : « Epistola ad Miesconem æque ac versus extat in codice quodam membranaceo, quem benevolentiae generosissimi Domini de Wolfersdorff acceptum fero : *Nunc librum regi Mathildæ donat Miesconi.*

A marem. Nam menda orthographica multa inest, quæ licet singula alibi occurrant, tamen facillime a Gallo-Francorum linguam latinam pronuntians more proficiscuntur. Eius hujus rei exempla aliquot.

Deest littera h aut abundat, ut ebdomada, ætenuus, scola, vel habundat, Israhelitici, hostiarii et sexcenta alia (Fol. XVIII legitur : *hebraice* a correctore, ni fallar, casu, antiq. issima spiritus aspi forma renascitur.) Fol. 67 legitur « in caelom rapitur » qua in re singularem Gallofrancorum pronuntiandi modum nemo nisi rei ignarus, non agnoscat, quo *um* sonat *om*. A correctoris *monna* littera i suprascripta est. Solæcismi et barbarismi hujus generis multi inest, sicut : « Demus *inde* comparisonem (Donuons-*en* une comparaison) » et quod habet B Symbolum nondum editum fol. 75. vel : « pastoribus affatus est. » Sed tales solæcismi ab auctoribus (Alcuino vel Carolo Magno) esse possunt; nam in edita parte : « *inde* dignum est » (il *en* est digne) occurrit.

Quibus rebus ductus Mathildim Germanam non sua ipsius manu hunc librum scripsisse, saltem non totum veresimillimum censeo.

CAP. XXXIII. — *Bolizlavus I, ut *non ante*, an post S. Adalberti martyrium, Porussos subegerit? Pars minima subacta est; tempus dubium manet (302.)*

Postquam ad liquidum perduximus omnia quæ ad personam, quæ, et ad quam litteræ scriptæ sūt, pertineant; nunc quid emolumenti inde capere possit historia illius temporis, periculum facturus sum.

C Supra vidimus omnes scriptores affirmantes, expeditionem a Bolizlavo I, Polonorum rege, contra Porussos factam esse. Neque tamen inter se conveniunt de tempore, quo subacti sint, neque de modo, neque utrum pars eorum, an omnes.

Nostra igitur epistola a versu 21 ad 26 videri potest, ad hanc rem dijudicandam ejusdem esse momenti. « Nam, » ait, « quos Sancti prædicatores non corrigere poterant verbo ille (Bolizlavus) insecutus est ferro, compellens ad coenam dominicam barbaras ac ferocissimas nationes. » Unusquisque Adalbertum unum esse e Sanctis illis prædicatoribus continuo putabit. — At, inquam, cur *barbaras ac ferocissimas nationes* plurali numero dictum est *Pomerani* inquires, alii populi significari possunt. — At cur *corrigere* subjungit? cur ad *cœnam dominicam* verbis expressis? Scio, posse et illa verba audaciori modo trahere, ut significant sacrum Baptisma paganis invitum administratum esse : ad quem sensum notum invidet « *compelle intrare* » aliquid facere videtur; videtur.

Quam genuit olurus Suevorum dux Herimannus. Nova-Cella non longe abest ab illa academia. At nullam orthographiæ sic mutandæ causam invenio in nominibus. Licet syllaba *go* in « *Misegoni* » paulo obscurior sit, tamen et sic facillime legi potest.

(302) *Momfauson* Monuments de la monarchie française:

Thierry hist. de la conq. de l'Angl. par les Normands.

Dibdin bibliographical. Four.

(302.) Cf. cap. XI seq. et cap. XXIV.

alo; nam ecclesia id plerumque hæreticis, rarissime a paganis adhibet, aut adhibuit.

Nemo infæcias ibit in epistola nostra dicendum fuisse: « ad sacrum baptismum compellens » vel tale quid, atque, ut nunc res se habet, multo simplicius ea verba ad ipsos Polonos et alios eorum sceptro submissos populos referri, qui jussu principum Poloniae Misegonis I et Bolizlavi I baptizati erant ritu Romano, neque eo secius magnam partem aut ritui Slavouico-græco, aut secreto genilitati vel moribus gentiliū favebant; quorum numerus parvus fuisse requirit, ut post sub Misegone II et sub Casimiro I apparuit. Scimus Bohemos, licet Christianos, antiquo paganorum aut Græcorum more vixisse; atque hac depravatione episcopum suum sanctum Adalbertum impulsisse ut relinqueret sedem episcopalem Pragensem, terram quæsiturus, ubi gladius principis, recenter ad merum latinum ritum conversi, ut in Hungaria et Polonia, episcopo auxilio foret. — Nolebant igitur, simili modo, Poloni, nuperrime conversi, in Christianorum ecclesiis adesse, eorumque ritus ecclesiasticos, severasque leges pœnitentiales sequi; nolebant relinquere antiquos mores religioni Græcæ, immo paganæ mixtos et obnoxios. Verbis prædicatorum non corrigebantur. Hinc ferro ad cœnam Dominicam, id est ad missam latinam eos compulsi Bolizlavus. Dentes abscindebantur, Thietmaro teste (303), ei qui, post Septuagesimam, carnem manducassent. Quis nescit qua pia fraude ecclesia uti debuit, ut Saturnalia aliaque festa rebus Christianis applicando, sensim sensimque animas paganorum et mores ab idololatria atque a falsorum deorum cultu ad verum Deum verteret? Quis nescit quam longa fuerit arborum si non adoratio, at veneratio tamen, apud populos in hodiernis Porussorum terris habitantes, per secula aliquot, postquam ad Christi fidem conversi erant? Sæpe miraculosis Sanctorum imaginibus, quas viri, revera sancti, pia fraude in his arboribus incluserant, memoria adorationis arborum ipsarum sensim sensimque evanuit. Quis nescit, Hussitis in Bohemia calicem concessum esse ab ecclesia Romana contra usum generalem? Tantum vero abest, ut illis temporibus « cœna dominica » alio sensu adhiberetur, quam simpliciter

(303) Thietmar p. 217-248. (l. VIII. c. 2. Pertz V. 364. p. 18.)

(304) Aristoteles, πολιτικῶν A. ed. Bekkeri, p. 1252. vol. 2, v. 20. πᾶσα γὰρ οἰκία βασιλεύεται ὑπὸ τοῦ τραπεζιάτου,

Totidem fere verbis antiquum poëma Slavonicum:

wsnk ot suéi celedi voievodi,
quisque in sua familia regnat

v. Rukopis Krelodworsky, wylan od
Waclawa Hanky, w. Praze 1835,
p. 51.

Vox græcæ βασιλεύς nata esse videtur e voce βασιονus, dominus, et δαυς i. e. δαως propitius, ita, ut βασιλεύς fere idem sit, quod Germanum: Gnadiger herr. Βας enim extare videtur in comparativo germanico hesser (best); tum in voce abverbiali furbass, enique in voce provinciali Rhenana et Batava Bass,

simo, ut potius verba orationis dominicæ: « Panem quotidianum da nobis hodie » in nostro libro adhuc trahantur et sic explicentur. Legimus enim fol. 70, verso: « Illud quod dicitur « hodie » non possumus generaliter referre ad corpus et sanguinem Domini, quia sunt tales, qui non possunt quotidie communicare, aut aliqua discordia contra proximum commulati, aut nocturnali coinquinati pollutione. Homines sunt, non possunt esse semper parati. »

Quod si quis nihilominus Porussos his verbis indicatos esse vult, id alio sensu esse debet eorumdem verborum. Modo mihi exemplum asserat, quo « ad cœnam dominicam compellere » tali sensu adhibuit sit. Tunc facilius foret convincere lectores, post Adalberti inter Porussos martyrium, huic nationi bellum illatum esse a Bolizlavo. Quam rem demonstrare nunc omnino despero. Plurimi quidem autores narrant, a Bolizlavo Porussos subactos esse, sed totidem verbis. Immo alia est traditio, qua sancti Adalberti corpus, æquato argenti pondere apud Porussos illico post ejus martyrium emptum foret a Bolizlavo. Nimis prodigus fuisset ille Rex, si vindex subactis populis pro corpore delicti tantum argenti solveret. Restat igitur, ut partem Porussorum vel minimam ad occidentem (nam de Gedania ipsa non constat), ad occidentem, inquam, versus, a Bolizlavo fortasse annis 996 vel 998 subactam esse statuamus, i. e. vel ante Adalberti mortem, ut Ræpellius censet, vel continuo post.

Utrumque erit, si Porussorum pars tunc ad Christianam conversa est fidem, certe, non ita multo post sub Misegone I omnes fere deseruerunt verbum Dei.

CAP. XXXIV. — Bolizlavus I jam rex nominari poterat, antequam ab Ottone III inviseretur. In regia dignitate usus et abusus omnium populorum.

Incunabula omnium populorum nobis ostendunt patremfamilias esse sacerdotem, legislatorem et judicem, vel, ut uno verbo dicam, regem familiæ; jure naturali in infantes, abusu (non nisi humano) in adultos. Ipse despota omne jus, omnem libertatem sibi soli habet, et ceteri — femina, liberi (servi) — nullius juris sunt; omni enim libertate carent. Paterfamilias τὸ πολιτικὸν ζῶον absorbet (304). Ejus

id e. Meister artis cujusdam peritus, sodalis cujusdam collegii opificum vel patronus opificum. Hinc imperator Petrus I sive Magnus, postquam in Hollandia architecturam navalem doctus erat, sibi nomen Peter Bas (id est Meister Peter) indidit. Extare etiam videtur in voce germanica die Base, quæ hic materteram vel amitam, illic (ut apud Lutherum) sororem patrualem vel consobrinam significare creditur, proprie tamen nil significat, nisi « bonam, » « amatam. » Unde Latinorum amita. Ramshorn lat. Synonymick. ep. 1853, tom. II, p. 612. Zusätze No. 104; « Amita, Mandschu: Amou Muhme; Vasl. Ama. Mutter; daher auch Amme » — « la bonne » addi debet. Sequitur lingua germanica Muhme et Base jure quodam confundi. — Monet me amicus doctissimus Bethmann, posse vocem βασιλεύς a Basak per basal derivatam esse: certe in Phrygium linguæ rigeni βάλωνν audi etc. Calculum adjicere huic scu-

voluntas suprema lex est; neque gratia vel pietate, nisi ex arbitrio ejus limitatur (305). Sub Trujano tandem lege cautum est, ne patrie potestati pietas deesset (306): ab ea in familiis regia potentia nomen patris præcipue Senatoribus datum, et cognomen Regis in quibusdam Salinorum familiis Romanis conservatum est, quod obtinuisse in Pomponiis, in Pinariis, in Calpurniis et Mamerciiis Plutarchus tradit (307).

Aucta familia et in plures divisa, sæpe singulos patresfamilias nanciscitur, quorum certum consanguinitatis nexum plerumque obliviscuntur, nullis quippe tabulis genealogicis conservatis. In vicinia, licet plerumque *σποράδην*, habitantes aut circumvagantes, constituunt viciniam, gentem, gentilitatem, græco *κώμην*, germanis pagum (Gau), Bohemis Okolina, Ungaris Gespanschaften (id est Gesippenschaften?) (308), Russis Berh, Polonis Opole (309), et sic apud omnes populos easdem invenimus vicinias vel gentes. Regem quandam majorem, patriarcham vel seniores (Seigneur) inter patresfamilias i. e. regulos habent, cujus potentia nulla in re differt a cæterorum patrum familiarum (sic *φυλοθασαύται*; apud Græ-

gentiæ non morare, si τὸ Basal revera in dialecto vel lingua quadam reperit foret pro regia dignitate. Nunc hæreo inter utrasque sententias. Vox Germana *König* ab antiquo *Kön*, ut Rhenani hodie pro Kuhn dicunt, originem trahens, *audacem*, non potentem a *können* significat, ut hellicam ejus conditionem exprimere videatur, et idem fere sit quod Dux, Dux belli vel *voievoda*, quo poeta Slavonicus supra citatus usus est, et quod *voia*, *voia*, id est bellum, et *vod*, id est ducere derivatum est; et perillustris vir Thierry in libro « Dix ans d'études historiques » (II No. 111, p. 178) recte monet, *konning*, nil nisi ducem significare in antiquis vocibus Oberkonning, Unterkonning, Halbkonning, Seikonning; Heereskonning, Folkiskonning, etc. A chuntæ (genere) Phillips.

(305) Aristoteles. Ethic. Nicomach. VIII. c. 12. ed. Bekker p. 160. col. 2, vers. 27. τὸν Περσῶν δὲ τὸ πατὴρ τυραννικῶς χροῖται πᾶρ ὡς θεοῖς τοῖς υἱοῖσι; De *Judæis* Flav. Joseph. Antiq. Hebræor. XVI. c. 8. καὶ γὰρ εἶπεν, παροῦσας μὲν ἐξουσίας ὡς βασιλεῖς, παροῦσας δὲ ὡς πατρὶ τοὺς ἀδικούντας ἐπεξίνασι (υἱοῖς); Atheniensis et Spartani similem habebant, morem, v. Plutarch. Solon c. 15. Πολλοὶ δὲ καὶ παῖδας ἰδίους ἀναγκάζον τοὺς πωλεῖν· οὐδὲ γὰρ νόμος ἐβόλων.

Romanorum antiquæ legis meminit Dio. Halic. Antiq. I. II. c. XXVI. 20. Ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων νομοθετῆς ἀπαταν, ὡς εἶπεν, ἰδὼκεν ἐξουσίαν πατρὶ καθ' ἑαυτὸν, καὶ παρὰ πάντα τὸν τοῦ βίου χρόνον, ἕαν τε ματτερόν, ἕαν τε ἀποκνηνῶνα προαιρήται... μείζονα δὲ ὡς ἐξουσία πατρὶ κατὰ παιδῶς, ἢ δεσπότη κατὰ δούλου. Romæ vero patres tenacissimi erant in conservanda hac tyrannica, ne dicam lege neque usu, sed abusu (humano tantum!); quo factum est, ut gloriarentur « nullos esse alios homines, qui talem in liberos haberent potestatem, qualem ipsi » Justinian. Institut. lib. I, Tit. IX, lex I, § 2.

Atamen hic tyrannicus mos non invaluit, nisi in populis dominandi avidis. Alii æquius patriam potestatem a primordiis instituerunt. Sic Bohemi et multi Slavonorum populi patriam potestatem quidem in Staressina, quem vocant, habent, sed omnia quæ ad rem domesticam pertinent, cum adultis in consilio statuuntur, et pater in provecta ætate eligit inter filios, fratres, fratrumve filios optimum, ut in patria potestate sibi succedat; et, si quis Staress-

cos), potestas autem sola est convocandi conventum in *ἐστίζκοινη* gentis (310), et præsidendi patresfamilias, ubi de rebus communibus (publicis) agitur, eosque ducendi belli tempore et sacra communi (publica) faciendi (311)... denique moderandi tribunal e patribus compositum, quod lites judicat. Singuli igitur patres nihil, vel modicum quoddam liberalis amittunt; neque ulla morum (i. e. legum) mutatio fieri potest, nisi in eorum conventu. Apud Traces non modo de rege, sed etiam de patribus additur *ζωαζ*, ut in OE-lipo rege etc.

Conglomeratæ in curias vel *φρατριάς* et in *μυρία* reipublicæ corpus, aut ad tempus, aut pro omni tempore, urbes nascuntur cum rege potentiore. Sic singulæ Græcorum aliorumque populorum civitates singulos reges nactæ sunt, quales Homerus cecinit (312). Romanorum primi reges tales fuerunt.

Coaluere urbes vel vicinias, tyrannorum, populorum, aut utriusque ambitione vana dominandi, et barbara cupiditate prædam agendi, præsertim bella, ut sit, humano abusu in rempublicam majorem: hæc sensim sensimque, nulla sibi meta posita, tæ tardam vindicem Dei manum, conflata sunt in res-

sina male rein domesticam dirigit, familia in conventu eum exanctorat, novumque Staressimum eligit. Palacky Gesch. v. Böhmen I, 169 sq. Vgl. Stefanowicz Sterbichs Wörterbuch. — Hodie *spei Caschemirensis*, simul ac filius major natus uterque ducit, patri in patria potestate non modo successit sed etiam hæres sit omnium quæ ille possederat: ea tamen lege, ut quibus pater egeat, omnia sibi det.

(306) Cujacius commentar. in *Papiniani* questiones I. XI, lex ultim. *Cassagnac*, Hist. des classes ouvrières, p. 56. Ann. I.

(307) *Plutarch*. Numa cap. XI. Πᾶρες γένετα παρώνυμοι, ὅπερ ἐστὶ βασιλεῖς.

Neque rarum esse potest, ut quis esset *αὐτὸς εδίνος regibus*.

(308) Ut voluit Battmannus; attamen radius *patris* et *supra* proprior exactis videtur.

(309) *Aristot.* Πολιτικῶν A. ed. Bekkeri p. 122. col. 2, v. 15. Ἡ δὲ ἐκ πλείων οἰκίων κοινωνία τῶν χρηστέων ἐνεκεν μὴ ἐφημέρου, κώμης μάλιστα ἢ πτωχῶν εἶκεν ἢ κώμη ἀποικία οἰκίας εἶνα, οὗς τινες τινες ἀπογλάκτας παῖδας τε καὶ παίδων παῖδας, καὶ αἱ ἀποικίαι διὰ τῶν συγγέντων βασιλεύονται ἢ τὸ πρῶτον αὐτῶν.

Palucky Gesch. Böhmens II, 40.

Pravda ruskaja § 5, 4, H.st. de Russie par *Erneux* et *Chénéchaud*. T. I, p. 174. *Siro* Gesch. d. Russ. Staats I, p. 415.

Rævell. Gesch. Polens I, p. 87, et excursus ep. de Opole p. 614—617.

Zakonik *Srbskyi*. Cara *Stefana* *Dusana* § 19. *ibid.* et *Kucharski* *Najdawolejsze* *pomniki* *prawodawstwa* *slowianskiego* *Warszawa* 1858.

(310) *K. H. Lachmann* die *Spartan*, *Staatsverfassung*. *Breslau* 1856, p. 156 sq., qui laudat *Wachsmuth* *H. H. Alterth.* P. I. c. I, p. 215 sq. v. *Battmann* *Ursprünge* *der* *Römischen* *Verfassung*, in quo libro sagacissimo celeberrimus autor in eo loco mihi peccare videtur, quod omnia aliunde esse vult.

(311) Hinc regibus exactis Romæ sacerdos quidam factus est nomine regis sacrarum *Cic. or. pro Domo* 14, 38, et Athenis *ἄρχων βασιλεύς*.

(312) *Aristoteles* *ibid.* v. 19. διὸ καὶ τὸ πρῶτον αὐτῶν αἱ πόλεις καὶ οὐκ ἔτι τὰ ἔθνη.

publicam justo majorem, et per illam gloriæ militaris pestem, contra jus et fas, in maxima regna, in lupenda et horrenda monstra, ut regnum Persarum, Macedonicum et imperium Romanum.

Quo majus regnum factum est, eo majore cæco honore et potentia, ne dicam potestate, necessario rex, vel qui præest, gaudet; totidem sensim sensimque patresfamilias amittunt. Tandem libertas singulorum, si qua restat, sola est assentandi atque acclamationes in senatu proferendi (315). Raro fiunt reges tam quandoque per eos leges; sed in his notari tantum, quot vocibus Imperatori salus acclamata (314). Ipse prætor sit Imperatoris, « *villicus*, » et senatus deliberat utrum, « Rhombusne concidatur, a testa alta paretur » (315). Quo major respublica, minor publica res. Servorum etc. tamen conditio familia laxatur, invito plerumque domino.

Tituli Ducis, Regis, Imperatoris cet., quo utuntur, qui magnæ vel parvæ præsentis reipublicæ, per eadem fere significant, sed usu vel abusu distinguendi sunt. Sæpe etiam, qui majori præest reipublicæ, fastu tumens nomen *regis superioris* sibi arrogat, vel *magni regis*, vel *magni ducis* vel *magni hanni* cet. Neque tum semper in provinciis vectigalibus atque in regnis subactis regium nomen evasit. Hinc in Oriente Ægyptiorum (316), Babyliorum (317), Persarum (318), Arsacidarum et Partiorum (319), reges se principes principum, βασιλεῖς βασιλέων, vocari superbiebant, immo Sesostris αἰγιόχος βασιλέων καὶ δεσπότης δεσποτῶν (320) fuit. Reges Macejones et Romani vel socios vel tributarios regis minime aspernabantur (321), ut Taciti verbis ar, « veteri et jampridem recepta Populi Romani consuetudine, ut haberent instrumenta servitutis et reges (322). » Idem sæpe usu venit Imperatoris Orientis vel Occidentis (323). Neque is mos (315) « *Vel cum offensione principis.* » ut ait Tacitus.

(314) Ut factum est in Senatus-Consulto Romano, cum Codicis Theodosiani exemplar ab Oriente missum esset in Occidentem.

(315) *Juvenal.* IV, 77 et 130.

(316) Βασιλεύς βασιλέων Ὀσμανδίου ἑμί. *Diodor. Sicul.* I. c. 47.

(317) *Daniel* c. II, v. 37 de Nebukadnezare, qui omnibus fere Asiæ regibus imperabat cf. *Ezech.* XLVI, 7.

(318) Sic *Artaxerxes* Mnemon *se regum* vocat in epistola ad Esdram c. VII, v. 17. Nam tunc Persarum in obsequio erant reges Armeniæ, Cypri, Lariæ aliarumque.

(319) *Ezech. Spanheim* de præstantia. . . numism. I. s. VIII, c. 2. — *Ammian. Marcellin.* XXVII, c. 5, ubi Sapor Rex regum. — *Visconti* Iconogr. græcque passim). — *Sueton.* Calig. V. 4.

(320) *Diodor. Sicul.* I. c. 55.

(321) Exemplum habes in rege Siconum. *Q. Curt.* I. n. 18, aliisque.

(322) *Tacitus* Agricola 14.

(323) Reges Thraciæ, Bosphori, Armeniæ, Judææ etc. Reges Gothorum alique.

(324) « Dominus rex Francorum, terrestrium Rex Regum » *Matthæus Paris* a. 754.

Hugo, Francorum regis frater, ab *Anna Commena* p. 288.) βασιλεύς βασιλέων vocatur.

(325) *Baron Annal.* a. 752, n. 6. *Pagi* crit. ad

omnino alienus erat antiquis Germanis; Attila enim talis erat rex regum.

Sic regibus Francorum Merovingicis, reges populorum Germanorum devictos in Duces mutandi mos invaluit. Sic Alemannorum, Thuringorum etc. reges Duces tributarii regum facti sunt Francorum. Neque tamen minus titulus rex regum postea sæpe Francorum principibus inditus est (324).

Carolus Magnus ipse rex erat unctus cum fratre, sub patre rege vel imperatore Francorum non Romanorum (325); et postea, seu patris titulum imitans, seu novo ritu imperator factus, reges filios, aliosque, submissos habebat (326). Wittechindus quoque Saxonum rex, ille est duodecim in singulis pagis subregulorum summus rex, sive ducum summus belli dux (327), non nisi post innumerabiles clades, tandem dux a Carolo Magno factus est, ut tamen nescias, auctusne an dignitate diminutus fuerit.

Ludovicus Pius imperator filiorum non regio tantum nomine, sed et potestate nullis certis limitibus coercita, miserum exemplum posteritati reliquit. Sub successoribus ejus, reges Francorum, Lotharingiæ, Burgundiæ, Bavaricæ et Germaniæ potentiores sæpe erant Imperatoribus. In Germania Ottones renovaverunt Merovingorum usum, et auxerunt arrogantiam monstruosæ imperatoricæ dignitatis. Regium honorem sibi solis convenire, ceteris vero omnibus obnegandum esse contendebant. Omnes reges semel victi, ex nova eorum sententia, regia dignitate carebant eo ipso facto. E tam singulari doctrina illud paradoxonatum est, ut princeps *Dux* nominaretur, terra vero *regnum* ab uno eodemque scriptore et in eadem fere linea (328); immo in *Chronographo* Saxone, *Misceo Dux* . . . simul et *Rex* nominatur (329). Non videbant continuo sequi e tali doctrina, a. 762. n. 2. *Edmund Martene* de antiq. eccles. ritibus III, c. 10. *Anastas.* Steph. 2. — *Cod. Carolin.* ep. n. 6. — Sigill.

(326) Regem Longobardorum; filios autem, Carolum, Pipinum Ludovicum et Lotharium, nepotem denique Pipini filium, Beruhardum, infelicem Italiæ regem.

(327) Wittechindus *Rex* nominatur a plerisque: *Thietmar* I, p. 226: « e Witichindi Regis tribu exortum. » *Chronic. Episc. Mindens.* (Pistor. § 17) « *Wedekindus*, rex Mindensium et Angarorum. *Chron. Audegav.* (ap. Labbeum bibl. Ms. I.) ad . 784 « *Witichindus* rex Alborum et Saxonum. » *Auct. de fundatione* etc. (ap. Lebin. I, p. 260) « *Rex Angarorum W.* »

Magnus Dux nominatur a *Wittechindo* Corbei. I, 658.

Simpliciter *Dux* a *Beda* hist. gent. Angl. « *Flectum belli ducem*; » a *Sigelerto Gemblac.* ad an. 785; a *Matth. Paris* in vit. Offæ, p. 978, in *Capitularis Baluzii* I, p. 194.

Tandem: « *unus ex primicribus Westphalorum* » vocatur in *Annal. Laurish.* ad a. 777.

Cf. *Krantz. Saxonia* II, c. 22.

(328) *Thietmar* I. IV, p. 560. *Dux* (*Misceo* I) jam senescens et febricitans, ab exsilio in patriam transit, relinquens *Regnum* suimet plurimis dividendum.

(329) *Chronogr. Saxo* ad a. 1050. *Misceo* (II) *Dux* . . . talis ergo est *Rex* v. infr. cap. XLVII.

ducem illum; ano tempore victorem, regiam dignitatem jure revendicare. Si igitur Miseco I, victus a Gerone, miles Ottonis factus est, eo sensu, ut necessario ducis nomen pro regio subiret; Bolizlavus, sæpius victor et omni nexu absolutus, nomen regium sibi jure assumere poterat, invitis Germaniæ scriptoribus. Numquid ideo imperatorio honore carebat Henricus IV, Romanorum imperator, quod ab Anna Comnena Πριξ tantum Δαμανίας nominatus est (330)?

Is qui nulli extraneo obnoxius regit suos, eum titulum sibi assumere potest, quem sui agnoscunt. Sic multi principes, quorum ditio angustioribus clausa erat limitibus quam Polonia, ne regis quidem nomine contenti fuerunt, et imperatoris honores sibi arrogaverunt. Inter Visigothorum in Hispania reges, qui ne quartam quidem Hispaniæ hodiernæ partem gubernabant, vocati sunt Hispaniæ Imperatores; Sancius Magnus (331), Alphonsus VI (332), Alphonsus VII (333), Alphonsus VIII (331), Ferdinandus III (335), Alphonsus IX (336), et Alphonsus X. (337). Edgar Anglus titulum assumpsit: « Basileus Anglorum, et Imperator Regum gentium » (338). In Gallia Pippinus et Imperator titulo usus esse videtur, et Carolus magnus eum secutus, antequam Romæ coronaretur (339). In Germania Ludovicus Bavarus, Imperator a Rhabano Mauro nominabatur (340). In Dania Haraldus se Cæsarem appellavit (341), ut imperatores Brasiliæ Maroccanos, aliosque missos faciam (342).

CAP. XXXV. — Nomina principum apud populos Slavonicos.

Res monere videtur, ut accuratius de populorum Slavonicorum usu in titulis principum inquiramus. Qui eodem fere modo, quo Saxones prisca, alii que

(330) Anna Comnena ed. Bonn. V, p. 232 et sæpius.

(331) Albertic. Chronic. ad a. 1031 cf. leg. Visig. l. 12, tit. II, § 13, qua Sisebuto (612—20) Imperatoris nomen tribuitur.

(332) In Synodo.

(333) Rodericus Tolet. archipresb. l. VI, c. 7.

Cf. Chifflet vindic. Hisp.

(334) et (335) Dufresne lex. lat inf. s. v. Imperator.

(336) et (337) Mabillon de re diplom. l. V.

(338) Dufresne v. Basileus; et Selden de tit. hon. 1, 2, § 5.

(339) Diploma et sigillum ejus ap. Zylles. defens. abb. S. Maximini. Cf. Maciejowski, Essai historique sur l'Eglise chez les Slaves. Leipzig 1840, p. 18, et litteras Carol. Magni ad Alcuinum, in quibus titulum Regis Francorum et Imperatoris Longobardorum fert. Ob eam causam hucusque viri dicti et litteras et liturgiam spurias esse censuerunt, arbitantes ab « ignaro » quodam monacho, qui nesciret Alcuinum jam defunctum fuisse, quum Carolus Romæ coronaretur Imperator Romanorum hæc conscripta esse. Sed non viderunt viri docti neminem tam ignarum extitisse, qui pro trito « Romanorum imperator » scriberet Longobardorum imperator.

(340) Rhab. Maur. ep. ad Noting. Veronensem.

(341) Steph. in nota ad Saxon. p. 204.

(342) Otto d. tit. in perat. Russ. Hal. Magd. 1724

57.

A pæne omnes, in viciniis, dubium, democratizate aristocratizæ proximi, a quodam electo vel designato principe, in vicis regelantur, cujus jura minime erant (343). In belli autem temporibus ducem supremum sequebatur omnis gens. Ille vero eorum moderator nulli alii principi obnoxius erat; summo igitur principis honore fruebatur, et eo honore, quem regium esse usus ubique obtinuit (344).

(Francus?) Samo Bohemorum rex creatus est anno 623 (345).

Swatopluk in magno regno Moravorum anno 833 imperatoria erat dignitate (346).

Græci Slavonicos principes βασιλεις nominant (347).

Imperatores Romani iis latinum regis titulum negasse, cum multa sunt testimonia, tum eam præcipuum marmoris elegantissimi, Vespasiano imperante, Plantio Silvano dicati (348). Alio modo agnoscebant regium honorem, sed etiam stipendia annua regi Roxolanorum pendebat Hadrinus (349). Russorum principes reges nominantur ab Adamo Bremensi, a Luitprando, a Thietmaro, a vita S. Mariani, et a Sigiberto Gemblacensi (350). Bolizlavus Bohemus a Widukindo (III. 69. ad a. 967) rex vocatur, sub quo multi subreguli (II. c. 3.). Ab eodem alii Slavorum reges et subreguli afferuntur (III. 66.; III. 68. cet.).

Tituli Slavonici principum (parvorum vel magnorum) etiam apud populos Slavos mutati sunt, sæpe fortuna, sæpe ex industria. Sub mediæ ævi fine Russorum princeps vocabatur Czar, Polonorum Krol, Bohemorum Kral, Slavonicorum Kral; factum, ut in oratione dominica regnum nominatum sit a Russis Zrathie, a Polonis Krolestwo, a Bohemis Kralowstwii, a Slavonicis Kraliestwo (351). Lies

(343) tab. Peutingerana ap. Buat, Hist. anc. des peuples de l'Europe. XI. p. 145.

(344) Ræpell, l. I. l. cap. 2. -

(345) Fredegarii chron. (ap. Ruinart. Græci. Turonensis opera ed. Luteciæ Parisior. 1699, p. 66-627).

Palacky, Jahrbücher des Böhmischen Museums. 1830. S. 387. sq.

Ræpell, l. I. p. 32. de Buat, Hist. anc. des peuples de l'Europe, tom. XII. p. 114. sq.

(346) Palacky, Gesch. v. Böhmen. I. p. 140. Ræpell. p. 40.

(347) Procopius, ed. Dindorf II. p. 205. οὐκ ἐστὶν πολλῶν ἐκ τοῦ βασιλείου αἵματος ἡγουμένων τῶν ἡμετέρων μὲν τὰ Σκλαβωνῶν ἴδιον ἐφεξῆς ἀπικτα.

(348) Gruter corp. Inscr. p. 353. « Ignotus aut. c. aut infensus P. R. Reges, signa Romana adorant c. ros, in ripam quam tuebatur, produxit. Regibus c. Bastarnarum et Roxolanorum, filios Dacorum c. fratrum captos, aut hostibus ereptos remisit. » c. aliquis eorum opsides accepit, per quos pace c. quoque regem Acheronensi, quæ est ultra Bory c. sthenem, opsidione summoto. »

(349) Spartianus, Hadrian. c. 6.

(350) Adam. Brem. l. I.; Luitprand. V. c. 6. Thietmar, VII. fin.; Boland. ad IX. Febr. p. 567. Sigeb. Gemblac. ad a. 1073.

(351) Herberstein, comm. rer. Moscov. p. II. Everard Otto, de titulo Imperatoris Russorum, Hal. Magd. 1724. p. 26 sq. Turcis omnes Christianorum

æc in oratione Dominica magnam antiquitatem A lere videantur, tamen facillimum erit, demonstrare osdem non semper iisdem usos esse titulis.

Russi sane Czaris nomine usi sunt: falso tamen illud a Cæsare originem trahere, et Wladimirus Monomachus ab imperatore Constantinopolitano accepisse eum honorem a quibusdam dicitur (352). Wlodomirus Magnus quoque non Czaris nomen ab isdem accepit, ut quidam volunt (353), sed βασιλεύς. Iohannes III Basiliewitch, qui libertatem vindicavit ibi et Russis, se magnum ducem nominavit (354). Filius autem ejus Basilius Czaris nomen semper ere sibi indidit, ut dubium sit, utrum tale quid jam antea factum sit, an a devictis Tataris et in suam litionem redactis, apud quos *Czaris* nomen in usu erat, assumptum sit nomen. Imperator Maximilianus ob simulates inter se et Polonos, ut Russos amicos vel socios haberet, non cunctatus est, et atino *Cæsaris* titulo Basilium honoravit, errore, ut videtur, eorum populorum Slavonicorum, qui Czaris nomen aut abjecerant aut ignorabant, et reges suos Kral, Kral vel Krail tunc certe nominabant (355). In successore ejusdem Johanne IV., cognomine Terribili, jactantia quædam in titulis assumendis apparet, atque *Cæsaris* imperatorisve nomen et insignia affectata. Quadruplicem Czarem se dixit (Russorum, Casani, Astracani, Siberiæ) et dominum Karthaliniorum et Grusiniorum Czarium, etc. (356). Idem imagini suæ pictæ, editæ anno 1551, versus sequentes inscribi jussit:

Russorum Rex et Dominus sum, jure paterni Sanguinis; Imperii titulos a nemine quavis Mercatus prece vel pretio: nec legibus ullis Subditus alterius, sed Christo credulus uni Emendicatos aliis aspernor honores (357).

In sæculo sequenti legati Belgiæ Michaelem, satorum augustæ domus Imperialis hodiernæ, quadruplicem Keyser (Imperatorem) fecerunt (358).

Illud vero nomen non Russorum modo aut Tatarorum, neque mediæ ævi tantum, sed antiquissimum in Oriente regnum nomen fuisse facile demonstrari potest. Occurrit enim in nominibus Nebukadne Czar, Nabopala-Czar, Tiglatphile-Czar, Baltha-Czar cet. (359). Occurrit in versione bibliorum Slavonica, a multis Hieronymo, ab aliis verosimiliter S. Metholio, Slavorum (in Moravia et Bohemia) apostolo, tributa. Legitur in hac versione Czar David, Czar

reges *Kral* dicuntur. Zingari vel in Hispania hodierna reginam nominant *Krali*.

(352) *Genealogia*, ex Annal. Russ. composita, apud Cholin, Coloniae.

(353) *Anonymus Florentinus* de reb. Moscoviticis c. 8.

(354) *Otto*, l. I. p. 21.

(355) *Idem*, ibid.

(356) *Adam Olearius*, Iter Moscov. p. 25.

(357) *Stigmundus*, comment. rer. Moscovitic. p. 13.

(358) *Aizéma* l. 10. p. 1045. Alter Russen *Keyser*..... *Keyser* tot Casan, Astracan ende Sibirien.

(359) Hæc est celeberrimi *Strahl*i, autoris his-

Salomo; et passus et Non habemus Regem nisi Cæsarem, per *Czar* et *Kessar* exprimitur (360). Extat monumentum Slavonicum in Kalbensteinberg prope Weissenburg (Nordgau), quod publici juris fecit M. Jo. Alex. Dæderlein, tabula quædam picta Sancti Pheodori Ducis cum inscriptionibus Slavonicis litteris Cyrilli; cujus originem ipse Russicam esse, et anonymus in epistola latina, ejusdem temporis esse conjicit cum Menologio Græco (id est anni fere 984, non, ut Baronius voluerat, anni 885) (361). Mihi vero, ut Baronio, sæculo uno antiquius videtur Menologium. Nam nulla inest signa junior quam Leo philosophus ejusque uxor. Idem de tabula hac censeo. Milites quidem, quibus stipatus princeps est, simillimi sunt Normannis, quos Mathildis Flandrica in tapete Normannica Bojocasseusi expressit. Architectura quoque est Byzantina (arcus enim non acuminatus est in portis), et turrium tecta Orientem olent (nam ventre magno utrimque arcus leviter acuminatus infra extenditur), ita, ut hucusque omnia Russis conveniant, vel Slavonico populo, qui non multum abesset a Constantinopoli. At forma radiata coronæ imperatoris illud omnino vetat. Notum est, nullas extare Imperatorum Orientis imagines, in quibus corona radiata sit, certe nullas post sæculum quartum æræ christianæ, nisi in feminis (362). Nam imago Constantini VI. a Leone papa Romæ facta a re aliena est.

In Germania tamen talis corona occurrit sæculo nono, decimo et undecimo; et simillima quidem est corona antiqua imperatorum. Norimbergæ conservata, quæ Caroli Magni esse dicitur, sed Conradi nomen addito in semicirculo superiori inscriptionem fert (363). Talis est omnino, excepto superiori semicirculo, una coronæ figura, quam expressit Dæderlein p. 80, quamque imperator Licinius fert, jubens, virgis et fustibus cædi Theodorum; in ceteris vero ejusdem figuris vulgaris radiata corona regum vel imperatorum Germaniæ repræsentatur. Apparet igitur, illam tabulam a populo Slavonico, Germaniæ limitropho, factam esse. Quod si in memoriam revocamus, gentes Slavonicas Sorabos qui non diversi erant a Serbis, cet. eas ipsas, ubi tabula nunc extat, regiones olim tenuisse (364); vel saltem nigrum Moraviæ regnum non multum abfuisse, ubi sanctus Methodius archiepiscopus Welehradi (Iradish) sedens, septem episcopos Slavonicos subditos in

Russorum, opinio, quam necum communicavit, cum eum Bonnæ viserem.

(360) *Otto*, l. I. p. 25.

(361) M. Jo. Alex. *Dæderlein*. Slavonisch Russisches Heiligthum mitten in Deutschland. Nürnberg 1724. 4.

(362) Ultima corona radiata in viris est Constantini II., ap. Bandurium, v. *Malliot* (et Martin) Recherches sur les costumes des anciens peuples, Paris 1804. 4to. vol. I. pl. LV. No. 4.

(363) Quam coronam expressam habes in libro: *Wahl- und Krönungs Diarium* Kaiser Franz I. Frecht. 1746. fol.

(364) *Spruner Atlas* no. 12.

ecclēsia mixta habebat; non temere eam tabulam monumentum ecclēsiæ Slavonicæ antiquæ in illis rēgionibus esse efficiemus (365), similis imago «priscæ» matris Dei reperta est in urbe Oblau (prope Breslau) cum litteris Cyrillicis (366). Atqui in ea tabula Cæsar Augustus Licinius I semper nominatur *Czar Likin*. Adde populos Slavonicos Imperii orientis urbem Constantinopolin semper *Czaragrad* (367) vocare (id est urbem regiam, vel imperatoriam). In autoribus Byzantinis Theophane et Nicephoro Bulgarorum principes *Xeres* nominantur, quod idem esse ac *Czares* recte monuit Buarthius (368). Reges Servicæ sæculo decimo quarto Tzaris nomine fruebantur; sic in legibus Servicæ Duschan *Tzar* semper legitur (369).

E contra Russi plerumq; alio titulo in medio ævo usi sunt, neque eo soli. Russorum enim principes ipsorum lingua *Knies* (Duces), superiores, *Veliki Knies*, id est magni principes vel duces nominabantur; si non majori, certe eodem jure, quod duces Austriæ *Archiduces*, vel Florentini *Magni-Duces*.

Knies enim nomen est ac *Chan* vel *Kanis* vel *Chagan*, et regem denotat, ut *Magnus-Chan* in Crimea idem sit, quod *Veliki Knies* in Russia. *Khan* autem Tartaris, vel *Chagan*, vel *Canis*, vel *Cacanus* significat dominum, regem, imperatorem (370). Ipsa voce *Chagan* vel *Cacan* et Russi et Hungari usi esse feruntur (371).

Quid de Polonis dicam?

Czarisne an Chaganis an alio titulo prisceos Polonos usos esse dicam? Nullum superest hujus rei certum monumentum. Sunt, qui dicant *Krol* vel *Kral*, ut Bohemi id efferunt, derivatum esse a Karolo magno, sed, ni fallor, mera etymologica conjectura, pro qua aliam verisimiliorem in radice *Kri*, iudicis naturam experimentem, deprehendere mihi videor, eo verisimiliorem quod apud Slavos τῶ *Kriwa* summa dignitas certa sacerdotalis et iudicialia indicabatur. Alia quoque Poloni utuntur voce, scilicet τῶ *Ksiaze*, quod *Kjonje* sonat et cum Ger-

(365) Amicus meus Hloundow, in antiquitatibus Russorum ecclesiasticis maxime versatus, in aliam sententiam it. Plurima enim, ait, coronarum radiatarum exempla non in rebus profanis sed ecclesiasticis occurri; textum quoque linguam Russicam recentiorem sapere.

(366) *Maciejowsky*, essai hist. d. l'église chrétienne des deux Rites p. 131.

(367) *Herberstein* comment. rer. Moscov. p. XI.

(368) *De Buat*, Hist. anc. des peuples de l'Europe, tom. XII. p. 247 sq., qui citat *Theophanem* p. 289 (ed. Bonn. p. 667. 15.) ubi legitur τὸς ἀπὸ σερβῶν κατὰ γούνοος; et *Nicephorum* p. 77. v. 14, τὸς μὲν ἐκ Σερβῶν τὴν ἐκ αὐτοῦ κατὰ γούνοος κτισνοσιν; ubi *Guar* male τὸς μὲν ἐκ σερβῶν «reponendum» censet.

(369) *Maciejowsky* l. c. p. 266.

(370) Vincent. *Belvacensis* l. 32. c. 32; *Pachymeres* III. c. 25, V. c. 4. X. c. 25. — *Du Fresne* gloss. med. græc. v. *κάνης*, *κρίσης*; id lat. v. *Caganus*; *Annal. Bertiniani* ad a. 859.

(371) *Gregor. Turonensis*, *Paul. Warnefried*:

A manorum *Konig* quam iam similitudinem habere videtur. Tandem *Wudz* apud eosdem *Dux* ad Compositum vocabulum *Woicwoda* idem esse quod *Belli-Dux*, jam supra memoravimus. Ut nunc res sunt, certi quidam statui nequit. Sed utique erit, illud quidem extra omnem dubitationem versatur, quod omnes hæ voces nullo modo *Duces* feudalem significant, si dignitas, quam demonstravimus, principum Poloniæ iis expressa fuit. Romanorum temporibus haud dubie latina voce *Pax* dignitas exprimebatur.

Studio augendi regiam potentiam ductus, *Bolizlavus*, latinum titulum *Rex* fortasse aptissime judicavit, quippe Polonis inauditum, quo monarchiam minus populo obnoxiam in familia hereditariam redderet (372). Quem in finem alia nati fecisse *Bolizlavum* capita sequentia docebunt

CAP. XXXVI. — *Bolizlavi regia corona, lancea, sceptro, gladioque donatus ab Ottone III, et amicum populi Romani nominatur*

Jure igitur *Bolizlavus* I regio honore frui poterat. Agnovisse tantum Imperator *Ouo III* videtur ea quæ impedire non poterat, quo sibi improbandi aut improbandi, immo dandi aut negandi, quodammodo conservabat vel creabat. Ne hinc quidem amplius tunc ab Imperatoribus ferretur.

Otto itaque, a nomine rogatus, ex Italia, sub specie corporis sancti *Adalberti* invisendi ut quædam Poloni volant (373), remotam Poloniam invehit — terram hunc temporis *Hyperboream* — melius petit hieme. Excipitur quam honorificentissime *Bolizlavo*, et, quasi gratum animum Polono demonstraturus, suam ipsius regiam coronam, regiam lanceam sceptrumque atque regium gladium hospitio donat. Simul *Bolizlavum* «amicum et socium populi Romani» prædicat (374).

Quam formulam latinam antiquissimam, Polonohistoricis mediæ ævi ex Romanorum historia hæc facile notam, sapere ingenium *Otonis III*, qui in inaudita eousque in litteris humanioribus et in antiquitate studia cognomine «*Mirabilia Mundi*» et

«*Caganus Hungarorum Rex*»; et *Annal. Francorum Bertiniani* ad a. 859: «*Misit etiam cum quosdam, qui se, id est, gentem suam Rhos vocati dicebant, quos Rex illorum, Chaganus vocabatur, se amicitiam, sicut asserbant, causa direxerat.*» *U. Roger de destructione Hungarorum* 35.

(372) Hunc sensum præbere videtur *Bolizlavi Epitaphium* ap. *Christoph. Harthnack. de rep. Polon. II. § 8.*

«*Tu possessisti, velut athleta Christi, Regnum Slavoniam, Gothorum seu Poloniam.*»
«*Cæsar præcellens a te Ducalia pellens.*»

(373) V. cap. XIV. No. 1, 2 et 3.

Kadlubeck (l. p. 95).

«*Quasi beato Martino Adalberto vestram civitatem reverentiam.*»

(374) *Gallus* p. 41—42; *Dlugosz* col. 131; *Michalski* l. II. c. 4. § 27; *Cromer* hist. Polon. II. c. 4; *Gagnin* l. p. 71; *Ludewig. de auspicio regio. c. II. p. 7; Epitaph. ejus* cap. XXXV. No. 24.

Cf. cap. XIV. n. 12 et 13.

hebrabatur, jam recte ipse Rœpellius vidit (375). At tamen illud tantum de integra formula: « *amicus et socius populi Romani* » intelligendum. Nam vox « *amicus et socius* » Ottonum quoque temporibus politica, ut ita dicam, significatione adhibitum est de iis populis, qui ne minimo quidem servitutis iugo obnoxii imperio (vel Francorum regno) erant. Sic a Widukiando primi Saxonum, Francorum amici et socii contra Thuringos nominantur (376). Sequitur et ex hac re regiam Bolizlavi dignitatem ab Imperatore (Ottone III) esse approbatam. Thietmarus ipse, quamvis iram vix in pectore claudit, si cum attentius legeris, tibi prodere videbitur invitus huius rei veritatem. Nonagies fere de Bolizlavo I mentionem facit; et sexagies quidem sexies eum simpliciter Bolizlavum nullo epitheto appposito nominat; decies decem et quidem bis ad a. 1018 Pertz V. p. 861. lin. 2 et 9, bis simpliciter, Miseconis filium, semel Poleaum, ter Seniozem (Seigneur): at rem miram! semel (ad a. 1004 eum) vocat *ducem adulterinum* (Pertz p. 808. lin. 13) bis (ad a. 1004) leonem rugientem, semel « *arrogantem* » (p. 807. l. 35), semel inflatum superbix magnanimitate (p. 808. 4), semel (ad a. 1012) superbium triumphatorem (p. 529 l. 52), semel (ad a. 1003) Polonorum rectorem (p. 799. l. 4). Jam ad a. 1002 eum patri (Miseconi) longe inferiorem esse dicit, quibus rebus nil aliud indicatur quam eum Imperatoribus minus obnoxium fuisse. Ad a. 1016 Thietmarus Cæsarem caput, quod, licet Bolizlavum *ad servitutem suam* pace tantum concessa, promptum et fidelem habere potuisset, illi tamen neglexerit (p. 845. lin. 37). Ad a. 1018 Thietmarus ait Bolizlavum eodem loco habuisse Imperatorem Germanicum ac Imperatorem Constantinopolitanum (p. 871 lin. 11). Passus vero Thietmari qui ad nostram rem maxime facere videtur, est in libri quinti capite sexto (377) ubi mutatas esse vices a Bolizlavo dicit, sic, ut pro servitute Polonorum principis erga imperium vel Duces et marchiones Saxonix, servitutum horum erga Bolizlavum natam esse deploret. « *Hoc,* » ait, « *animadvertentes nostri, verbis credidere phaleratis, et inhoneste quasi ad dominum, ad eundem profecti, honorem innatum supplicatione et injusta servitute mutabant. Quam inique comparandi sunt antecessores nostri et contemporales!* » « *Vivente egregio Hodone (Marchione) pater istius, Miseco domum, qua eum esse sciebat, crusinatus crusina est vestis Slavorum pellicea) intrare, vel eo assurgente nunquam presumpsit sedere. Deus indulgeat imperatori, quod tributarium faciens dominum, ad hoc unquam elevavit ut, oblita sui*

(375) Rœpell l. 1. p. 111.

(376) Widking Res gest. Saxon. l. cap. 9, 10 et 11 (Pertz. V. p. 418.)

(377) Thietmar lib. V. c. 6 Pertz V. p. 193. l. 27—54.

(378) Narusewicz hist. narod. polsk. IV. p. 158.

(379) Origines Guelphicæ. T. I. Tab. III. ad p. 407.

(380) Sig. anni 916, in Monumentis Boicis vol. XI

(381) Sig. ap. Shannat.

« *Genitori; regula, semper sibi prepositos auferet in subjectionem paulatim detrahere, vilissimoque pecunie transeuntis inescatos amo (hamo) in servitutis libertatisque detrimentum capere.* »

Gladus ab Ottone donatus, quem Poloni « *Szczerbec* » nominabant, semper tanquam res sancta asservatus est. Litteris inscriptis suam originem Ottoniensem tradere et sæculum undecimum redolere narrant (378). Imperatorem semper ensifer secutus est; ut pictura docet antiqua libri Manuscripti Dominizonis, quæ Ottonem sistit Magnum corpora Sanctorum quorundam, Attoni Marchioni Tusciæ donantem (379).

CAP. XXXVII. — *Corona in pictura nostra est ipsius coronæ Ottonum exemplar. Corona Longobardorum nova forma in sigillis Ottonum.*

Examinanti mihi sæculo formam vestimentorum picturæ libri nostri, (v. fig. 4.) corona, qua Misego Rex ornatus est, singularem quandam similitudinem habere visa est cum formis coronarum, quæ in sigillis Ottonum occurrunt.

Præcaveant autem, necesse est, illi, qui has res sphragisticas investigant, ne quibusdam figuris, ut in editis diplomatibus exhibentur, nimiam fidem adhibeant. Nam non modo artifex, illis temporibus rudissimam formam imagini in pila vel sphragide dedit, sed sigilla ceræ impressa plerumque pessime conservata sunt, neque satis exacte recognosci possunt, nisi a viris, in his rebus maxime versis. Deline nostris plerumque temporibus ii, qui talia sigilla æri incidunt, ex suo, ut fit, arbitrio addunt, quæ nuncupant ornamenta, vel alia spernunt.

Quæ feruntur *Conradi* primi regis sigilla, aut radiatam simplicem duplicemve tribus crucibus ornata (380), aut diadema (id est circulum) tribus trifoliis (quæ lilia nominant) (381) præbent. Cujus liliati diadematis exemplar optime conservatum offert figura picta Regis cujusdam Anglorum in codice Manuscripto Saxonico Psalterii, exarato in sæculo undecimo, et inscripto Tiberius C. VI (382).

Henricus Rex in sigillis coronam fert aut simili modo liliatam (383), aut radiatam (384), aut denique diadema simplex cum cruce in medio capite elevata, quæ quomodo annexa sit, dignosci nequit (385).

In *Otonis* Magni sigillis distinguenda sunt *Otonis Germanix regis* (ante a. 962.) a sigillis *Otonis* imperatoris; illa aut diadema habent (386) aut corona liliatam (387) in utroque vexillum regium dextra fertur. *Imperatoris* vero *Otonis* sigilla novam præbent formam (388). (v. fig. 9. tab. nostr. Dextra innixus est *Imperator* sceptro cuidam, si non antiquo (389),

(382) Strutt, Horda Angel. Cynnan I. fig. XIX.

(383) Erath, cod. diplom. Quedlinburgensis, Sig. anni 953.

(384) Gotz Kaisersiegel.

(385) Sig. ap. Shannat.

(386) Erath, l. 1. sig. a. 961.

(387) Zylles, defensio abbatix Sancti Maximini p. 15 et 18. sig. a. 953.

(388) Orig. Guelph. (sig. a. 970) tom. V. p. 7.

(389) Militum leviter armatorum sub fide Imperii

Carolingico tamen, quod hastam vel lanceam nominant (390), cujus superior pars simplex globulus est, et quod sensim sensinque diminuendo in mucronem infra fuit. Læva magnum globum cruce ornatum fert, figuram orbis terræ christiani. Corona fere cassis hemisphærica esse videtur, et tribus globulis paullo elevatis ornata est. Globuli illi in corona, quid significant, optime demonstrat figura picta in codice Domnizonis (v. fig. 7. tab. nostr.), in qua Otto Magnus fert coronam tribus clavis longioribus ornata, quorum capita illi globuli sunt (391). Corona aurea Longobardorum, quam ferream dicunt, et quæ Modetæ conservatur (v. fig. 8. nost. tab.), interiori parte ferrea ex lamina clavi Passionis simili modo, quo lancea Burgundica confecta esse dicitur (392). Quum autem tribus clavis redemptor noster cruci affixus sit, hæc omnia exterius significanda, ut mihi persuasum habeo, censuerunt Ottones, et novam coronarum formam consilii jussive videntur.

Est in *Otonis II* sigillis quædam diversitas, sed non satis constat, quantum debeatur ignorantie eorum, qui, æri figuras inciserunt. Sigillum quoddam apud Zyllesium singularem pileum offert (393). Illud quod Shannatus edidit, pileum quidem sed formæ paululum diversæ præbet, tres globuli vero hic melius dignoscuntur (394). Ejusdem anni et eundem typum melius et fidelius expressum videmus apud Erathium (395) (v. fig. 10, tab. nost.), ubi tandem clarior illorum globulorum figura exstat, ut in alio typo Originum Guelphicarum atque Erathii (396) (v. fig. 11). Qua de causa figuram Zyllesii et Heinzeccii male expressam arbitramur (397). Quam Gœtzius radiatam affert, ea est fortasse antiqua Germaniæ regum. Ne quid prætereamus, apud Muratorium sigillum occurrit Ottonis II, ubi caput nullo diademate ornatum est (398).

Quorum utriusque Ottonum exstant celeberrima nondum edita signa statuaria e lapide sculpta in ecclesiæ cathedralis Magdeburgicæ choro (v. fig. 12 et 13), Patris Imperatoria insignia, filii regis, non antiquitatem modo signorum demonstrant, sed patre vivente eadem facta esse. Singularis corona cassidem acuminatam circumdat. De ipsis alio loco uberius agam. Militaris enim et Germanicus talis est

Romani (e Boissardo et Montfaucone) in Malliot, Recherches sur les costumes. Vol. I. tab. LXXIX. 7 et 8.

(390) Figura Caroli II. (Calvi) regis in tabula picta Bibliæ codicis regii (ap. Montfaucon, Monuments de la monarchie française, et Malliot, Recherches sur les costumes, etc., vol. III. tab. XIV.); eadem Lotharii I Imperatoris, ibid.

(391) Codex Vaticanus Domnizonis in Origg. Guelph. tab. III. ad p. 405.

(392) Muratori, Script. Rer. Italicar. l. 1. p. 460.

(393) Zylles, l. c. p. 25. Heinzeccius de sigillis V. 6. sig. a. 974.

(394) Shannat, l. c.; Struve, Corp. hist. germ. No. 14.

(395) Erath, l. c. sig. a. 974.

(396) Origg. Guelph. V. p. 6. sig. a. 963.

(397) Zylles, p. 21. sig. a. 963; Heinzeccius, V. 3.

(398) Muratori, V. p. 235

A habitus. De quo Widukind (l. II, 36) : « Habitus patrius, et qui nunquam sit peregrino usus. » Illic sufficit monstrasse, magnam diversitatem in capis tegumentis vel coronis, intercedere tunc temporis, fere eodem modo, quo nunc vestimentorum forma mutatur in annum.

In *Otonis III* sigillis videmus novam coronam, liliis tribus ornata (399), aut etiam hemisphæricum pileum tribus liliis ornatum; quarta vero in summitate cernitur (400). In unico exemplo (v. fig. 14) anni 996 corona illa cum tribus globulis occurrit (401).

Tandem *Henrici II* (402), *Conradi II* (403), et *Henrici III* (404) exstant nonnulla sigilla, in quibus illi globuli coronis affixi appareant. Postea nullum in coronis Imperatorum (Germaniæ) reperi globulorum exemplum. Neque in sigillis aliorum populorum ullum offendi exemplar coronæ tribus illis globulis ornata.

Hinc affirmare posse mihi videor, eam coronam, quam Misego II in nostra picta gestat figura, esse ipsam illam, qua Otto III Bolizlavum, patrem Misegonis, honoraverit. Addam in nostro codice, figuram optime conservatum esse, ut accuratissimam eam coronarum formam hujus rei curiosis præbeat. Videmus enim non modo tres globulos aureos in superiori coronæ parte eminentes; sed tres alii globuli cæruleo colore, fronti laterali coronæ infixi, colorem ferri notare videntur; quæ res in sigillis male expressa, aut facile per longum temporis spatium trita, in iis, quæ supersunt exemplaribus, evanescere poterat. Ad nostram rem facere videtur locus Martini Galli, in quo traditio antiqua de clavo sancto, quem Otto III Bolizlavo dedisset, male intellecta conservatur (405). Reges Poloni igitur eodem fere modo coronarum formam a regibus (vel imperatoribus) Germaniæ mutuati sunt, quo Russorum reges formam coronæ Imperatorum Orientis. Byzantini eam hemisphærica unionibus repleta et in acumine cruce ornata utebantur coronâ, ex qua hinc illuc vis pendebant unionibus vel gemmis similiter ornata (406). Russorum magni Duces inde a Wladimiro magno eandem gestabant (v. fig. 15), vitis tamen postea amotis (407).

D (399) Erath sig. a. 985; Shannat ib.; ap. Erathium exstat alius typus plumbo impressus anni 999.

(400) Sig. a. 990. ap. Zylles p. 28. Heinzeccius V. 8.

(401) Heinzeccius V. 7.

(402) Erath, sig. a. 1005 « Rex, » id. sig. a. 1021 « Imperator. »

(403) Zylles sig. a. 1026. Erath. sig. a. 1036.

(404) Shannat l. c.; Struve Corp. hist. germanicæ No. 18; Mader IV. No. 13. in nummo archiepiscopi Pelegrini Coloniensis.

(405) Mart. Gallus p. 61.

(406) Numm. aureus in Gazophylacio regis Gallicæ Nicephori II et Basilii ap. Kæll suppl. p. 305. Numm. aur. Constantini VI et Romani Lecapeni ap. Bodurium, imp. Or. II. 783; vel sexcentæ alie in nummis et codicibus occurrunt.

(407) Numm. argent. Wladimirii edit. in Acad. societatis Moscov. III. 2. n. 2.

CAP. XXXVIII.—*Nova in regem unctio per archiepiscopum Gnesnensem facta esse videtur, apostolico id probante; filii una; et tributum Sancto Petro datum.*

Nihilominus Bolizlavus I., antequam e vita decederet anno 1025, coronatus est; et supra jam vidimus, id ne a Roepello quidem negari (408). At, inquit, si jam ipse regia erat dignitate; si ultro ab Ottone corona regia, gladio et sceptro insignitus erat: secunda vel tertia coronatione non egebat. — Nunc aliquid dicere videris. Attamen cavendum, ne specie quadam illudamur. Non rara sunt coronationis repetitæ exempla; quæ tanto sæpius occurrunt, quo magis ea dignitas, ne vel hinc vel illinc in discrimen vocetur, verendum est. Sic Pipinus, pater Caroli Magni, in Campo Martio a Francis electus, et cluideo elevatus (409), certe jam Rex erat Francorum; attamen ea electione contentus non erat. Ne Zachariæ quidem, summi Pontificis per litteras approbatio sibi sufficiebat (410); a Sancto Bonifacio Sussionibus novo ritu rex coronatus atque unctus est. Neque illud sibi satis visum est. Nam, quum Stephanus II., Papa, in Francorum regno Pipinum invisisset, tertio loco ipse Pipinus (ut videtur imperator) una cum uxore Bertha; et filii reges coronati et uncti sunt (411).

Filius vero Carolus Magnus insuper vel quatuor vicibus coronatus est (412).

Duabus igitur potissimum rebus ductus, hanc iterasse coronationem videtur Bolizlavus; altera, ut, antequam moriretur, præcaveret defectiones; altera, ut, ritu novo potentiam et honorem, regis dignitati iusitas, augendo, filios suos fortiores redderet contra imperatores, et contra, quam nominant, Szlachtam (id est milites, vel cives, vel nobiles) libertatis amantissimam.

Bolizlavus suis ipsissimis oculis bis viderat, quam abusivam significationem et Imperator et Germani adjicerent suæ præsentis in conventu principum Germaniæ; nunquam fere fecit, quæ ab Imperatore ipsi tanquam militi imperarentur; et tali conventui adfuisse pudebat regem (413).

Ejusdem Wladimirii vexillum, conservatum Grusini prope Novogorodam, in quo ejus imago picta, edita ibid. II. p. 107, teste Strahl Gesch. Russl. I. p. 363 (Nam in exemplari Berolinensis bibliothecæ regis deest). Idem Strahlus magnos duces has coronas aut hos pileos (κόρυμβοι) ne in ecclesia quidem deposuisse (teste Woskres chron. I. 205) monet.

(408) Cap. XX. N° 2.

(409) *Annal. Bertiniani* ad a. 750. « Pipinus secundum morem Francorum electus est ad regem. »

(410) *Annal. Fuldens.* *Annal. Loiseliani et Laurishamenses.*

(411) Cap. XXXIV. N° 19.

(412) Primum patre vivente, anno 755, a Stephano papa;

2° Mortuo patre electus est Francorum more et coronatus. *Auctor. incert.* Chronici ap. *Du Chesne* I. p. 550: « Pipius rex moritur, et filius Carolus et Carolomanus eliguntur in regno. »

Annal. Laurisham. ad a. 708: « Carolus et Carolomanus consensu omnium Francorum Reges creati. »

Eginhardus vit. Caroli magni c. 3: « Franci, facto

Simili modo, dum pater vivebat, Misego bis vel ter comitiis Germanicis invitus plerumque adfuit, et homagium quoddam iterare coactus fuit (414). Ob id ipsum unctio Archiepiscopi Polonorum, cum summi Pontificis approbatione et assistentibus omnibus omnium populorum recenter subactorum magnatibus facienda erat. Nostra epistola dedicataria significare videtur, Misegonem, jam patre adhuc inter vivos degente, regem factum fuisse nomine tantum, non omine. Nam linea tertia legimus; « Quoniam tibi divina gratia regum nomen pariter et honorem concessit. »

Notum est, Stephanum, Hungariæ principem, a Summo Pontifice coronam accepisse. Nullam igitur causam reperio, cur talem coronam ab Apostolico Benedicto VIII. aut Joanne XX. negatam regi Polonorum esse dixerim; modo eam rogaverit. Occasionem oblatam, regnum Poloniæ immediate cathedræ Sancti Petri obligandi, non repudiasset Summus Pontifex.

Vetus quædam apud Polonos est traditio, id ipsum factum esse (415). Adde eam fuisse occasionem simplicissimam, tributum Sancti Petri in Polonia instituendi: quæ res, neque antea, neque postea, facta esse potest; non antea, propter Christianorum solitudinem et conversionem recentem ad ritum latinum, aut ad Christum; non postea quod historia Casimiri ex monasterio Cluniacensi remissi, impositique eam ob rem tributi a plurimis falsissima putatur (416). Neque etiam dubitari potest, quin illud tributum, a patre antequam moriretur, Polonis impositum, in hominibus, magnam partem ore christianis, corde gentilibus, aut Græco-Slavonicis, odium eam in religionem auxerit (417). Quum ergo hæc traditio miro congruat modo cum Chronographorum germanorum notitia, mihi quidem a veritate remota esse non videtur.

Adde, omnes incertitudines apud posteriores scriptores facile nasci potuisse, quum viderent tot tradi coronationes, unam autem tantummodo veram esse posse censerent. Coronationis ab Imperatore

« solemniter generali conventu; ambos sibi reges « constituunt, ea conditione, etc. »

3° Fratre Carolomanno regno abdicente vel mortuo, electus quoque est rex illius regni, coronatus et unctus, tumultuario tamen, ut videtur, modo.

Annal. Metens. ad a. 771: « Et primates, qui fuerunt Caroli Manni, « unxerunt dominum Carlum « super se in Regem. »

4° Rex (vel Imperator?) Longobardorum creatus est.

5° Imperator Romanorum a Summo Pontifice et Populo Romano.

(413) V. Cap. XV. 3. 5; Cap. XVI. N° 14 et 16; et Cap. XVIII. No. 1.

(414) V. Cap. XVI. No. 12. Cap. XVIII. N° 1.

(415) *Petri Damiani* vita S. Romualdi § 48. *Struve* corp. histor. german. I. 267. Annot. 42.

(416) *Roepell*, *Mabilon*, *Naruszewicz*, v. supra.

(417) « Richenzam avaram novasque rationes cogendæ pecuniæ exquirentem. » *Cromer* III. p. 37. *Miechow* II. c. 15.

factæ monumentum conservabant gladium Poloni, ac ideo eam potissimum veram esse arbitrabantur. Corona vero uno alterove modo perisse poterat.

CAP. XXXIX. — *Misego II., regia dignitate inter Polonos erat, inivitis Germaniæ scriptoribus. Litteris vel Græcis imbutus, ut omnis Theophanoni Imperatricis prosavia etc.*

Utrum ea coronatio continuo post patris mortem iterata sit, ut Polonorum scriptores habent, nec ne, non constat. Fieri id poterat. Certe aut semel ante, vel post mortem, aut bis a Pontifice archiepiscopo Gnesnensi coronatus et magnatum voce agnitus vel electus est. Nostra enim præfatio non modo linea decima « Teque, » ait, « non adeo humano quam divino iudicio electum; » sed etiam linea trigesima : « Deus omnipotens, cujus constitutione regali diademate coronatus es » (418). Hinc Rixa vidua in omnibus diplomatibus « Regina quondam Poloniæ » nuncupatur. Vide igitur, qua fide in his rebus digni sint historiæ scriptores, qui nihilominus Misegonem secundum, *Ducem* tantummodo vocant.

Eadem nostra præfatio aliam, eamque incognitam hucusque rem nos docet. Eruditionem quandam tum in omnibus scholis incepisse, satis notum est. Carolus Magnus quidem studium linguæ græcæ monasteriis imposuit; sed post mortem ejus hæc disciplina neglecta est, si Monte-Cassinenses in Italia excipis, ubi teste biographo S. Adalberti, sacerdotes Græci habitabant. Non rara exempla studii linguarum erant. Sic Bruno papa tribus vel quatuor linguis utebatur, Teutonice, Latine, Gallice et, ut videtur, Italiana (419). Mathildis vero nos docet, non modo linguam latinam in Germania et Polonia propagatam fuisse, sed etiam in lingua græca, plures jam haud indoctos extitisse homines; immo Poloniæ regem, regem populorum Slavorum, illam callere. Ne tamen id mirum censeas. Nam causa, ut mihi videtur, femina quædam fuit, et ob id ipsum major in moribus et litteris promovendis: neque tamen ultra familiam suam et circulum, in quo quædam ejus esset auctoritas.

Theophano, origine græca, nubendo Ottoni II., et maritum et liberos hanc linguam doerit arrogancia

(418) *Tolner hist. Palat. codex diplomaticus l. c.*
(419) *Ejus Elogium sepulchrale in Basilica S. Petri (Leibn. T. I. script. rer. Brunswicar. p. 576.)*

« Lingua Teutonicus, Wangiæ doctus in urbe,
« Usus Francisca, vulgari et voce Latina
« Instituit populos eloquio triplici. »

(420) *Tolner l. c. p. 257.*

Theophania monialis anno 989, abbatissa monasterii Essendis; quo collapsa, aliud ibidem monasterium ab ipsis fundamentis novo et eleganti opere erigendum curavit a. 1051. Mortis annus non constat, sed ibidem sepulta est.

(421) *Auctor coævus Chronic. Quedlinb. (Leibn. script. r. Brunsw. T. II. p. 296) ad a. 1025.* « Italicam ituri (Conradus et Gisela) filiam unicam, « Adelheidæ abbatissæ nutriendam transmittunt. « Mox quoque, percepto Dominae Beatricis adventu, « præfata Imperialis abbatissa Trobiki (Drübke) « cum suis occurrens, læta Quedlingeburgensem « metropolim secum duxit. Quo vero honore, ut « regiam decuit prolem, quoque caritatis affectu,

tunc græca, necesse est. Hinc ea in Otone III. ejusque magistro Gerberto (Sylvestro II.) eruditio. Per filias Adelheidem, abbatissam Quedlinburgensem, et Sophiam, abbatissam Gandersheimensem, inter sanctimonialia illorum monasteriorum una alterave in his linguis edocta esse debet. Tertia filia, Mathildis nomine, nupta Henrico, comiti Palatino (Rheni), mater extitit non modo sex filiarum, quæ abbatissæ celeberrimorum occidentalis Germaniæ monasteriorum fuerunt, inter quas una *Theophanoni* avæ nomen accepit (420); sed etiam Rixæ, uxoris Misegoni nostri. Quæ *Rixa* causa fuisse videtur, cur *Miseg* lingua græca eruditus erat.

Neque enim eam linguam antiqua Slavonicorum populorum cum ecclesia græca connectione conservatam in Polonia crediderim, licet in Bohemia monasteria quædam essent, in quibus linguam græcam edocebantur.

Ceterum ipsa Mathildis epistola, id quo minus intelligatur vetat. Ait enim: « græcam superaddere maluisti. »

Quæ dixi de Monasteriis Quedlinburgensi et Gandersheimensi, et de magna eruditione sanctimonialium, quæ ibi Deum colebant; hujus rei testimonium est, quod juventutem regiam et principum instabant. Sic Beatrix, filia Imperatoris Conradi II., in sanctimonialibus ad educandum et erudiendum tradita, jam septimo vel octavo ætatis anno miraculam eruditionis extitit (421).

CAP. XL. — *Russos anno 1026 clade affectos sum, demonstratur.*

Quæ a Polonis scriptoribus narrantur, Russos post mortem strenuissimi Bolizlavi obsidione circumxisse castella, in quibus Polonorum præsidia Bolizlavo posita erant, cur infestias eant, non videtur. Otto (vel Bezprym), qui, ut constat, cœlum et terram contra fratrem Misegonem excitavit, jam tum bellum movebat; quia aut privatus erat a parte, quam post sibi more antiquissimo, qua rex superior non nisi belli tempore fiebat, destinaverat, aut invita patris extrema voluntate regnum affectabat. Huc trahi possunt, quæ a quibusdam narrantur de Otone in Ruzziam fugiente (422); quæ occasio fuit Jarosla-

« quæve diligentia ab ipsa et sanctimonialibus in loco præmemorato consistentibus, omnibusque sibi subditis, suscipiatur, ac postmodum nutritur, vel qua morum verborum actuumque indolis, per singula ætatis incrementa profecerit, scire aut facundia in dicendo nulla suppetit. Quæ namque laude proferam, quod inter prima... » (Reliqua in eod. exciderunt), cf. Pertz V. p. 90.

(422) *Roepellius* censet illam Ruzziam esse, necesse ipse, quam partem Hungariæ. Nam testimonium *Wipponis* aliorumque (v. cap. XXIII. No. 3.) rejicere non audeat.

Solent autem germani scriptores antiqui pro Russia, dicere Rucia vel Ruzzia.

Helmoldus chron. Slav. I. « Littus australe Slavorum incolunt nationes, quorum ab Oriente primi sunt *Ruzi*. deinde Poloni. »

Adam. Brem. de situ Daniæ No. 221. *Ruzziæ* regnum Polonis connexum memorat.

Thietmar. quoque (p. 192) Ruciam pro Russia habet.

Russisve, ut Polonos ejicere conarentur e terris, A nescias, utrum Christiani Muhamedanos, an hi illos quas Wladimirus (pater) olim possederat. novum morem docuerint.

In hac expeditione Misego antiquam gloriam paternam facile assequi et conservare poterat. Nam ceteri hostes nondum satis parati erant, ut Polonos debellarent. Imperator Henricus fere eodem, quo Bolizlavus tempore, mortuus erat, et Conradus, in ejus locum successus, nondum civiles, quæ novam sequebantur electionem, motus sedaverat. Neque Russi ipsi magna vi Polonos repellere valeant, bello maximo inter fratres principes flagrante. Cujus tam remoti belli inter Polonos Russosque testimonium quoddam afferre videntur epistola Mathildicæ verba in verso quarto et quinto, ubi eum dicit *felici inceptu* regnare. Hoc urgeo, id non valere posse de excursionibus in marcas. Nam non modo B Bohemiæ Duces, dissimiles Bolizlavo Polono, vindices canonum ecclesiasticorum haud se constituerent. Sic in Carinthia rustici religionem veram confitebantur, licet manibus pedibus magnates longum per tempus oppugnabant, christianismum tanquam religionem pauperum et rusticorum irridentes et contemnentes; contrario, ut sit, modo, quo in Imperio Romano nobilissimi quique priores ad Christum conversi, spernentes antiquum Deorum atque idolorum cultum, cui rustici in *pagis* tenacissimi adhærebant, *paganismum* eum nominaverant.

Qua re omnem hunc locum a Polonis ita tradidit arbitrator, ut revera factum est. Præterea ipse Roepellius alio loco concedit, fuisse antiqua inter Polonos monumenta nunc deperdita, quibus Długoszias vel ceteri usi sint (423).

CAP. XLI. — *A Misegone II. paganos jam, aliosque, Ecclesiæ Latinæ Regique renitentes, desecisse.*

Felici successu fere omnibus in rebus gavisus erat Bolizlavus I. Potentiam regiam in bellis perpetuis auxerat, augendo provincias et cumulando dignitates. Proceres autem et cives, ut sit, tantum perdiderant, quantum rex lucratus erat. Simile quid rusticis acciderat. Pagani vero et Slavi, sive Græco-Christiani infelicissimos se sentiebant, non modo qui exulaverant aut in silvis habitabant, verum etiam ii, qui inviti vel obiter ad christianam catholicamve latinam fidem conversi erant; eo magis etiam, quod solvendum esset tributum ecclesiæ; denique quod ferrea disciplina pœnitentiæ premerentur.

Propagationem Christianæ religionis alio modo post, alio ante Constantinum Magnum factam esse constat. Primis temporibus hæc propagatio lenta erat et pacifica. Tantum vero absuit, ut Christiani paganos vi compellerent, ut potius ipsi Martyres Christi fierent. Post Constantinum vices mutata; templa paganorum vi clausa; pagani persecutione affecti, gentiles — abusu ambitionis regnum plorando — ferro non minus quam verbo Christi adoratores sunt facti. Inde a temporibus Caroli Magni introductio religionis Christianæ in terras paganas fere semper subito et tumultuarie fiebat, ita tamen, ut C Accedit, quod scholarum magistri, viri ecclesiastici, plerumque in ecclesiis aut monasteriis habitabant. Si hæc in Russia facta sunt, nihil obstat, quo minus similia in Polonia accidisse statuamus, ubi teste Mathildi nostra: « *ferro Christiani ad cœnam Dominicam compellebantur;* » ubi Jordanus, primus Polonorum episcopus « *multum sudasse,* » dicitur a Thietmaro, « *dum eos ad supernæ cultum vineæ sedulus verbo et opere invitaret* (423). » Adde notitiam ejusdem Thietmari de barbaro modo puniendi eos, qui contra leges ecclesiæ peccarent. Ait enim: « *In hujus sponsi (Bolizlavi I.) regno sunt multæ consuetudines variæ et quamvis diræ, tam sunt interdum laudabiles. Populus enim suus more bovis est pascendus, et tardi ritu asini castigandus, et sine pœna gravi non potest cum salute principis tractari* » (id est Princeps damnatus est, et salutem animæ amittit, nisi tali pœna gravi peccatores ecclesiasticos castigat). « *Si quis,* » pergit ille, « *in hoc alienis abuti uxoribus, vel sic fornicari præsumit, hanc vindictæ prosequentiis pœnam protinus sentit. In pontem mercati is ductus per follem testiculi clavo affigitur, et novacula prope*

(423) Roepell I. p. 171 Annot. No. 13. alibi.

(424) V. Cap. XXIV. No. 58. sqq.

(425) Karamsin hist. d. Russie tome I.

Esneaux et Chénéchaud hist. d. Russie I. p. 121.

« Cette nouveauté parut si effrayante, qu'il fallait

« y traîner de force les enfants des dames de distinction, qui croyaient leurs enfants perdus, l'écriture passant alors pour la plus dangereuse invention de la sorcellerie. »

(426) Thietmar. p. 97.

« *posita hic moriendi* » (antiquo more?) « *sive de his absolvendi* » (per presbyterum christiano more?) « *dura electio sibi datur. Et, quicumque post septuagesimam carnem manducasse invenitur, abscissis dentibus graviter punitur. Lex namque divina in his regionibus noviter exorta potestate tali melius quam jejuniis ab episcopis constituto corroboratur. Sunt etiam illi mores alii ab h's multo inferiores, qui nec Deo placent, nec indigenis, nil nisi ad terrorem prosunt; quos in superioribus ex quadam parte comprehendit* » (427).

Tacet igitur Thietmarus leges pœnitentiales quasdam terribiliores his, quas, licet diras, laudabiles censet. Laudat nostra quoque Mathildis Bolizlavum ob similia, et laudando patrem, filium Misegonem, impellit, ut in his rebus æmulus patris existat, ut « *restituat Deo animas diabolica fraude deceptas* » (428).

Non a re erit monuisse lectorem, ne severam disciplinam ecclesiasticam illius ævi cum laxa disciplina nostri temporis confundat. Lubet e nostro libro hic nonnulla addere ex capite pœnitentiali, quo illa in lectoris memoriam revocetur.

Singula peccata presbytero conficitur peccator, et inter ea quæ presbyter faciat, hæc habet, fol. 17. « *Et quotiens dederis consilium peccanti, simul quoque da ei pœnitentiam, statim quantum debeat jejunare et redimere peccata sua, ne forte obliviscaris, quantum eum oporteat abstinere. Tibi enim necesse est (foret), ut iterum ab eo exquires peccata, quia ille forsitan erubescat, iterum peccata sua confiteri.* » — Fol. 18. inter pœnitentiarum genera hæc recensentur: « *Decernunt (presbyteri) iusta, proponunt supplicia, vincula, torture, flagella, exilia, amputationes membrorum, amissiones rerum, mortes diversi generis..... Fit etiam ecclesiasticus vigor, correptio, excommunicatio, de ecclesia exclusio, leges pœnitentiæ, anathematizatio; constituuntur iudices, insistent officia, mittuntur ultores, ut hoc corrigant; et a ferri non possunt de ecclesia.* »

Fol. 19. Peccator humiliter deprecationem presbyteri implorans, « *totum se in terram prosternat.* »

Fuge credere, has esse illas diras a Thietmaro non indicatas leges; imo in omni ecclesia valebant. Quæ Thietmarus silenda præoptavit crudeliores etiam et omnino immanes fuisse apparet; quippe quæ neque Deo neque indigenis placerent.

Misego II, igitur ecclesiæ fautor haud dubie patrem imitans, et ab uxore Rixa semper excitatus, vindex gravis legum ecclesiæ latinæ extitit; ipse

(427) l. p. 247 sq.

(428) Cap. III. vers. 16.

(429) V. Cap. XXIV.

(430) Cf. Cap. XXIV.

(431) Fol. 48, nostri M^{ss} « *Tunc pontifex eum, (qui episcopus ordinandus est) inquit de quatuor capitulis canonicis, hoc est de Arsanoquita (ἀρσανοκίτη pœderastia), pro ancillo Deo sacrata, pro quadrupediibus, aut si conjugem habuit ex alio*

litterarum amatissimus, ut liberi in vitis parentibus in monasteriis erudirentur maximæ curæ habuisse videtur. Odium indigenarum ingravescebat; dedecere et a Christo sive ab ecclesia latina, et a rege parati, præsto erant primam arripere occasionem Christianis sive catholicis latinis par pari referendi. Quam occasionem et hostes regni et domesticum dissidium ab Ottone, Misegonis fratre, concitatum, ut supra memoravimus (429), obtulit.

CAP. XLII. — *Uxor quædam Juditha Misegoni II genuisse videtur filium (primogenitum) Bolizlavum juniorem, paganorum sive Slavonico-Græcæ ecclesiæ fautorem.*

Quæ traditiones singulæ de Misegoni II pellice, de Juditha quadam, de Bolizlavo filio primogenio narrant, ea a plurimis quidem scriptoribus aut ignorantur, aut rejiciuntur, aut confunduntur cum aliis (430); nos autem componendo verissima esse reperimus.

Patrem, Bolizlavum magnum, vidimus in amore sibi plus justo indulsisse, antiquo Slavorum populorum, aliorum, more; filius igitur Misego cur non « *antiquum fornicatorem* » imitaretur, ut in aliis, sic in hac re? Quidam vel plurimis eum usum esse pellicibus tradiderunt. Nil igitur ob stare videtur, quominus unam, nomine fortasse Juditham — nam id nomen tanquam uxoris in quibusdam invenitur — eum habuisse statuamus, ex eaque natum esse filium primogenitum, cui ab avo celeberrimo Bolizlavo nomen inditum sit. Hinc Rixæ filius non avi Bolizlavi, sed novum Casimiri nomen accepisse videtur. Nullam enim aliam causam vides, morem tunc temporis non sequendi. Nos juris civilis legibus et ecclesiastici canonibus imbuti, distinguimus filium matris familias a servæ vel pellicis filio. Hic nos, ut hodie in Oriente, sic olim Slavis ignotus erat, et novus religionis christianæ canon eo tardior solus viguit, quo et sacerdotes ipsi incontinentius sibi in re venerea indulgebant. Disciplina enim clericali laxior, necdum a Gregorio Magno reformata erat. Quin secundum Romanum ordinem, ut et noster habet liber liturgicus, episcopus fieri poterat is, qui neque conjugem habuit viduam, neque rem habuit cum ancilla Deo sacrata, neque cum quadrupediibus, neque tandem cum masculo (431).

Concubinatum autem in ipsa veteri ecclesia, ut de Slavorum moribus taceam, non fuisse prohibitum, sed *extra matrimonium* omnino licitum testatur concilium Toletani primi can. 17, his verbis conceptis:

« *Is qui non habet uxorem, et pro uxore concubinam habet, a Communione non repellatur, tantum ut*

« *viro, quod grece dicitur δευτερογαμία.* »

Concil. Toletan. IV. cap. 18 (a. 655). (Gregor. IX. Papæ decretales distinct. 41. c. p. 5. Qui in aliquo) « *qui secundæ uxoris conjunctionem sortiti sunt, aut numerosa conjugia frequentaverunt, qui tri-duam, vel a marito relictam duxerunt, aut corruptores maritum fuerunt, qui concubinas, sive fornicarias (ad fornicationes) habuerunt, etc.* » (vol. I. p. 480.)

« unius uxoris aut concubinæ, ut ei placuerit, sit A
 « conjunctione contentus » (432).

Poterat igitur antequam matrimonium iniret cum Rixa, e concubina Bolizlavum juniorem procreasse Misego II. Novercales artes a secunda femina structas esse primogenito, vetus est apud Kallubekium conservata sed male intellecta traditio (433). In ea re nil alienum a hominum natura video. Immo id illis temporibus, ut aliis factum est. Vidimus Ludolphum, Ottonis Magni ex Editha primogenitum, ab Adelheide noverca, quæ ipsius filium Ottonem (II.) regno destinabat, malis omnibus affectum.

Qui igitur Bolizlavus junior, ut ferunt, novercæ, id est Rixæ, ereptus, monasterio crudiendus et educandus est traditus. Nihil secius tamen animus eum ad paganisimum seu ecclesiam Græco-Slavonicam B
 tuisse videtur. Cujus rei exemplum exstat in Godescalco, Venedorum rege, qui, licet puer in monasterio educatus, tamen dux suæ gentis paganæ contra Christianos evasit; donec melior causa in eo victoriam reportaret. Potest quoque Bolizlavus huic paganorum cet. factioni favisse, qua fretus regiam dignitatem adipisceretur.

Hic itaque Bolizlavus junior, patre vivente, cum fratre adhuc parvulo adfuisse videtur bello Pomerano. Sæpe tunc liberi principum, licet parvuli, tamen toto corpore cataphractati bellis interfuerunt, aut bellicis in rebus exercebantur. Non modo Carolus, filius Caroli Magni, in bello contra Saxones, militum more armatus admodum puer exemplum fortitudinis delit; sed ipse Carolus Magnus decimo C
 tertio ætatis anno, cum obviam fieret papæ Stephano II., equo vehebatur a capite ad imos pedes ferro circumdatus, gentis suæ bellicosæ vivum et graphicum exemplar. Poterat igitur Pomeranorum rebellis dux Bolizlavum et fratrem Casimirum ad certamen singulare provocare; neque tamen magnæ fuisset prudentiæ, illud concedere. Quare factum est, ut Bela Hungarus, eorum partes suscipiens, victor evaserit. Quod Roepellius monet de anachronismo mortis S^{ti} Stephani, id minimi pretii esse dixerim. Poterant enim ante mortem S^{ti} Stephani exulasse. Neque id negant scriptores (434).

CAP. XLIII. — *Misego II infelix, non quod imbellis erat, sed quod multos una undique hostes habebat. Regno expulsus Praga misere eunuchus fit. Subita valetudo et mors (434 *).*

Misego Rex a plerisque Polonorum scriptoribus imbellis fuisse traditur. Optimi vero id negant. Cujus rei testimonia sunt omnia, quæ una sustinuit

bella. Ob eam ipsam rem infeliciores erat patre, qui singulos hostes devicerat. Adde odium paganorum jam jam in rebellionem erupturum; adde fratris (Ottonis) ambitionem indefessam. Quid mirum, si virtus Polonis defuit?

Otto, ejus frater, Hungaros, ut videtur, secundo loco excitavit, qui sibi ipsis non Ottoni Provinciam abriperunt Slowakiam. Bohemi eadem faciendo cum marchionibus suam quisque Poloniæ partem recuperare nisi sunt. Proxima tuendo in marcis, longinqua in Moravia Misegoni negligenda erant, Conradus tandem Rex et Otto simul invadentes reliquas Polonorum terras, ille per Marcas, hic per Bohemiam iter facientes, Misegoni II et Poloniæ exitum parabant. Conradus post cessionem Lusatiæ a Misegone facta, arma deponit; at nihilo tamen secius fraternæ flagrant iræ. Otto factione pagana, seu Græco-Slavonica, ut videtur, sultus, regno potitus est. Frater Misego ejectus Pragam pergit, hospitalitatem Břetislai petitum. Sed a duce contumeliis omnibus affectum ferunt. Ulturus quæ a Bolizlavo Magno, patre Misegonis, in Bolizlavum Rufum, Bohemiæ Ducem, patrata fuerant, Břetislavus eum « per traditionem cepit, et genitalia ejus, ne « gignere posset, corrigiis astrinxit (435). »

Quæ causa mihi fuisse videtur ejus mortis immaturæ. Fratre enim Ottone a Christianorum latinorum forsitan factione quæ tum in illa Poloniæ parte jam potentior fuisse videtur, necato; Misego regnum quidem recuperavit; at, non ita multo post, morbo C
 gravi afflictus, et, per aliquot menses plerumque amens, defunctus est.

Illum modum genitalia astringendi, amputandive antiquissimum, veteribus Indis (436), Ægyptiis (437), Romanisque (438) ac Germanis (439) notum, inter Slavos Christianos tum adhuc invaluisse jam Thietmarus tradidit (440).

CAP. XLIV. — *Rixa potest bis ex Polonia exulasse et prior quidem cum filio Casimiro, posterior autem filium præcessisse.*

Nemo hucusque Rixæ fata investigans, questionem movit, quæ fuisset sors hujus Reginæ ejusque filii Casimiri, quum Misego II. e Regno Poloniæ ejiceretur. Mihi quidem Rixa in Polonia mansisse minime videtur. Nam si hanc Christianorum faultricem in monasteriis refugium invenisse statuere vis, monen, ne te fugiat, monasteria ipsa, ecclesias, presbyteros in maximo discrimine fuisse. Incertam de marito reditu, cum filio in Germaniam iter fecisse, verisimillimum est. « Barbaros Slavorum pertæsa ritus,

(432) *Laurent. Surius collectio concilior. universal. T. I. p. 522.*

(433) *Cf. cap. XXIV. Annot. 1.*

(434) *Dlugosz. l. I.*

(434 *) *Cf. cap. XXI.—XXV.*

(435) *Gallus p. 84. cf. supra. Cap. XXI. init.*

(436) *Manu 8. 372.*

Cf. v. Bohlen das alte Indien. Königsb. 1830. t. II. p. 7.

(437) *Diodor. Sic. l. 78.*

(438) *Horat. l. Sat. 2. v. 45.*

Leonis Novella 32.

(439) *Lex Salic. Em. Tit. XXXI. c. 18 et 19; Lex Rip. Tit. VI.; Lex Anglor. et Werin. Tit. V. c. 3-7; Lex Frison. Tit. XX. et Add. H.; Lex Sax. l. 15. — Lex Alem. L. LXV. c. 28. et tanquam pœna furti in templo apud Frisiones gentiles inter Laubacham et Weserum incolentes, lex. Fris. Add. XII.*

(440) *Thietmar l. c. p. 247. (v. cap. præcedens.)*

venit ad Imperatorem Conradum, » ut ait Monachus Brunwillerensis (441). Poterat igitur Rixa cum filio Coloniam adire, ubi tunc frater ejus nondum archiepiscopus (in qua re Monachus ille honorem postea assecutum jam exprimit), sed tunc forsaa ecclesie cathedrae canonicus; ubi soror Beata Ida, abbatissa monasterii Sanctæ Mariæ in Capitolio erat; ea ejus patria, eæ Parentum sedes: nam castrum Tomberg quo hanc lucem primum vidit, non longe aberat (442). Non procul ab urbe Colonia quinque alias sorores abbatissas habebat. Ibi igitur in monasterio Sanctæ Ursule ob aliam reginam fundato optimum refugium inveniebat, et invenisse diploma testatur (443).

Postquam autem maritus Poloniam reversus, solium regium recuperaverat, nihil impedivit, quo minus Rixa filium eodem reduceret.

Mortuo autem marito, Rixa, ecclesie latinæ id est Germanicæ amantissima, per breve spatium tutrix filii Casimiri, odium inveteratum indigenarum, quos et ipsa oderat, prior in se solam vertit. Exulavit igitur secundo loco sola ad fratrem nunc archiepiscopum Coloniensem. Et hac quidem vice filius eam mox secutus esse videtur.

Sic omnes traditiones optime quadrant; neque ulla in hac re superesse videtur difficultas.

CAP. XLV. — Bolizlavus junior paganus seu Græco-Slavonicis innatus, ejecto fratre Casimiro, Rex Polonorum fit; sed mox a Christianis Latinis occiditur. Polonia divisa; Christiani Latini Casimirum revocant, Græci aut pagani breve per spatium Maslao utuntur rege.

Mortuo Misegone, factio paganorum secunda vice caput tollit, et, Regina Rixa e regno pulsa, Bolizlavum juniorem primogenitum, sed ex alia uxore vel pellice, ducem nacta, aperte quæ velit demonstrat; expellitur Casimirus rex, monasteria, ecclesie combusta, sacerdotes trucidati, et Christiani ferro petiti. Bolizlavus regia in Polonos dignitate fruitur, antiquam fortasse libertatem populo vel proceribus reddidit, et, cum ceteris rebus latinis, latinum « regis » nomen abjecisse videtur. Certe a plerisque scriptoribus non inter Polonorum reges numeratur, sive quod regiuni nomen non assumerit, sive quod a christiana latina fide defecisset. Non profuit tamen ea, quæcunque fuerit dignitas Bolizlavo; nam Christiani latini in illo civili tumultu certe mox victores maximæ Poloniæ partis evaserunt. Bolizlavus occisus et Poloniæ divisa est, in meridiionalem (christianamve) partem et in septentrionalem (paganamve) ita ut illæ similitates inter ecclesias Latinam et Græcam veris paganis tantum profuerint. Ille Maslao quendam, subpincernam Misegonis II., principem vel regem proclamavit; illa vero, id est latina pars aliquamdiu vastata et bello civili et a Bohemis, tandem revocat Casimirum. Qui, in Poloniam redux

(441) Ap. *Tölnerum* in hist. Palat. p. 261 A.

(442) *Tomberg* prope Rheinbach in antiquo Ducatu Juliacensi.

V. *Spruner* Histor. Atlas N°. 13. et patris mei dignæ memoriæ Joh. Peter *Dehler* Beiträge zur

A et foedere junctus Conrado Imperatori Russorumque regi Jaroslao, post bellum cruentissimum et iteratum victor evadit Maslao; Poloniam, si non totam, ut eam avus Bolizlavus I. constituerat, saltem, ut antea fuerat, sibi subdidit.

CAP. XLVI. — Cruditatis Polonorum tunc temporis endem, quæ cæterorum populorum. Russi, Bohemi, Hungari, Dani, Normanni, Germani. — Origo vocis Sklave.

Plurimi Germanicæ scriptores criminosè dicunt, immo criminationibus onerant Polonos tunc temporis eorumque reges, barbaros eos esse deprædatores facientes. « Miseco, » ait Chronographus Saxo, « Rex Polonorum » falsus christianus, homicida, tyrannus. Talis est ergo Rex Mesecho, hæc viarum suarum abhominanda simplicitas, hæc innocentie dampnanda puritas, hæc justitia, hæc fides falsissima ejus christianitatis. « Si ergo Rex, quare prædo? si simplex, quare apostrophus? si fidelis, quare apostata ac tyrannus? Quid tibi, cruenta belua, regale ornamentum in corona et lancea deaurata? quæ consensio Christi cum Belial? Quæ te tumide vexat vesania, ut in regnum Romanæ virtutis temere duceres aras? Quod, quam tibi sit periculosum, tum sero percipies, cum tui imbelles plurima multitudine armati, nostris bella scientibus immo et facientibus, ut digni sunt, conterentur (444).

Quæ convicia si componimus cum summa laude Mathildis, risum tenere non possumus, et humanam naturam deploramus, quæ raro veritate contenta, ubique superlativa quærit. Cæterum diceres

Chronographum Saxonem respondere præfationi Mathildinæ. Si quo unquam in viro, certe in hoc Misegone aurea mediocritas optima est.

Quantum attinet ad illas Polonorum deprædationes et incursiones; prohi dolor! verissima dicit Chronographus: at, quid de asino faciamus, qui asinum fricat? Omnes populi tunc eodem bibebant poculo. Paratur bellum a gente, gloriæ et divitiarum cupida; invaduntur fines populorum proximorum; aurum, argentum, pecudes, res præiosæ capiuntur, domus comburuntur, viri armati vel armis apti cæduntur, femine violantur et in servitatem rapiuntur cum masculis, qui nondum arma ferre valent; tandem ea terræ pars, quæ intacta mansit, tributum pollicetur. Abeunt prædatores, dividuntur spolia, ne dicam rapinæ; et his onusti milites domum reduces, caput ad sidera tollunt, atque familia et divitiis aucti, generosæ stirpis origo fiunt; donec ipsi a fortioribus aut felicioribus finitimis similia tolerant. *Τοιαῦθ' ὁ τλήμων πόλεμος ἐνεργήσεται.*

Sic *Russi* omnes finitimos populos et Græcorum imperium sæpe deprædati sunt, incolasque in servitutem sub hasta vendiderunt.

Sic *Bohemos* vidimus cum Bzetislao Poloniam

Gesch. d. Kreises Bergheim. Köln 1855. p. 21.

(443) Vide supra. cap. XXIV. N°. 1. (ap. *Miræum*).

(444) *Chronogr. Saxo* ad a. 1050.

Cf. *Annal. Saxo.* ad a. 1050.

vastantes igni et ferro, immo spoliantes Christiani A Christianorum ecclesias.

Sic Hungari depopulati sunt sæpe Germaniam, et populis Slavonicis pessime usi sunt (445).

Sic Dani in Britannia singulis fere annis omnia poliaverunt.

Sic Normannos in omnibus Europæ terris populabundos quis nescit?

Neque is mos nostris temporibus alienus est.

Longum est enumerare, quas Germani tunc temporis et mediæ ævi Slavorum populis injurias, contumelias perfidiasque intulerint.

Sic Saxonum nomen, Widukindo teste, a cultellis, quibus trucidaverunt Thuringos nobiles ad concilium vocatos, originem trahit (446). Sic Henricus auceps latrones colligans in suburbano Merseburgensi locavit terris et domibus sibi concessis, ea conditione, ut atrocitiam tantum in Slavos exercerent (447). Lex Saxonum mediæ ævi (Sachsenspiegel) officinam militibus imponit marcarum, ut per sex hebdomadas in annum Slavos quoquo modo adeant, et figura huic legi adpicta, ne sensus lectorem fugiat, pacificos, sedentesque tres Slavos, Bohemum, Polonum et Venedum, exprimit, quos miles Saxo, a capite ad pedes cataphractatus, vulnerat ac trucidat (448). Sic Gero triginta nobiliores Slavorum ad se vocat sub specie hospitii, et vinulentos trucidat (449).

Historia ordinum equestrium Teutonicorum et Livonicorum innumerabilia offert depredationum exempla. Quo factum est, ut ad hunc usque diem Germani male audiant apud omnes Slavonicas nationes. Vox eorum *Niemcz*, id est Germanus, eandem originariam habet significationem, quæ græca vox ἑρπῆρας. Slavonicus enim est, qui loquitur; *Niemcz* vero hebetus, qui loqui nescit. Cum igitur inter convicia, quibus nationes se invicem onerant, Italis « il tedesco barbaro » idem fere sit ac somniculosus, sine ulla ingeniî dote; Gallis, plumbens (plump) vorax et crapulæ deditus, aut (si fortuna favet) ægri somniis; et Anglis nugigerulus: Slavonicæ gentes alium inveteratum vix in pectore claudunt (450); quippe quibus Germanus et Diabolus omnino idem est (451).

Tantum vero abest, ut Slavorum populi a Germa-

nis humaniori modo tractati fuerint, ut potius a magno numero Slavorum in servitutem raptorum atque a diro modo eos laboribus et miseris cruciandi, servus, id est mancipium, in omnibus fere hodiernis linguis denominationem Sklave, esclave etc. acceperit. Cujus infortunii gentium Slavorum testimonium involuntarium exstat apud Thietmarum qui certe Polonis nullo modo favebat, quos tardius asini castigandos ait. Is ecclesiam suam ab Otone divisam deplorans; « Nunc, » ait, « omnia nostram prius ecclesiam respicientia divisa sunt miserabiliter, Slavonicæ ritu familia, quas accusata venundando dispergitur » (452). Cæterum maxime ignorantie foret, si quis negaret, veteres Germanos Cæsaris, Taciti, aliorum, et præsertim, ut in legibus, quas dicunt barbarorum, id. e. Saxonum, Thuringorum, Frisonum, Alemannorum, Bajuvariorum, Francor. Ripuar. et Saliorum, Burgundionum, Longobardorum, Ostrogothorum, Visigothorum et Anglo-saxonum occurrunt, barbaros esse.

CAP. XLVII. — *Cur Mathildis hunc librum ad Misegonem miserit.*

Regum Germaniæ multum intererat, latinam propagare ubique et confirmare ecclesiam. Per eam totam suæ imperatoriæ ditioni subdere terræ orbem, aut saltem quam plurimas Græco imperatori eripere provincias nitebantur (453). Hinc illi toties repetiti conatus, latinos episcopos in Kiovia et Russia instituendi. Bolizlavus ipse, novo ritu fretus, imperatoris æmulus et in hac re fuerat, licet frustra.

Quum igitur Mathildis nostra soror esset Gisela imperatricis; forte monita a Conrado rege, librum Carolinum liturgicum Ordinis Romani, splendidissimo exemplari confici, eundem figuris quoque pictis atque epistola adulatoria ornari jussit.

Additum quoque eandem ob causam symbolum apostolicum latinum cum expositione ejusdem inle a folio 75 recto ad folium 76 versum. Ibi statim initio illum, quem diximus, finem demonstrat his verbis: « Symbolum græce latine conlatio sive signum vel indicium. Indicium, quia ibi indicatur « fides sanctæ » trinitatis, qualiter debeat credi pater ingenuus. filius genitus. « spiritus sanctus ab utroque procedens. »

(445) Nestor II. p. 116-117 (ed. Scholæzer.) Roepell. p. 31.

(446) Widukind I. 7. Pertz V. p. 418: « Fuerunt autem et qui hoc a facinore nomen illis (Saxonibus) inditum tradant. Cultelli enim nostra lingua *Sahs* dicuntur, ideoque Saxones nuncupatos, qui cultellis tantam multitudinem fudissent. »

(447) Widukind II. c. 3. (Pertz V. p. 438).

(448) Teutsche Denkmäler, herausgegeben von Butt, v. Babo, Eitenbenz, Mone und Weber. I. Lief. Bilder zum Saechs. Land- und Lehnrecht. Taf. I. fig. 13.

(449) Widukind II. 617.

(450) Ipsissimis *Merkelii* verbis in libro: « Die Letten » ed. Lips. 1800. p. 36.

Keine Nation wird von der andern so nachtheilig beurtheilt, als die Teutsche. Es ist bekannt-

lich nicht lange (und geschieht vielleicht noch), dass der Italiäner sich unter dem Deutschen einen schlâfrigen, talentlosen; der Franzose einen plumpen, ungesitteten; — der Engländer einen pedantischen Menschen vorstellte. Der Russe belegt jeden faselnden, affectirten Thor mit dem *Niemcz*, und der Lette und Esthe bezeichnet damit alles Hochmüthige, Geizige, Boshafte, mit einem Worte alles Gehässige. »

(451) Maciejowsky I. c.

(452) Thietmar p. 345.

(453) *Chronicon Mindense* (Meibom rer. germ. scriptor. I. p. 555: Et sic in persona Caroli (Magni) dominium mundi ad Teutonicos pervenit; nam ipsi habent regimen ratione Ecclesie. Unde imperium non est apud Græcos, licet ibi largo nomine appellatur Imperator, quia extra ecclesiam Imperium non est.

Vidisti, benevole lector, multas posse servari A traditiones, falsa quædam iis semper adhærere, et eorum, qui historias scribunt, esse, ut sedulo comparent diversas traditiones; spernant autem ea tantum, quæ non modo in parte peccant, sed in omni suo tenore. Quin et in hac re modus tenendus esse videtur. Fieri enim potest, ut monumenta hucusque incognita forte fortuna in lucem prodeant, et demonstrent vera esse ea, quæ antea falsa videbantur.

Cæterum, germane lector, tibi gratulor, si quo animo totum hunc commentarium perlegeris, neque eos imitaris, qui, satis rustici, omnem patriæ æmrem nulla alia in re situm esse arbitrantur, quam in onerando conviciis alias nationes.

Arduum tamen meum laborem ne spernas, si forte a parte quadam minus absolutus sit; prestigioris artes fuge quærere.

Restat, ut cum Mathilde dicam: Ad velle vale!

EPIMETRUM

Quum jam in eo essem, ut prælis absolutus hic libellus publici fieret juris, bibliopola meus attulit mihi volumen I. libri inscripti: « *Wspomniena Wielkopolski*, » editi ab illustrissimo et in antiquitatibus Polonorum doctissimo comite Edwardo ab *Raczynsky*, Posnanizæ 1842. Quo in volumine inest apographus nostræ epistolæ in Probationibus No. 1. p. 1. sq., et figura picta p. 8, cum parva annotatione p. 7, qua monet, Misegonem hunc esse Polonorum regem, Miesconem secundum; codicem enim videri sæculi undecimi, in quo nullus rex hujus nominis, nisi apud Polonos Miesco, filius Bolizlavi Chobry, extiterit (454).

Codicem commendaram ejus fratri, nunc regis Porussorum in Portugalia legato, quem honoris causa nomino. Dolco, quod neque comes Raczynsky de mea, neque ego de illius editione, quicquam receiveram. Omnia enim, quæ nunc a me eduntur, libentissime concessissem comiti celeberrimo, quo duxce et moderatore certamen litterarium facilius inenudum erat.

Magis quoque dolendum, quod, quum reliqua pars illius libri ab omnibus eruditis merito laudanda sit, illa minima pars libri doctissimi non ab omni numero absoluta sit.

Sic libri auctoritate fieri potest, ut errores, quibus epistola nostra in illo libro scatet, lectorem prætercant, atque in alios libros transeant. Quod ne fiat, menda illa hic apponere lubet.

In figura graphice cum coloribus expressa p. 8 illud monendum est, quod, qui lithographiam, quam nominant, fecit, litterarum formas ex arbitrio suo mutavit, ita, ut ex his formis de tempore, quo codex exaratus sit, statui quicquam nequeat. Adde, quod in fine primi versus desunt, non modo littera o, sed etiam syllaba « ni », quæ superscripta est.

Figure forma in vestimentis satis fideliter expressa, sed in ore Mathildis, Regis, atque in corona, aliis denique multis in rebus, toto cælo aberrat a figura codicis, quam nunc summo studio ipse aeri incide: a » et coloribus quam fidelissimis imitandam curabam.

In epistola ipsa hæc deprehenditur lectionis va-

(454) En verba ipsa :

p. 7. Nota

Widzieliſiny w ſkarcu Koſciola Katolickiego w Berlinie rekopiſm z czasow, jak ſie zdaje, Mieczyslawo II. Jeſt to Kſiazka do pacierza darowana miegdyſ Mieczyslawowi przez Matylde Kſiezne Swenonow. Znajduje ſie na pierwszej ſtronicy tego rekopiſmu w merunek Mieczyslawo na tronie ſiedzacego z takim napisem.

Hunc librum etc.

to jeſt :

Te Kſiazke Królui Mieczyslawowi dała Matylde, która zrodził doſtojnij Swewów Kſiaze Herimannus. Lubo ani w tych wierszach, ani w ſamem przypiſaniu wyrazonego niema tytułu Króla polskiego zwazajac przeciez, ze piſmo tego manuſkryptu, oczywiſcie jeſt z XI. wieku, ze w owym czasie nnego Mieczyslawo Króla w Europie niechylo, jak

B rictas :

v. 1. « *Domino* » habet comes ab Raczynsky; codex vero : *Domno*.

M. supplet *M* (*iesconi*) pro *Misegoni*.

v. 2. « *supremum* » habet pro « *suppreum* codicis, post in *Christo* addit : « *ſit* » ; male ; b-tini enim potius salutem dare dicunt, neque ullum verbum in hac propositione adhibere solent.

« *super hostem* » ; in codice *super hoste*.

v. 3. « *regium nomen pariter concessit* » Codex : « *regium uomen pariter et honorem concessit.* »

v. 6. *predecessorum* ; codex : *praecessorum*, idque non e cum cauda *tau a*, sed litteris distinctis.

com. ab R. : « *ecclesias ? (sic)* » habet ; Codex minime sic ; sed a *ecclesias*, expressis separatim litteris a atque e.

v. 7. « *linguas cum* » codex : « *linguas ? Cum.* »

v. 8. « *Graccam (sic)*, » immo non sic in codice, sed *Grecam*, quæ littera e caret cauda *tau a*.

v. 17. « *Sebastiano* » ; codex : « *Sebastiano.* »

v. 22. « *totus pene versaris in . . . qui* » ; codex : « *totus pene versaris in caelestibus. qui.* »

v. 25. « *coenam* » ; codex : « *caenam* » (sic) e et distinctis. « *barbaras et ferocissimas* » ; codex : « *barbaras ac ferocissimas.* »

v. 27. « *sciens spiritali* » ; codex : « *sciens te spiritali.* »

v. 28. « *praeditum* » ; codex : « *preditum* » ; sine *cauda*.

v. 30. « *dominus* » ; pro *Deus* ; in codice : « *Da.* »

v. 31. « *coronatus est* » ; codex : « *coronatus es.* »

v. 52. « *cunctis hostibus fortiozem* » ; codex : « *cunctis efficiat hostibus fortiozem.* »

Cæterum interpungendi ratio illius temporis a editore non, ut debet, servata est. Punctum quidem, infra positum, eodem, quo codex, modo virgularum denotat, et sic plurimis in locis deprehenditur : octies tamen virgula recentioris ævi posita. At qui punctum verum nunquam, ut in codice, superius positum est. Quo fit, ut lector nesciat, utrum novamne, an antiquam interpunctionem habeat.

syn Chrobrego, ze autor mówi o zwyciestwach prz ojca Mieczyslawo nad oddalonemi narodami odaiſionych ; wnosic nalezy, ze ten rekopiſm dla naszego Mieczyslawo byl piſanym. Przypiſanie owego rekopiſmu, umieszczamy w Konecu tego dzieła w zbiorze dokumentow pod liczba 1. Tu zas wspomniona dopiero Kladziemy rycine.

In Probationibus No. 1 epistola ipsa legitur, hinc præmissis :

Przypiſanie Kſiazki do nabozenstwa Mieczyslawowi II. Królui Polſkiemu przez Matylde córke Herimanna Kſiazecia Swewów. Kſiazka ta, czy rekopiſm znajduje ſie w Berlinie w tanczynie Koſciela Katolickim.

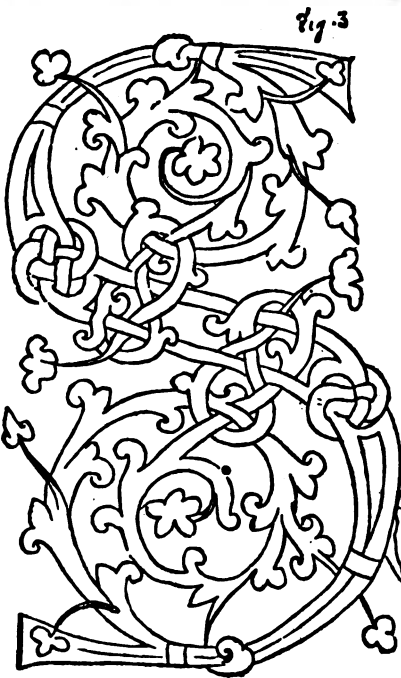
In fine subjuncta sunt hæc :

Zastanowiennia jeſt godne ſwiadectwo rekopiſmu, ze Mieczyslaw IIgi jezyk lacinski poſiadał. Jeſto dowód starannego jak na ów wiek wychowana

Α Α Α
 Β Β Β
 Δ Δ Δ
 Ε Ε Ε
 Η Η Η
 Ι Ι Ι
 Κ Κ Κ
 Λ Λ Λ
 Μ Μ Μ
 Ν Ν Ν
 Ο Ο Ο
 Π Π Π
 Ρ Ρ Ρ
 Σ Σ Σ
 Τ Τ Τ
 Υ Υ Υ
 Ζ Ζ Ζ

hunc LIBRUM regi mathiltotonatoris
 quazenoitela rus sueuoru oux hericoan
 L NUS

λ, β, γ, δ
 ε, ς, ζ, η
 θ, ι, κ, λ
 μ, ν, ξ, ο
 π, ρ, σ, τ
 υ, φ, χ, ψ
 Ω, Ω

Α 1) 196 Β 2) 196
 Γ 3) 196 Δ 4) 196
 Ε 5) 196 Ζ 6) 196
 Η 7) 196 Θ 8) 196
 Ι 9) 196 Κ 10) 196
 Λ 11) 196 Μ 12) 196
 Ν 13) 196 Ο 14) 196
 Π 15) 196 Ρ 16) 196
 Σ 17) 196 Τ 18) 196
 Υ 19) 196 Φ 20) 196
 Χ 21) 196 Ψ 22) 196
 Ω 23) 196

